

ANTHROPOLOGIA INTEGRALIS

SERIES MONOGRAPHICA

SVAZEK 3

ROTUNDA A RANĚ GOTICKÝ KOSTEL
V TASOVĚ

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM V LETECH 2007 AŽ 2013

JOSEF UNGER - ROBIN PĚNIČKA

AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM

ANTHROPOLOGIA INTEGRAL

SERIES MONOGRAPHICAL

Svazek 3

ANTHROPOLOGIA INTEGRAL – SERIES MONOGRAPHICAL

Edice monografií pŕiřazená k časopisu *Anthropologia integra* – viz https://journals.muni.cz/anthropologia_integra.
Edice pŕináší pŕvodní odborné publikace z oblasti obecné antropologie a „pŕíbuzných“ disciplín.

- 1) Edice je otevřena českým i zahraničním autorům.
- 2) ISBN (a číslo DOI pro vstup do Crossref databáze) udílí Akademické nakladatelství CERM a Vydavatelství Masarykovy univerzity.
- 3) Text v českém jazyce (s anglickým nebo německým resumé) nebo v anglickém či německém jazyce (s českým resumé).
- 4) Každá z monografií prochází recenzním řízením (minimálně 2 recenzenti).
- 5) Edice vychází elektronicky, pouze výjimečně i papírově.
- 6) Monografie edice zachovávají zpravidla stejný formát i grafiku jako časopis *Anthropologia integra* (pŕípadně se může změnit barva pŕebalu apod.); dáva to také možnost uvádět na konci časopisu (pŕípadně pŕebalu) postupný sled monografií (volumes), což je zároveň dobrá propagace.
- 7) Formální pokyny pro autory monografií jsou stejné jako pro autory časopisu *Anthropologia integra*.
- 8) Edici spravuje stejný kolektiv jako časopis *Anthropologia integra* (šéfredaktor Jaroslav Malina, výkonný redaktor Tomáš Mořkovský).

ANTHROPOLOGIA INTEGRAL – SERIES MONOGRAPHICAL

For the monograph series associated with the journal *Anthropologia integra*, see https://journals.muni.cz/anthropologia_integra.
This series offers original scholarly publications from the field of general anthropology and related disciplines.

- 1) The series is open both to Czech and foreign authors.
- 2) The ISBN (and DOI number for access to the Crossref database) is issued by CERM Academic Publishing House and Masaryk University Publishing House.
- 3) The text is in Czech (with an English or German abstract), or in English or German (with a Czech abstract).
- 4) Each of the monographs undergoes a peer review (with a minimum of 2 reviews).
- 5) The series is issued electronically; only occasionally in a paper version.
- 6) The monographs of the series will maintain the same format and graphic style as the journal *Anthropologia integra* (with possible changes in cover colour etc.); this provides the opportunity to present the list of consecutive monographs (volumes) at the end of the journal (or on the cover), which would also serve as good promotion.
- 7) The formal instructions for authors of the monographs are the same as those for the authors of the journal *Anthropologia integra*.
- 8) The series is administered by the same editorial team as that of the journal *Anthropologia integra* (Editor-in-chief Jaroslav Malina, Managing Editor Tomáš Mořkovský).

ANTHROPOLOGIA INTEGRÁ – SERIES MONOGRAPHICA

Die Edition Monographien ist der Zeitschrift *Anthropologia integra* – siehe https://journals.muni.cz/anthropologia_integra – angefügt. Die genannte Edition soll ursprüngliche Fachpublikationen aus den Bereichen der allgemeinen Anthropologie und der „verwandten“ Wissenschaftszweigen bringen.

- 1) Die Edition steht sowie den tschechischen als auch den ausländischen Autoren offen.
- 2) Die ISBN (samt der DOI-Nummer für CrossRef Databasis) vergeben der Akademische Verlag CERM (Akademické nakladatelství CERM) und der Masaryk-Universität-Verlag (Vydavatelství Masarykovy univerzity).
- 3) Die Texte sollen in tschechischer Sprache mit englischer oder deutscher Zusammenfassung oder in englischer, bzw. deutscher Sprache mit tschechischer Zusammenfassung verfasst werden.
- 4) Alle Monographien unterliegen dem Rezensionsverfahren, wobei dieses mindestens von zwei Rezensenten vollzogen wird.
- 5) Die in der Edition herausgegebenen Monographien werden in elektronischer Form veröffentlicht, nur ausnahmsweise könnten ihre Titel auch in Papierform erscheinen.
- 6) Die Edition Monographien behält das gleiche Format und die gleiche Grafik wie die Zeitschrift *Anthropologia integra* bei. (Eventuell kann die Umschlagfarbe geändert werden o. ä.); dies bietet ebenfalls die Möglichkeit, am Ende des Heftes (bzw. auf der Rückseite des Umschlags) die veröffentlichten Monographien in Reihenfolge (volumes) anzugeben, was zugleich für einen Leseanreiz und anhaltendes Interesse des Lesers sorgt.
- 7) Für die Autoren von Monographien gelten dieselben Hinweise wie für die Autoren der Zeitschrift *Anthropologia integra*.
- 8) Die Edition Monographien wird von demselben Gestalterteam geleitet wie die Zeitschrift *Anthropologia integra* (Chefredakteur Jaroslav Malina, verantwortlicher Redakteur Tomáš Mořkovský).

Kontakt: Prof. PhDr. Jaroslav Malina, DrSc., Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Vinařská 5, 603 00 Brno, e-mail: jmalina@sci.muni.cz

Text © Josef Unger, Robin Pěnička

Editor © Jaroslav Malina

Obálka a grafická úprava © Tomáš Mořkovský, Stáňa Bártová.

Vydal © Akademické nakladatelství CERM v Brně, 2014; 1. vydání

Recenzovali: doc. PhDr. Bohuslav Klíma, CSc. a RNDr. Michal Živný, Ph.D.

Tato kniha ani jakákoli její část nesmí být přetiskována, kopírována či jiným způsobem rozšiřována bez výslovného povolení vydavatele.

ISBN 978-80-7204-875-5

OBSAH

ÚVOD A METODY PRÁCE	7
VÝZKUM ROKU 2007	13
VÝZKUM ROKU 2008	14
VÝZKUM ROKU 2009	21
VÝZKUM ROKU 2010	30
VÝZKUM ROKU 2011	38
VÝZKUM ROKU 2012	46
VÝZKUM ROKU 2013	58
VÝSLEDKY ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU	61
ANTROPOLOGICKÉ VYHODNOCENÍ KOSTERNÍCH POZŮSTATKŮ Z TASOVA	65
ZÁVĚREČNÉ HODNOCENÍ	67
PŘÍLOHY	68
PRAMENY	73
LITERATURA	73
SUMMARY	75
AUTOŘI	77

Rotunda a raně gotický kostel v Tasově

Archeologický výzkum v letech 2007 až 2013

Josef Unger – Robin Pěnička

Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Vlnářská 5, 603 00 Brno

THE ROTUNDA AND THE EARLY GOTHIC CHURCH IN TASOV. THE ARCHAEOLOGICAL RESEARCH IN THE YEARS 2007 – 2013

ABSTRACT During an archaeological research a part of the ground plan of the rotunda was discovered and the appearance of the Early Gothic church along with a sacristy and a funerary chapel were specified. Also graves of the cemetery that surrounded the churches in the 13th and the 14th century were examined. The presented work contains a detailed findings report, accompanied by drawing and photographic documentation and basic analysis of archaeological situations and human remains.

KEY WORDS Middle Ages; church; rotunda; graves

ABSTRAKT Při archeologickém výzkumu se podařilo objevit část půdorysu rotundy, upřesnit podobu raně gotického kostela spolu se sakristií a pohřební kaplí. Prozkoumány byly i hroby ze hřbitova, který obklopoval kostely ve 13. a 14. stol. Předložená práce obsahuje podrobnou názevovou zprávu doprovázenou kresebnou i fotografickou dokumentací a základní vyhodnocení archeologických situací i lidských ostatků.

KLÍČOVÁ SLOVA středověk; kostel; rotunda; hroby

ÚVOD A METODY PRÁCE

Archeologický výzkum v okolí dnešní fary v Tasově vyvolal nález zazděného raně gotického portálu na jižní straně budovy dnešní fary, který prokázal, že dnešní fara je přebudována z původního kostela (Obr. 1, 2, 3). O nález informoval farář Mgr. Pavel Kryl archeologa Moravského zemského muzea PhDr. Milana Salaše DrSc., který předal zprávu Ústavu archeologické a památkové péče v Brně. Ten ve spolupráci s Ústavem antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity zahájil roku 2007 archeologický výzkum, jehož cílem bylo zjištění půdorysu zaniklého kostela a odborné vyšetření vyzvednutých lidských kosterních ostatků objevených během archeologického výzkumu. Výzkum vedl prof. PhDr. Josef Unger, CSc. a na dokumentaci se podíleli Mgr. Michaela Endlicherová, Mgr. Veronika Hanušová, Mgr. Martina Holemá, Martin Hotárek, Mgr. Tomáš Mořkovský, RNDr. Robin Pěnička, Mgr. Lukáš Šín, Mgr. Zdeněk Tvrďý a posluchači Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity,

absolvující na lokalitě terénní cvičení (obr. 4, 5, 6). Na zajištění výzkumu se výrazně podílel P. Mgr. Pavel Kryl.

Terénní výzkum byl proveden tak, že na vnější straně dnešní fary byly v souvislosti s odvlhčením vytyčeny postupně skrývané a dokumentované sondy (Obr. 7). Objevené zdi, hroby, vrstvy, skladby kamenů a kulevé jamky byly preparovány a písemně, kresebně a fotograficky dokumentovány. Kresebná dokumentace zachytila situaci jednak plošně a v některých případech také v řezech v měřítku 1:20. Nivelace byla provedena místně a v některých sezónách navázána na nadmořskou výšku. Stavební materiál dvakrát posoudil RNDr. Stanislav Houzar, Ph.D. Po skončení výzkumu došlo k zasypání sond, ale pozůstatky objevené rotundy byly předtím překryty geotextilií. Nalezený inventář laboratorně a dokumentačně zpracovali na Sekci archeologie Katedry historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Některé železné předměty konzervovala Ing. J. Vykouková, visací zámek popsal Mgr. Vladimír Brych, mince a předměty z barevných kovů konzervoval a určil ing. Josef Havlát. Lidské kosti z hro-

Obr. 1. Pohled na budovu fary od jihovýchodu.

Obr. 2. Částečně odkrytý raně gotický portál.

bů zpracoval RNDr. Robin Pěnička a zvířecí kosti Mgr. Sandra Sázelová, Ph.D. Antrakologickou analýzu vzorků dřev z rakví v hrobech 149 a 161 zpracoval Mgr. Zdeněk Vaníček. Vzhledem k závažnosti objevu pozůstatků rotundy starší než raně gotický kostel, odborná komise, svolaná na 9. června 2009, posoudila situaci a navrhla další postup výzkumu a konzervace. Účast na komisi byla reprezentativní, protože se jí zúčastnili představitelé místní i krajské správy, Masarykovy univerzity, celé řady muzeí a památkových ústavů (Obr. 8).

V exteriéru byl za účelem zjištění případné další zástavby proveden geofyzikální průzkum RNDr. Vladimírem Haškem, DrSc. z fy Geopek s.r.o. Také v interiéru budovy fary byl proveden doplňkový geofyzikální průzkum, který částečně upřesnil průběh zdiva objevené rotundy pod dnešní farou (Obr. 9). K ověření geofyzikálních anomálií na severní straně od fary byly zde dne 18. 6. 2012 provedeny tři vrty s dutým jádrem. Podstatný přínos pro dokumentaci znamenalo geodetické zaměření okolí fary provedené firmou Geoding (Ing. Ladislav Dokulil, Ing. Vladimír Dobrovolný a Ing. Bohuslav Pohořílský, Obr. 10) a podrobné geodetické zaměření obvodu rotundy Ing. Ladislavem Dokulilem (Obr. 42).

Terénní výzkum na lokalitě skončil roku 2012 s tím, že v roce 2013 byla provedena doplňující pozorování týkající se hrobů v pohřební kapli. Výsledkem každé výzkumné sezóny byla nálezoř zpráva, která je uložena na Ústavu archeologické památkové péče v Brně. Stručné informace o výzkumu byly zveřejněny v Přehledech výzkumů (Unger 2008, 2009a, 2011b)

Obr. 3. Tasov fara 2012. Mapa ZM ČR 1:10 000 list 24-31-12 s vyznačenou polohou lokality.

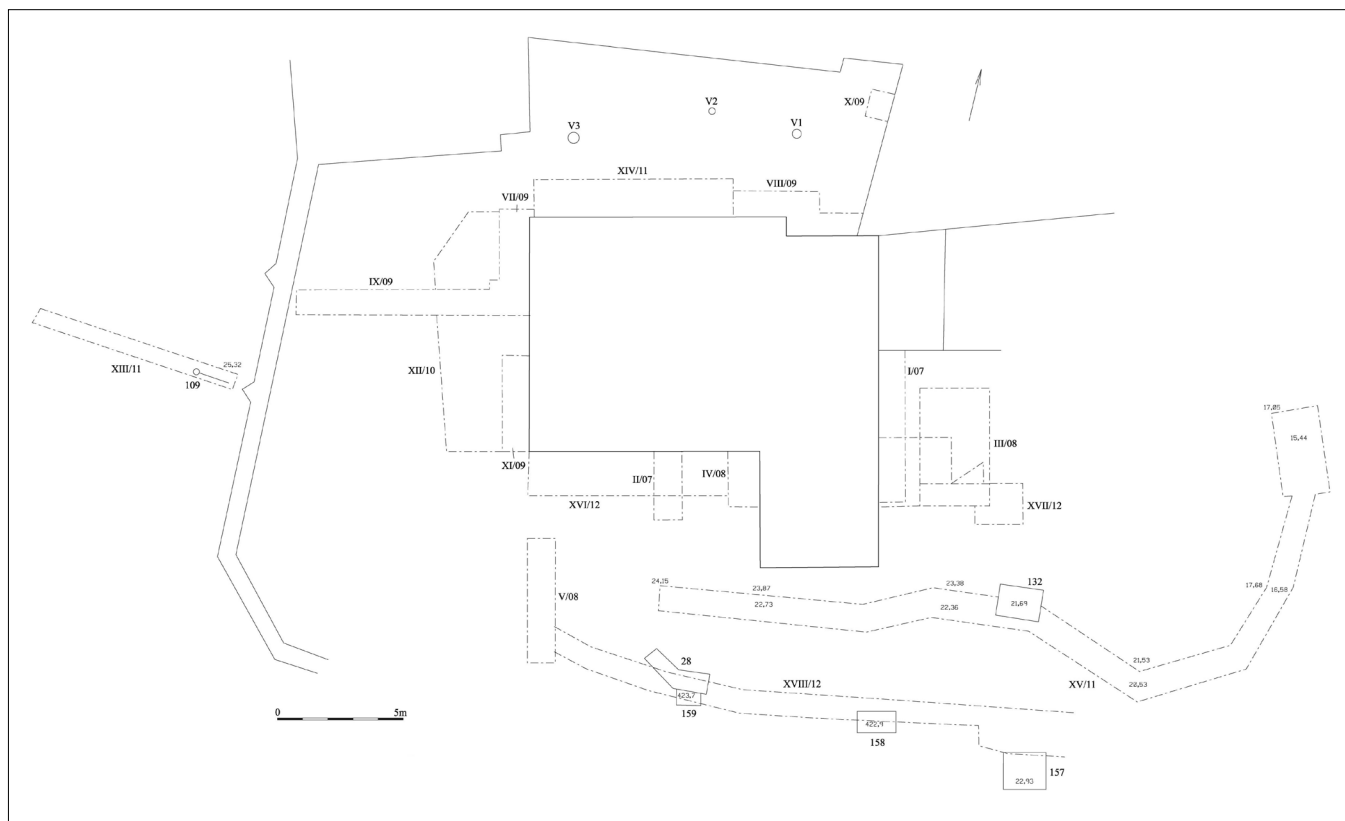
Obr. 4. Účastníci výzkumu roku 2009.

Obr. 5. Skrývka v sondě XIV/11 roku 2011.

Obr. 6. Účastníci výzkumu v roce 2011.

Obr. 7. Celkový plán s vyznačením zkoumaných ploch.

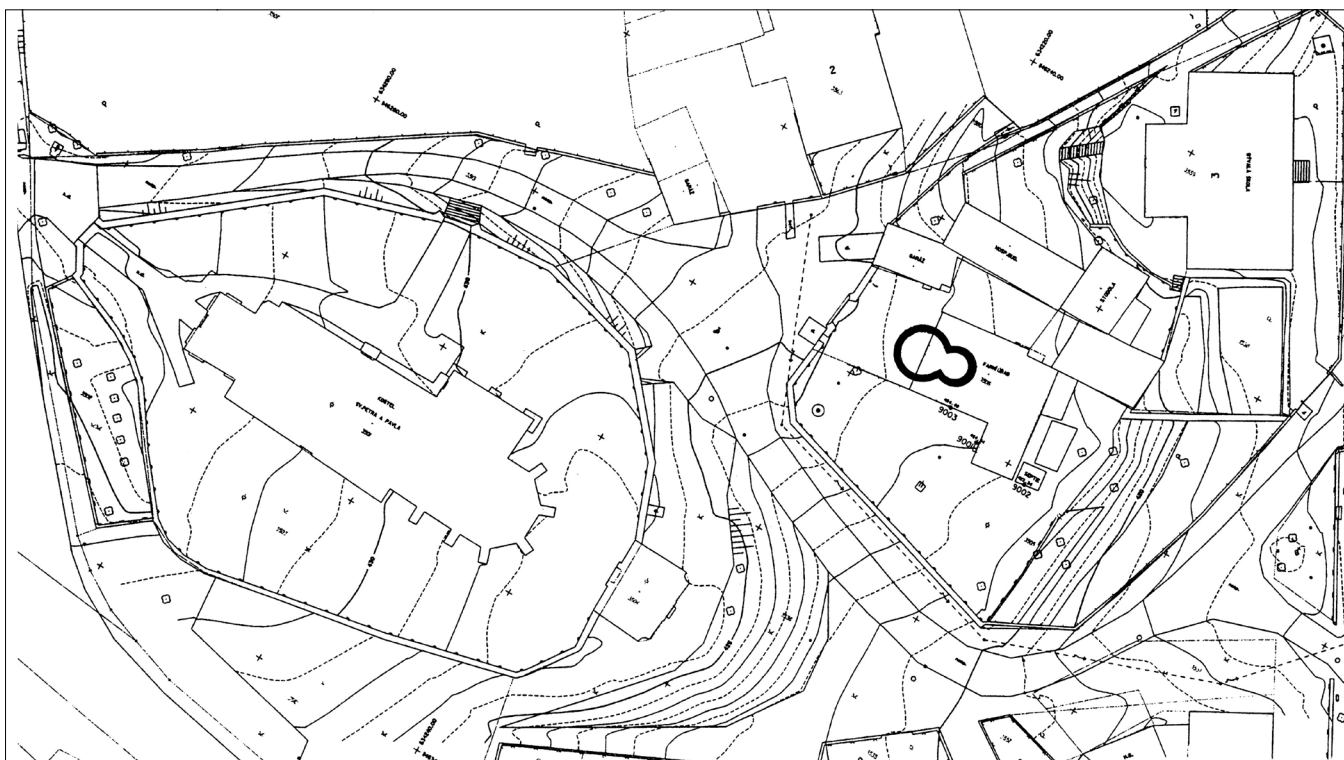
Obr. 8. Účastníci odborné komise dne 9. června 2009.

Obr. 9. V. Hašek a J. Tomešek při geofyzikálním průzkumu v interiéru fary roku 2009.

Obr. 11. Pohřeb ostatků získaných výzkumem.

Obr. 10. Plán okolí výzkumu s rekonstrukcí půdorysu rotundy.

a Zprávách Ústavu archeologické památkové péče v Brně (Unger 2008a, 2009, 2010, 2011c, 2012). Dílčí výsledky jsou publikovány v několika studiích (Kryl – Unger 2010, 2012, Unger 2008/2009, 2011, 2011a). Movité archeologické nálezy budou předány do Muzea Vysočiny v Jihlavě; kosterní pozůstatky byly druhotně pietně pohřbeny v místech původního hřbitova jižně od dnešní fary (Obr. 11).

Následující text vychází z redakčně upravených nálezových zpráv, které jsou doplněny o údaje ze zpracování jednotlivých koster a movitých nálezů. Archeologickou část zpracoval první z autorů a část týkající se lidských ostatků autor druhý. Pohřbení byli orientováni ve směru západ – východ (hlavou k západu) a případné odchylky uvedeny zvláště. Výškopis objevených situací je uveden hloubkou od povrchu a nadmořskou výškou. U nálezů je uvedeno inventární číslo Ústavu archeologické památkové péče Brno. Následuje celkové vyhodnocení objevené situace i lidských koster.

Z hlediska zasazení zkoumaného objektu do širších souvislostí je třeba uvést popis přírodovědného prostředí, který je převzat z nálezové zprávy Milana Vokáče (2009): „Z horopisného hlediska se Tasov nachází na území celku „Křižanovská vrchovina“, která je součástí Českomoravské vrchoviny (Demek a kol. 1987). Ta je pak součástí vyššího orografického celku Česká vysočina, tvořeného horninami moldanubika Českého masívu (Demek – Novák a kol. 1992, 15 ad.). Lokalita leží v jihozápadní části podcelku „Bítešská vrchovina“. Nejnižší geografický celek zastupuje okrsek označovaný jako „Jinošovská pahorkatina“. Velmi typickou horninou jsou zde porfyrické amfibol-biotitické melanojratní žuly až křemenné syenity, označované také jako „žulosyenity“ či „durbachity“, které náleží do tělesa třebečského masívu. Masív je protkán žilami aplitů, pegmatitů a křemene. Severovýchodně obce vystupují leukokratické biotitické ortoruly a migmatity (Veselá 1987). Na svazích údolí, v prameništích a v plochých částech reliéfu, jsou zachovány nepřilíh mocné pokryvy svahových hlinitých, ale také písčitých a kamenitých sedimentů. Bez významu jistě nebylo velké množství kvalitního stavebního kamene (žulosyenity, migmatit) vystupujícího ve formě volných balvanů, nebo lomově těžného v okolí, který se hodil na výstavbu vesnických usedlostí, panských sídel i sakrální architektury (Veselá 1987a). Přímé podloží lokality je tvořeno pevným i zvětralým žulosyenitem, migmatitem a jílovopísčitymi i sprašovými hlínami. Převládajícím půdním typem jsou zde hnědé lesní půdy (kambizem mesobazická, dystrická a olejená) a mírné podzoly (Málek 1966). Roční průměrná teplota je 6,5-7° C a roční průměrný úhrn srážek je 600-700 mm. Z hlediska klimatického jde o mírně teplou oblast MT 5 a MT 9 (Čech – Šumpich – Zabloudil a kol. 2002). Oblast je odvodňována řekou Oslavou s jejími přítoky do řeky Jihlavy. Řeka Oslava má po 99,6 km toku průměrný průtok u ústí 3,33 m³/s (Vlček a kol. 1984). Velkomeziříčsko patří podle fyto geografického členění do okresu Českomoravská vrchovina. Původní rostlinný pokryv můžeme rekonstruovat jako květnaté a acidofilní bučiny s jedlí. Místy se na jižních svazích objevovaly borové a březové doubravy, podél vodních toků rostly olše a jasany (Neuhäuslová a kol. 2001).“

VÝZKUM ROKU 2007

Dvě sondy zjišťovacího výzkumu v roce 2007 prokázaly existenci původního raně gotického farního kostela v Tasově, v jehož okolí se rozprostíral hřbitov. Kostel byl postaven z kamene na maltu, přičemž z velké části se jednalo o kámen sbíraný. Na východní straně kostelní lodi stávalo kněžiště, jehož půdorys nebyl vzhledem k rozsahu sondy I/07 zřejmý. Podle situace v sondě II/07 se zdá, že hroby byly uloženy ve více vrstvách.

Sonda I/07 byla situována podél východní stěny fary za účelem zjištění případného kněžiště raně gotického kostela. Při skrývce byly nacházeny ojedinělé lidské kosti i větší část dětského skeletu. Při dalším hloubení se podařilo zjistit zeď kněžiště raně gotického kostela (2) vyčníhající východním směrem zpod zdi vymežující novodobý přístavek k faře na východní straně (1). Na severní straně byla zeď zapuštěna do jílového podloží. Na jižní straně byl zjištěn suťový zásyp (5) překrývající jak zdivo (4), tak i keramickou dlažbu (3). Stratigraficky lze objevenou situaci popsat následovně: Nejstarší bylo zdivo kněžiště raně gotického kostela (2), k němuž bylo připojeno zdivo 4. Dlažba 3, související s přístavkem ke kněžišti na jižní straně, respektovala jak zdivo 2, tak i 4. Celá situace překryla suť 5 respekující zdivo 1 (Obr. 12).

Obr. 12. S. I/07 se zdivem kněžiště raně gotického kostela (2), dlažbou (3) a zdivem 4 od jihu.

Obr. 13. S.II/07 s hrobem 6 od jihu.

1 – Recentní zdivo novověkého přístavku k faře sestávající z kamene a cihel (?x15x7, ?x?x7, ?x15x7 cm) kladených na maltu, leželo stratigraficky nad zdi 2 a 4 a bylo respektováno sutí 5.

2 – Zdivo kněžiště raně gotického kostela bylo postaveno z kamenných bloků (velikost 20-35x10-30x10-20 cm, v mnoha případech s ohlazenými hranami, inv. čís. 95/07-2) na maltu. Šířka nadzemního zdiva měřila 130 cm; na obou stranách je zřetelný předzáklad v nv. 422.58 až 422.44 m, takže šířka zdiva v základech měřila 157 cm. Základová spára se nacházela v nv. 421.36 m. Zdivo bylo stratigraficky pod zdi 1. Na jižní straně k němu bylo připojeno zdivo 4, dlažba 3 a suťový zásyp 5.

3 – Dlažba z keramických dlaždic (d. strany 21 cm, v. 4 cm, inv. čís. 95/07-3) v nv. 421.87 m souvisela s přístavbou na jižní straně ke kněžišti. Navazuje na zdivo 2 a 4; stratigraficky ležela pod sutí 5.

4 – Zbytky zdiva souvisejícího s přístavbou na jižní straně ke kněžišti. Bylo připojeno ke zdi 2 a na jižní straně zasahovalo mimo zkoumanou plochu. Dochovaná šířka byla 40 cm. Zdivo 4 bylo připojeno ke zdi 2 a stratigraficky leželo pod zdi 1.

5 – Suťový zásyp, tvořený bloky hornin, mazanicí, maltou, zlomky cihel o rozměrech 21x12x5 cm, zlomky keramiky

(hrnek, zvonovitá poklička, džbán, jeden zlomek z tuhového materiálu s radélkem na vnější straně, inv. čís. 95/07-5/4), částí cihly o rozměrech 21x12x5 cm (inv. čís. 95/07-5/3) dvěma zlomky patrně z podstavce skleněné číše (inv. čís. 95/07-5/2), horninou z níž odebrán vzorek (inv. čís. 95/07-5/1), úlomky zvířecích i lidských kostí, stratigraficky ležel nad dlažbou 3.

Sonda II/07 byla situována kolmo na jižní zeď budovy východně od zazděného portálu. V sondě bylo zjištěno několik vedení inženýrských sítí v umělé hmotě a jedna železná nefunkční trubka, která byla odříznuta. Při hloubení sondy bylo zjištěno, že stojící zeď (2) v hloubce 45 cm od povrchu (nivelece 423.77) přechází v předzáklad. V hloubce 74 cm od povrchu (423.48) byla objevena část kostry (6) po jejímž vyzvednutí se rýsovaly další hroby (Obr. 13). Nivelece byla odvozena od schodu u dveří do přístavby na severní straně (424.34).

2 – Zdivo jižní stěny lodi raně gotického kostela (v této fázi výzkumu neodlišeno od zdi kněžiště).

6 – Část hrobu jedince v natažené poloze na zádech s horními končetinami podél těla. V zásypu se našly uhlíky, zlomky keramiky z 13./14. stol. (inv. čís. 95/07-II/07-1) a hřebík. Zbývající část hrobu byla objevena v sondě S.XVI/12.

Téměř kompletní kostra dospělé ženy (F2, podle tvaru *incisura ischiadica major*, rozměrů stehenní kosti), věk byl odhadnut na 40-50 let (maturus I, podle struktury *facies symphysialis ossis pubis*) a výška postavy byla odhadnuta na 151,1-160,2 cm (155,7 ± 4,52 cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990). Intravitální ztráta zubů (zuby 35 až 38, zub 45) včetně resorpce alveolárního oblouku; třetí horní stolička vpravo (zub 18) mikrodontní.

VÝZKUM ROKU 2008

Roku 2008 pokračoval archeologický výzkum čtyřmi sondami - III/08 (východně fary), IV/08 (v rohu jižní zdi a přístavku fary), V/08 (jižně od budovy fary) a VI/08 (u západního průčelí fary). Podařilo se odříznout jihovýchodní roh kněžiště raně gotického kostela, takže v podstatě byl stanoven celý jeho půdorys. Podrobným měřením Martina Hotárka bylo zjištěno, že jižní zeď stojící zdi původní kostelní lodi je od směru západ - východ vychýlena o 12-13° k severu. Bylo objeveno několik kostrových hrobů, z nichž některé byly porušeny zdivem přístavku na jižní straně kněžiště. Zdivo v S.VI/08 souviselo s novověkým ohrazením budovy fary.

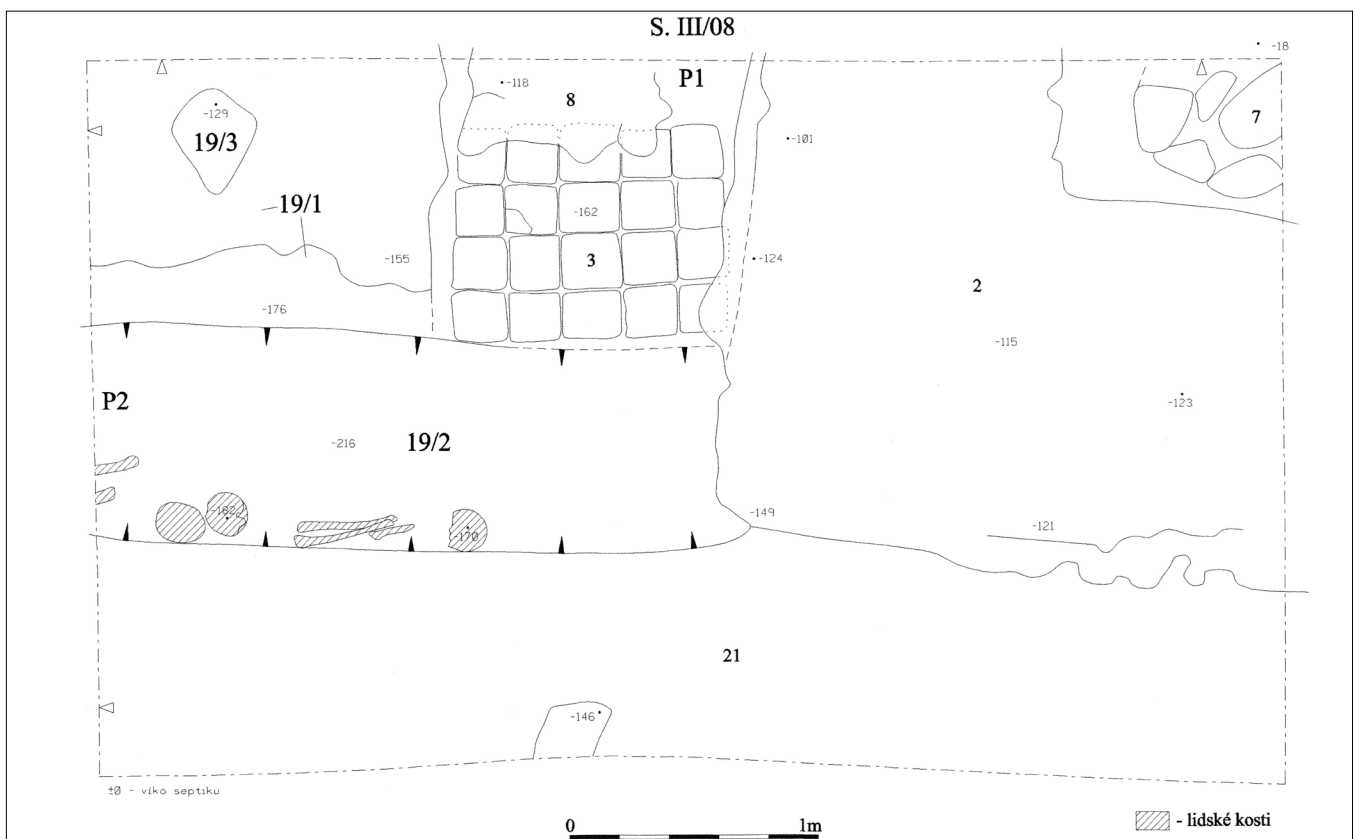
Sonda III/08 na půdorysu 4,8 x 3 m byla situována podél východní stěny fary a kontrolním profilem byla oddělena od sondy I/07 (Obr. 14). V sondě bylo objeveno jihovýchodní nároží kněžiště raně gotického kostela (2). Na jižní straně se ke zdivu přimykala keramická dlažba (3) pokrývající prostor vymezený na východní straně negativem zdiva (19/2) a na jižní straně zdivem 19/1 (Obr. 15, 72). Na vnější straně kněžiště byly zjištěny kostrové hroby překryté dlažbou 3 (25, 26, 27) a porušené zdivem 19/1 a 19/2 (Obr. 16, 17). V zásypových vrstvách (především 22) nad destrukcí zdiva (19) byly nalezeny železné předměty, zlomky nádob a větší množství pro-

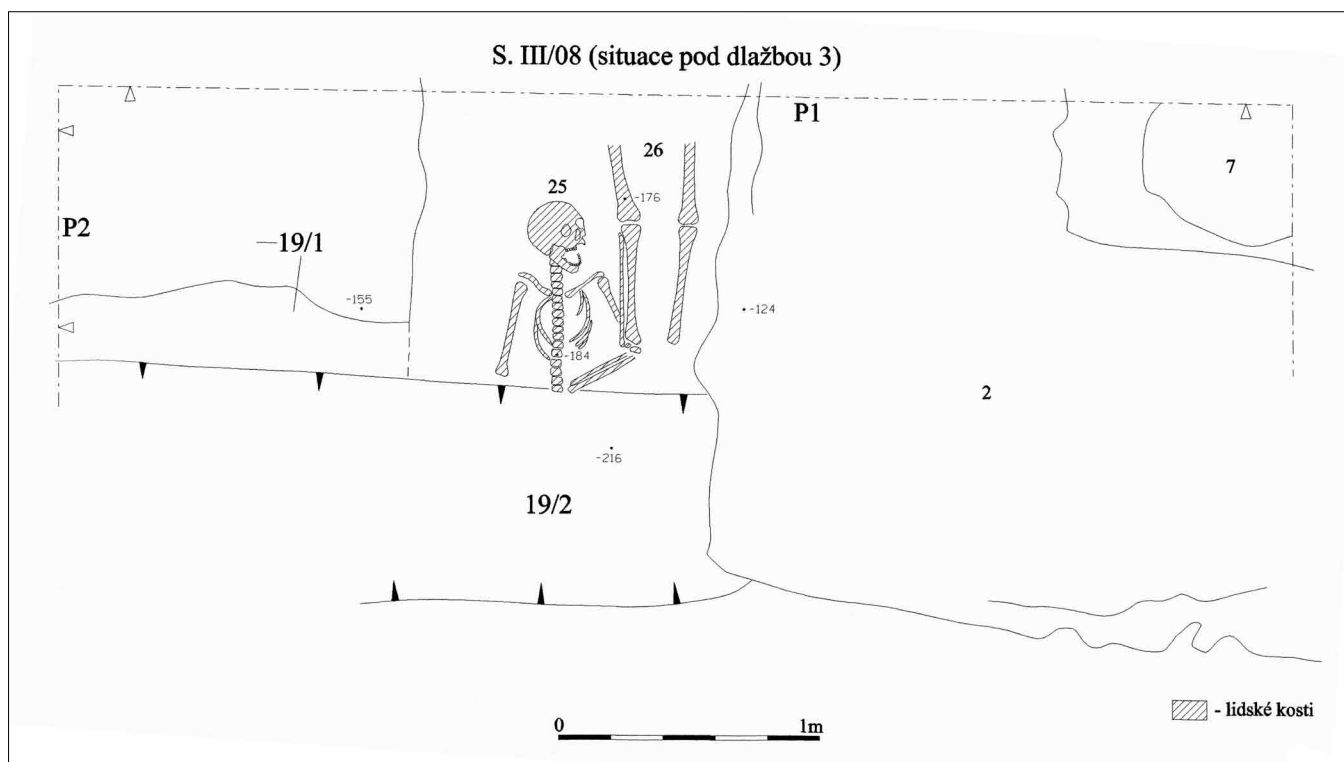
Obr. 14. Celková situace v S.III/08 od jihu. Jihovýchodní nároží raně gotického kostela (2), dlažba (3), žlábek (19/2) s druhotně umístěnými kostmi.

Obr. 16. Situace v S.III/08 po sejmutí dlažby (3) a vypreparování hr. 25 a 26. Hr. 25 porušen žlábkem 19/2.

Obr. 15. S.III/08 s jihovýchodním nárožím kněžiště raně gotického kostela (2), dlažbou (3) a negativem po zdivu (19/2).

Obr. 17. S.III/08 po odstranění dlažby (3) s hrobem 25 porušeným negativem zdiva (19/2) a částí hrobu 26.

pálené mazanice (Obr. 18). V jihozápadním koutu sondy byla zjištěna jáma na vápno (18) v jejímž zásypu se našla mince (pražský groš Vladislava II. z doby kolem roku 1500, obr. 19). Nivelace byla odvozena od víka septiku (423.50).

2 – Zdivo kněžiště raně gotického kostela, zjištěné v S.I/07, bylo postaveno z kamenných bloků (velikost 20-35x10-30x10-20 cm, v mnoha případech s ohlazenými hranami) na maltu. V sondě se pravoúhle lomí, takže vytváří jihovýchodní roh kněžiště. Šířka zdiva na jižní straně byla 148 cm a na východní straně 150 cm, včetně ne zcela jasného předzákladu o rozměrech 15 až 18 cm. Stavební materiál posoudil Stanislav Houzar (viz Příloha 1). Uprostřed jihovýchodní rohové části byla patrná vrstva patrně novověkého vápna. Zdivo pokračovalo západním i severním směrem. Základová spára ležela v nv. 421.36 m. Zdivo neporušilo žádný kontext, ale respektovaly jej objevené hroby. Na jižní straně byla ke zdivu připojena dlažba (3) a negativ zdiva (19/2). Zeď 2 byla stratigraficky pod vrstvami 9 a 10.

3 – Dlažba z keramických dlaždic (rozměry 20,5x20,5x4,3 cm, inv. čís. 124/08-3/1-2) v nv. 421.87 m byla zachycena na ploše 110x120 cm sevřené zdivem 2 a zdivem 19 (19/1 a 19/2). Dlažba byla stratigraficky nad hroby 25, 26, 27, vrstvou 21 a pod vrstvou přepálené mazanice (22), hlíny (10) a kameny (8).

7 – Shluk kamenů, objevený v severozápadním koutu sondy uvnitř presbytáře, ležel stratigraficky pod vrstvou 10.

8 – Shluk kamenů se zlomky lidských kostí stratigraficky ležel nad dlažbou 3 a pod vrstvou 10.

9 – Vrstva navážkové hlíny, mocná 60 až 80 cm, obsahující drobné štěrkové kameny, hlavičku, krček a část troubele dým-

ky o vnitřním průměru hlavičky 17 mm (inv. čís. 124/08-9/2), hliněnou kuličku o prům. 17 mm (inv. čís. 124/08-9/3), pražský groš Vladislava II. (1471-1516) z doby kolem roku 1500 (Obr. 19, inv. čís. 124/08-9/1), zlomky keramiky (džbány, hrnky, pánvička na třech nožkách, dva přepálené zlomky ze stěny nádoby; většina keramiky byla ze 14. až poč. 15. stol., ale s příměsí novověké keramiky, inv. čís. 124/08-9/4) a křídlový hřebík (inv. čís. 124/08-9/4), překrývala celou objevenou situaci. V rámci vrstvy se projevila i jáma na vápno 18. Stratigraficky ležela nad zdí 2.

10 – Vrstva světlejší jílové hlíny s drobným štěrkem mocná 30 až 40 cm. Stratigraficky ležela nad zdivem 2, shlukem kamenů 8 a pod vrstvou 9.

11 – Vápenná vrstvička mocná 4 až 10 cm souvisela s vápennou jámou 18. Stratigraficky ležela nad zdivem 12.

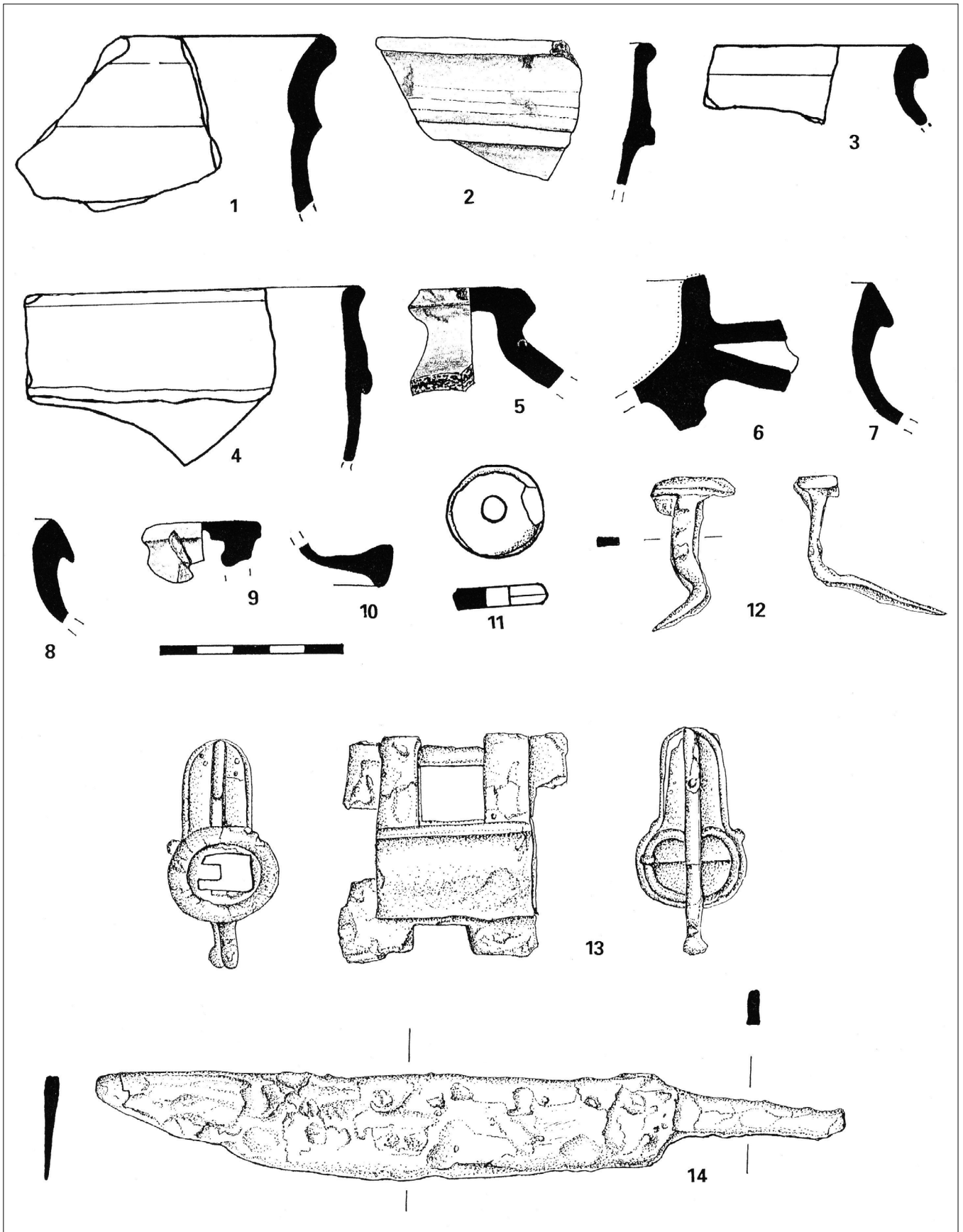
12 – Totožné s 19/1.

18 – Recentní jáma na vápno souvisela s vrstvou 11.

19/1 – Zdivo postavené z horninových bloků vázaných jílem v úrovni dlažby 3. Dokumentovaná šířka měřila 140 cm, ale jižní líc nebyl zachycen. Základová spára se nacházela v nv. 421.87 m. Stratigraficky leželo nad vrstvou s hroby (21) a pod vrstvou 22 a vápennou jámou 18. V S.XVII/12 bylo objeveno pokračování tohoto zdiva interpretovatelného jako oltářní menza.

19/2 – Negativ zdiva vymezující přístavek k jižní straně kněžiště raně gotického kostela. Zásyp tvořily zlomky hornin, omítky, keramiky a lidských kostí. Navazoval na zdivo 2 a pokračoval dále k jihu. Na západní straně k negativu přiléhala dlažba 3 a zdivo 19/1. Základová spára se nacházela v nv. 421.25 až 421.34 m. Stratigraficky ležel nad hr. 25 a 26.

Obr. 18. Nálezy ze S:III/08.

Obr. 19. Pražský groš Vladislava II. z doby kolem roku 1500 nalezený v S.III/08.

19/3 – Kamenicky opracovaný článek související se zdívem 19/1.

20 – Soliterní kámen objevený v hloubce asi 110 cm (nivelace 422.04). Podle přesného zaměření Martina Hotárka kámen ležel v prodloužení vnější hrany kostelní lodi, a tudíž může souviset s vyměněním půdorysu chrámu.

21 – Vrstva hlíny s úlomky hornin, zlomků keramiky, přeslepenem z horniny (prům. 25 mm, inv. čís. 124/08-21) a zlomky lidských kostí v neanatomické poloze. Vrstva 21 byla totožná s vrstvou 24. Stratigraficky ležela pod zdívem 19/1, dlažbou 3 a souvisela s hroby 25, 26, 27.

22 – Čočka spálené mazanice s otisky kulatiny o průměru 15 až 30 cm (inv. čís. 124/08-22/4), mocná až 40 cm, zachycená v délce až 250 cm, obsahovala železný nůž s odsazeným řapem a rovným hřbetem (d. 206 mm, inv. čís. 124/08-22/1), závěsný zámek (pružinový, svorníkový, u něhož dochován korpus a svorník spojené v poloze zamčeno; dle sporadických stop žlutého kovu na povrchu nelze vyloučit, že zámek byl původně poměděný; popsal Vladimír Brych r. 2008, inv. čís. 124/08-22/2, obr. 20), zlomky keramiky (hrnky, zvonovité pokličky, džbán, pánvičku ze 14.-poč. 15. stol., inv. čís. 124/08-22/3), křídlové hřeby (inv. čís. 124/08-22), lidské a zvířecí kosti. Stratigraficky ležela nad zdívem 19/1, negativem 19/2, pod vrstvou 9 a 10.

23 – Lebka s částí páteře. Součást kontextu 21=24.

Neúplná kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dospělé ženy (F2, podle lebky) zemřelá ve věku 20-40 let (adultus I – adultus II, podle srůstu lebečních švů).

24 – Totožno s 21.

25 – Lebka a horní polovina hrobu. Levá horní končetina skrčena v lokti a směřovala do pánve (nivelace 421.63). Stratigraficky ležela nad hr. 27, pod hr. 26 a dlažbou 3, byla porušena negativem 19/2 (Obr. 21, 22).

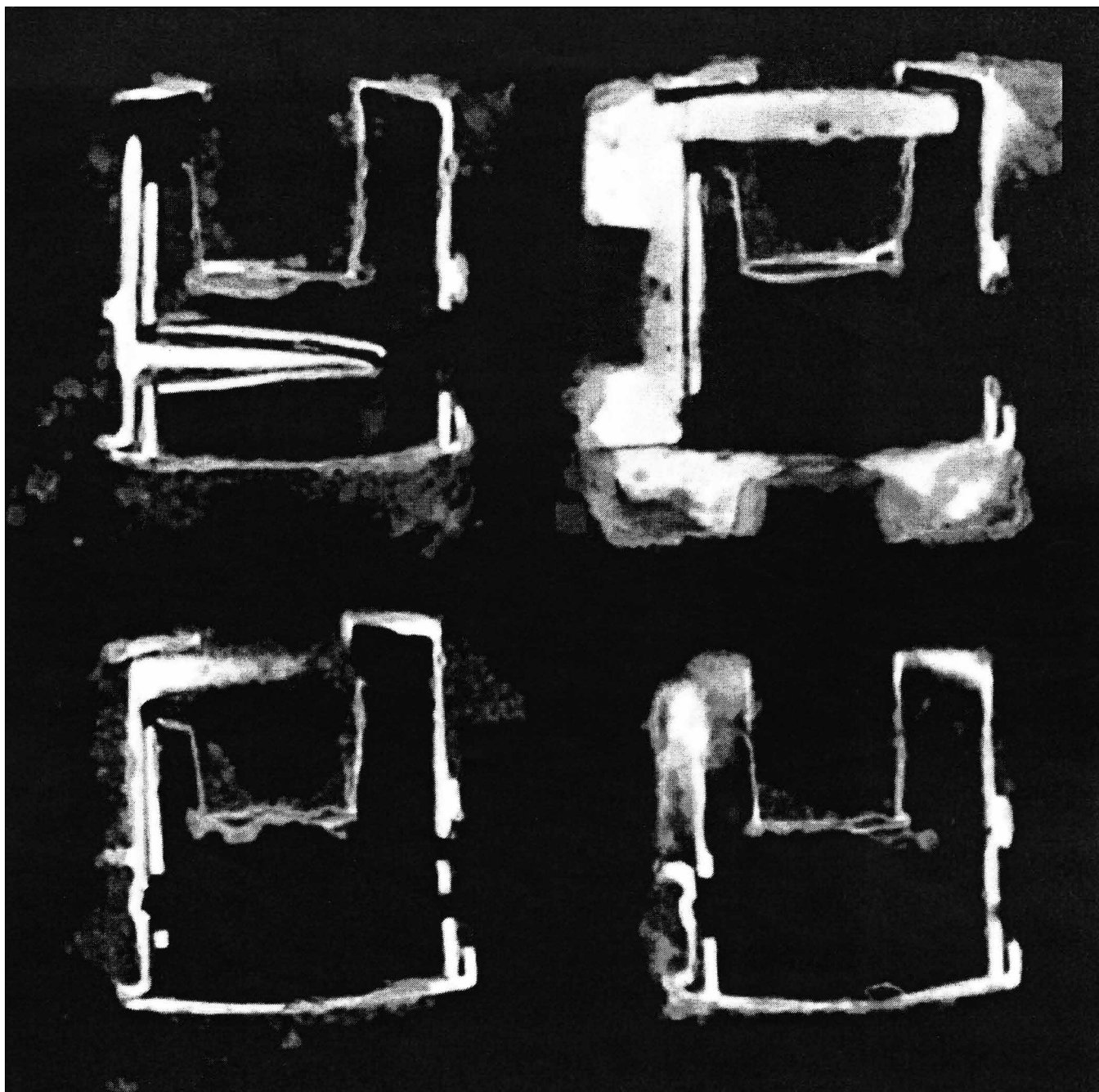
Neúplná kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dospělého muže (M2, podle lebky a rozměrů pažní kosti), věk byl odhadnut na 25-35 let (adultus I/II, podle opotřebenosti zubů), výška postavy byla odhadnuta na 160,1-169,9 cm ($165,0 \pm 4,94$ cm, podle délky pažní kosti, Sjøvold 1990). Mikrodontní třetí horní stolička (zub 18), malá velikost horního druhého premoláru vpravo (zub 15); dolní špičáky (zuby 33, 43) v mírné mesioinklinaci; v oblasti dolní pravé stoličky (zub 46) kořenová cysta; obě první dolní stoličky (zuby 36, 46) abradované až na kořen (možný následek pracovního stresu). Na horní levé stoličce (zub 26) zubní kaz a na některých zubech (zuby 16, 17, 26, 41, 42) zubní kámen. Na těle hrudní kosti otvor (*fenestratio sterni*); na šestém krčním obratli *foramen processus transversarii partitum dx* a na klíčních kostech jsou v místě *impressio ligamenti costoclavicularis* dutiny.

26 – Dolní část hrobu jedince, z něhož byly zkoumány jen dolní končetiny (nivelace 421.74). Hr. 26 ležel stratigraficky nad hr. 25, 27 a pod dlažbou 3, porušen byl negativem 19/2 (kosti se nedochovaly).

27 – Částečně prozkoumaný dětský hrob. Stratigraficky ležel pod hr. 25 a pod dlažbou 3 (kosti se nedochovaly).

Sonda IV/08 o půdorysu 1,3x2,5 m byla situována v koutu sevřeném jižní zdí raně gotického kostela a recentním přístavkem na jižní straně fary. Po skrývce bylo zjištěno potrubí (15) a elektrický kabel (17). Dále bylo zjištěno nadzemní i základové zdivo lodi raně gotického kostela (2) k němuž přístavěno zdivo recentního přístavby fary (13). Na několika místech byly zjištěny porušené hroby (16, 17). Základových spár ani rostlého podloží nebylo dosaženo (Obr. 23).

13 – Zdivo barokního přístavku postavené z kamene a zlomků cihel o rozměrech 27x6x? cm. Zdivo 13 bylo přístavěno

Obr. 20. Rentgen visacího zámku ze S.III/08.

na spáru ke zdivu jižní strany raně gotického kostela s předzákladem v nv. 423.62 m.

14 – Elektrický kabel.

15 – Okapové potrubí.

16 – Lebka z porušeného dětského hrobu (kosti se nedochovaly).

17 – Část hrobu, z něhož se dochovala tibia a fibula (kosti se nedochovaly).

Sonda V/08 o půdorysu 4,5x1m byla položena jižně od dnešní fary ve směru S-J. Po skrývce se v jižní části objevila zeď

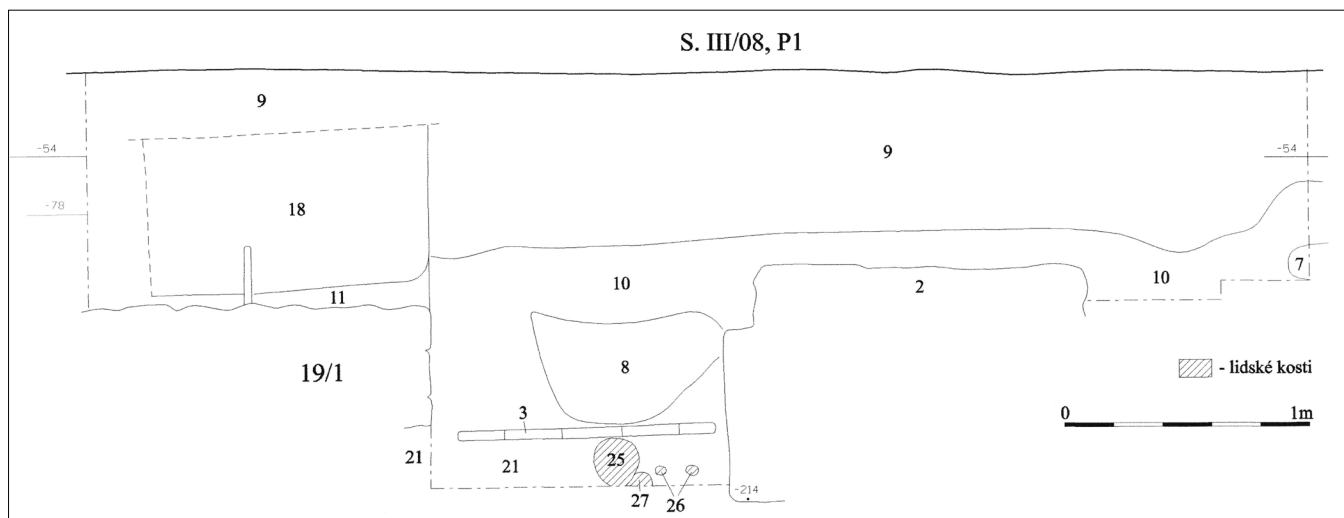
(28) porušující hrob 29. V severní části sondy se nacházely jámy 31 a 32.

28 – Zdivo postavené z kamene na maltu o šířce 98 cm a výšce 68 cm, u něhož bylo dosaženo základové spáry (Obr. 24). Na jižní straně zeď nepokračovala. Zeď stratigraficky ležela nad hrobem 29 a pod zdivem 159 zjištěným v S.XVIII/12.

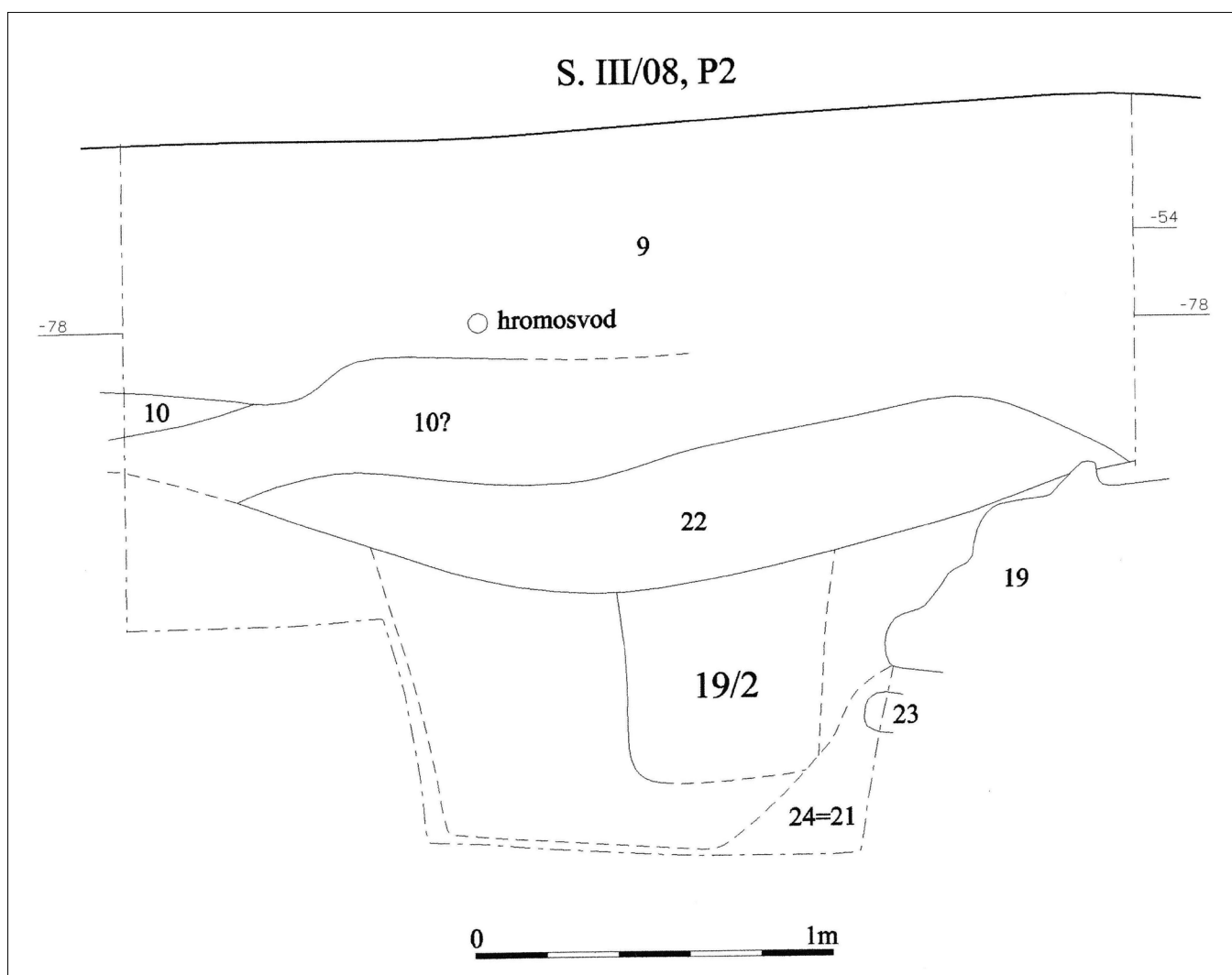
29 – Lebka z porušeného hrobu. Stratigraficky ležela pod zdivem 28 (kosti se nedochovaly).

30 – Částečně odkrytý hrob, z něhož se dochovala jen lebka a části horních končetin (kosti se nedochovaly).

31 – Jáma zachycená v délce 1,4m na profilu. Dno se nachá-

Obr. 21. Profil P1 v S.III/08. Pod různými navážkovými vrstvami (9, 10, 8, 18, 11) zdivo jihovýchodního nároží raně gotického kostela (2), substrukce oltářní menzy (19/1) a dlažba (3) překrývající hroby 25, 26, 27.

Obr. 22. Profil P2 v S.III/08. Pod různými navážkovými vrstvami (9, 10, 22) se nachází negativ zdiva (19/2), substrukce oltářní menzy (19) překrývající vrstvu s lidskými kostmi (21=24, 23).

Obr. 23. S.IV/08 od jihu.

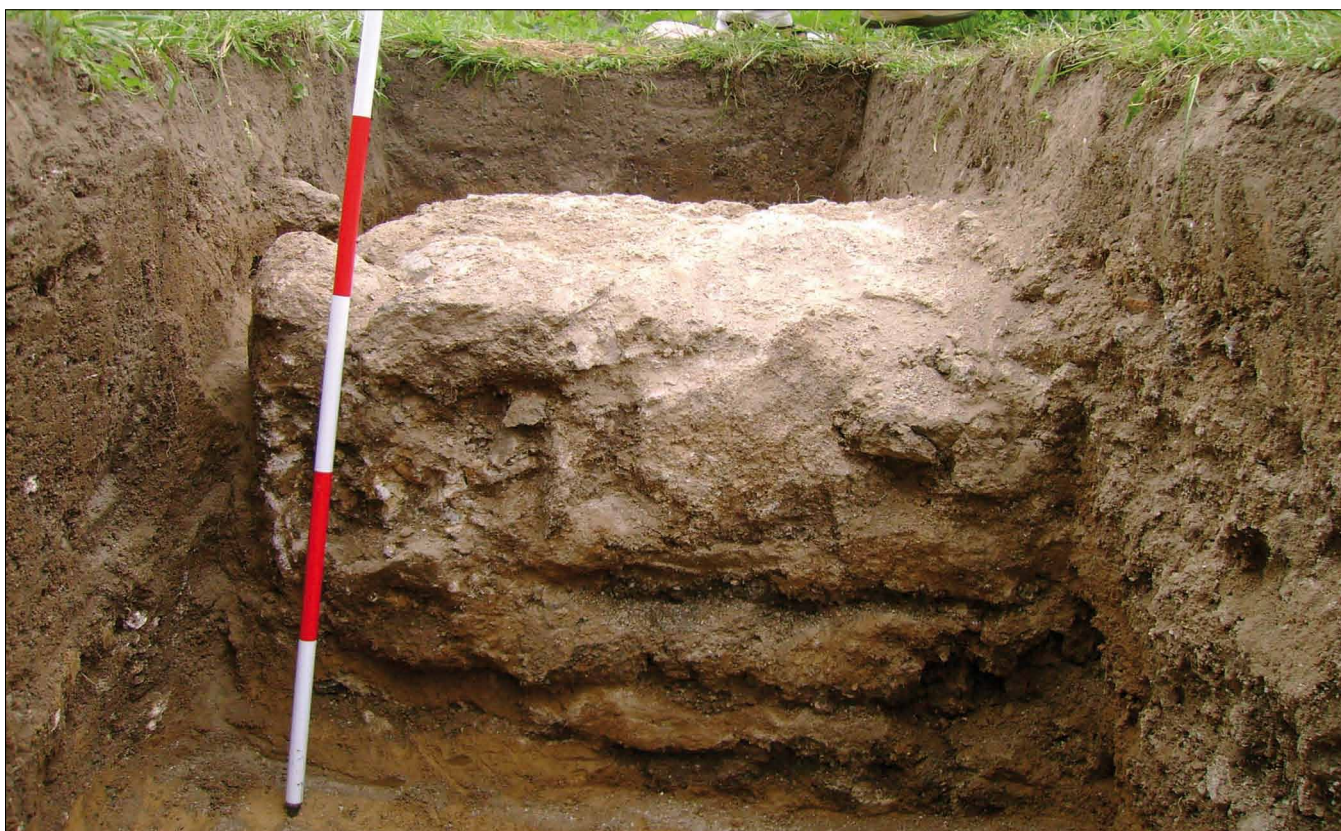
zelo v hloubce 0,7 m od povrchu. Zásyp tvořila suť s kousky malty, hornin a cihel.

32 – Jáma, zachycená v severozápadním koutu sondy, byla zasypána tmavší hlínou. Dno nebylo zachyceno.

Sonda VI/08 o půdorysu 3x1 m byla položena podél západního průčelí fary. Po skrývce bylo zjištěno, že ve vzdálenosti 115 cm od jihozápadního rohu stojící budovy se rýsuje zdivo široké 93 cm vybíhající západním směrem (později zjištěno, že se jedná o základ románské rotundy). Zeď byla překryta hroby (Obr. 25).

VÝZKUM ROKU 2009

V roce 2009 navázal archeologický výzkum na předešlé sezóny z let 2007 a 2008. Položeny byly sondy – VII/09 (podél severní části západní stěny fary), VIII/09 (na severní straně budovy fary), IX/09 (západně od budovy fary, navazuje na s. VII/09), X/09 (na severní straně od budovy fary), XI/09 (podél jižní části západní stěny fary). Během tohoto výzkumu byl na severní straně upřesněn přechod mezi lodí a kněžištěm raně gotického kostela (severovýchodní roh). Ke zdivu kněžiště kostela byla na severní straně přistavěna sakristie, jejíž půdorys se nepodařilo blíže stanovit. Zato na západní straně se podařilo zjistit část základového zdiva lodi románské rotundy

Obr. 24. Zeď 28 v S.V/08 od severu.

Obr. 25. Situace v S.VI/08 s částečně odkrytými hroby a rýsuujícím se zdívm rotundy od západu.

dy, která byla starší než raně gotický kostel. Na severní straně byly zjištěny části čtyř hrobů uložených u rotundy a porušených zdívm raně gotického kostela. Hroby, z nichž některé překrývaly zdivo rotundy, souvisely až s pohřbíváním okolo mladšího raně gotického kostela. Objevenou situaci posoudila odborná komise (viz Příloha 2).

Sonda VII/09 o půdorysu 4,0 x 1 m byla situována podél severní části západní stěny fary a navázala na ni sonda IX/09. Po odstranění dlažby se v sondě projevovala černá hlína promíšená lidskými kostmi (45, 46) a shluky horninových bloků (47, 48) nevytvářejících souvislosti. Do sondy zasahovaly dolní končetiny hrobu 64. Při dalším prohlubování sondy bylo objeveno zdivo (43) směřující západním směrem a porušené zdívm vymezuujícím na západní straně loď raně gotického kostela (44). Dále byly objeveny části kostrových hrobů orientovaných ve směru Z-V a porušených zdívm 44 (65, 66, 67, 68). V jednom případě byla zjištěna superpozice hrobů (66, 68). Niveláční bod $\pm 0 = 424.49$ m n. m. byl odvozen od prahu portálu raně gotického kostela na jižní straně.

43 – Základy rotundy široké 0,8 m, sestávající z bloků hornin

sestavených bez použití malty, směřující západním směrem a rýsuující se od hloubky 70 cm pod povrchem. V hloubce 1,3 m od povrchu bylo dosaženo základové spáry. Zdivo 43 leželo stratigraficky pod zdívm 44. Se zdívm 43 souvisely i shluky horninových bloků objevené v menší hloubce (47, 48).

44 – Základové zdivo raně gotického kostela. Stratigraficky leželo nad zdí rotundy 43 a nad hr. 65, 66, 67, 68.

45 – Lebka v druhotné poloze (hloubka od povrchu 60 cm, nivelace 423.56).

Neúplná kostra (pouze lebka) dospělého muže (M2, podle lebky) zemřelého ve věku 50-60 let (maturus II, podle srůstu lebečních švů).

46 – Lebka v druhotné poloze (hloubka od povrchu 60 cm od povrchu, nivelace 423.56).

Neúplná kostra (lebka a zlomky kostí horní poloviny těla) dítěte, věk byl odhadnut na 6-7 let (infans Ib/infans II, podle maturace kostry).

47 – Shluk horninových bloků v nv. 424.00 m o rozměrech kolem 30x20x10 cm byl objeven v druhotné poloze. Souvisel se zdívm 43.

48 – Shluk horninových bloků v nv. 423.85 m o rozměrech ko-

Obr. 26. Hrob 65 v S.VII/09 porušený západním průčelím raně gotického kostela od západu.

Obr. 27. Hrob 66 překrývající hr. 67 v S.VII/09 porušený západním průčelím raně gotického kostela.

lem 30x20x10 cm byl objeven v druhotné poloze. Souvisel se zdivem 43.

64 – Část hrobu, z něhož se dochovaly dolní končetiny (dochovaná délka 79 cm, hloubka od povrchu 49 cm, nivelace 423.73).

Kosterní pozůstatky dvou jedinců: jedinec 64A – nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dítěte, věk byl odhadnut na 14-15 let (infans II, podle maturace kostry a délky dlouhých kostí) a výška postavy byla 153,8 cm (Stloukal 1999), na holenních kostech vytvořena *fossa solei tibiae*; jedinec 64B – nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dospělé ženy (F2, podle pánevní kosti) adultního věku, výška postavy byla odhadnuta na 151,5-159,2 cm ($155,3 \pm 3,85$ cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990).

65 – Část hrobu jedince (Obr. 26) z něhož byly odkryty kosti dlouhých končetin a levé předloktí ležící podél těla (zkoumaná délka 76 cm, hloubka od povrchu 112 cm, nivelace 423.23). Stratigraficky ležel pod zdivem 44 (kosti se nedochovaly).

66 – Část hrobu jedince, z něhož byly odkryty stehenní kosti, kosti horních končetin a páteř. Horní končetiny směřovaly podél těla (zkoumaná délka 82 cm, hloubka od povrchu 94 cm, nivelace 423.21). Hr. 66 stratigraficky ležel nad hr. 67; vztah k hrobu 68 byl nejistý a hr. 66 stratigraficky ležel pod zdivem 44. Popis kosterních pozůstatků viz sonda S.XII/10 (Obr. 27).

67 – Částečně odkrytý hrob (Obr. 28), z něhož se dochovaly

ly dva femury (zkoumaná délka 47 cm, hloubka od povrchu 98 cm, nivelace 423.14). Stratigraficky ležel pod hrobem 66; vztah k hrobu 68 byl nejistý a ležel pod zdivem 44.

Nekompletní kostra dospělého jedince, u kterého se nepodařilo určit pohlaví. Bližší odhad věku nebyl možný.

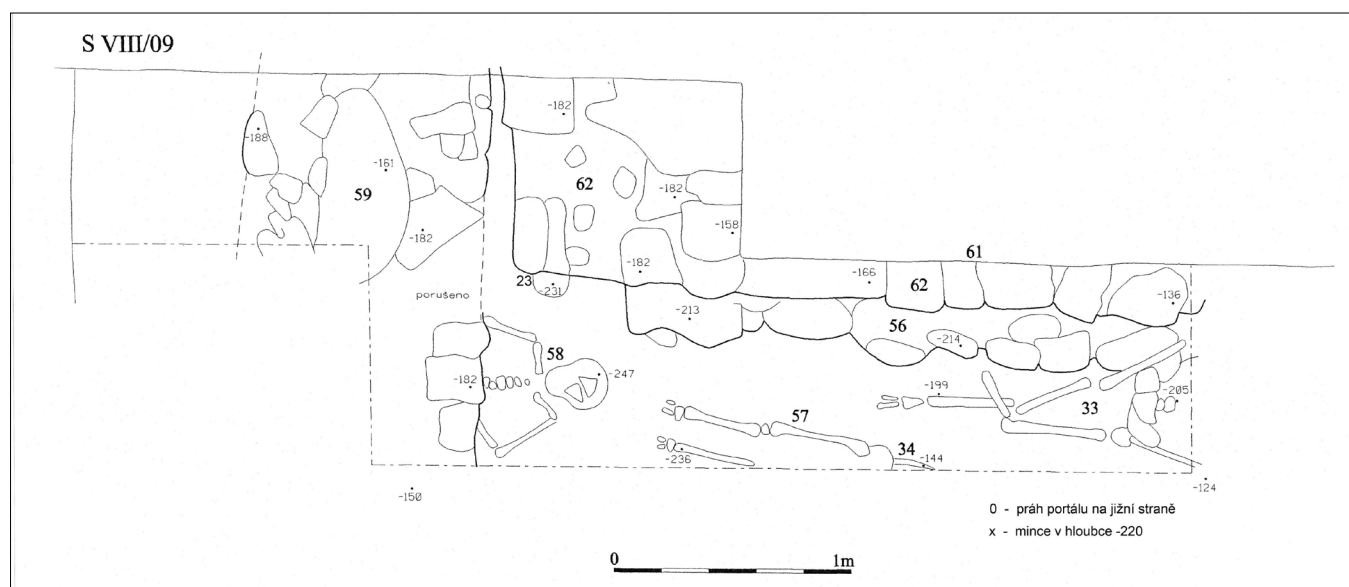
68 – Částečně odkrytý hrob, z něhož se dochovaly dva femury (zkoumaná délka 38 cm, hloubka od povrchu 78 cm, nivelace 423.30). Vztah k hrobu 66 a 67 byl nejistý, ale stratigraficky ležel pod zdivem 44.

Nekompletní kostra dospělého jedince, u kterého se nepodařilo určit pohlaví. Bližší odhad věku nebyl možný.

Sonda VIII/09 o půdorysu 4,5x 1-2 m byla situována na severní straně budovy na rozhraní mezi lodí a presbytářem původního kostela. Po odstranění dlažby byly při skrývce nacházeny kosti z rozrušených hrobů a bloky hornin. Při dalším prohlubování byly zjištěny části hrobů (33, 34, 57, 58) a lebka (63) překrytá zdivem (62). Hrob 58 byl překryt zdivem 59. V jižní straně sondy byla zjištěna stratigrafie zdiva. Stojící a lomící se zeď dnešní fary (61) překrývala zdivo 62, které rozsah zdiva 61 východním směrem přesahovalo. Zdivo 62 překrývalo základové zdivo 56, které však východním směrem přesahuje (Obr. 29). Ke zdivu 62 přiléhalo zdivo 59 směřující ve směru J-S (Obr. 30). Důležitý byl nález brakteátu Přemysla Otakara II. (1253-1278, typ C960, Obr. 31, inv. čís. 73/09-VIII/09-1)

Obr. 28. Hrob 67 v S.VII/09 porušený západním průčelím raně gotického kostela od západu.

Obr. 29 Situace v S.VIII/09.

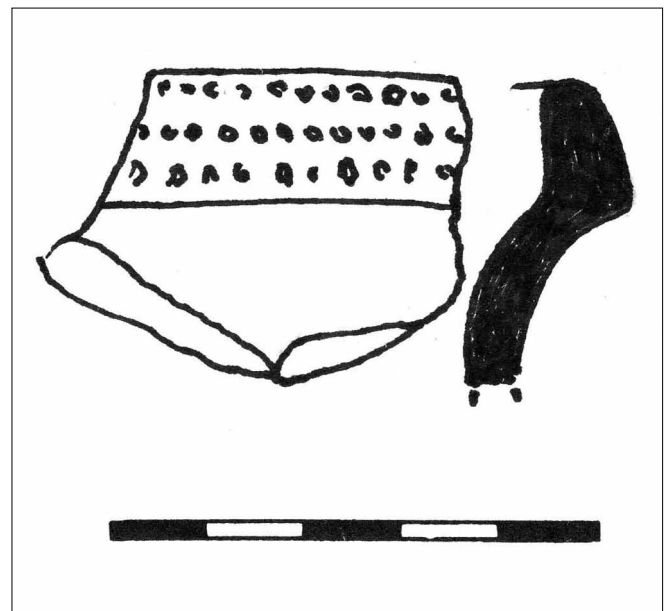

Obr. 30. Severovýchodní nároží kostelní lodi (62) a část zdi sakristie (59) v S.VIII/09 od severu.

Obr. 31. Brakteát Přemysla Otakara II. (1253-1278), typ C960 ze sondy S. VIII/09.

Obr. 32. Zlomek okraje nádoby z tuhé hlíny zdobené radélkem v S.VIII/09.

v nespifikované situaci poblíž severovýchodního rohu zdi-
va 62 v hloubce 70 cm od povrchu (nivelece 423.79) a zlomek
okraje tuhé nádoby zdobený radélkem (Obr. 32, inv. čís.

73/09-VIII/09-1). Nivelační bod $\pm 0 = 424.49$ m n. m. byl odvo-
zen od prahu portálu raně gotického kostela na jižní straně.
33 – Dolní polovina částečně odkrytého hrobu s horními

Obr. 33. Hrob 33 v S.VIII/09 od severu.

končetinami podél těla (Obr. 33). Levá dolní končetina ohnuta v pravém úhlu a překrývala pravou končetinu v oblasti kolena (zkoumaná délka 118 cm, hloubka od povrchu 76 cm, nivelace 423.73). U kolena byla nalezena část železné přezky (rozpadla se).

Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dospělého muže (M1, podle *incisura ischiadica major* a podle hlezenní kosti), věk byl odhadnut na 40-60 let (podle spondylolitických změn na páteři). Na levé stehenní, holenní a lýtkové kosti stopy po zánětlivém procesu (periostitida), na holenní a lýtkové kosti výrazné nárůsty nové kostní tkáně.

34 – Pravá dolní končetina z částečně odkrytého hrobu (zkoumaná délka 43 cm, hloubka od povrchu 68 cm, nivelace 423.81). Stratigraficky ležel nad hrobem 57.

Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dítěte, věk byl odhadnut na 4-5 let (infans Ib, podle maturace kostry a délky dlouhých kostí) a výška postavy byla odhadnuta na 114 cm (Stloukal 1999).

56 – Základové zdivo raně gotického kostela, sestávající z horninových bloků bez malty, se rýsovalo v hloubce 80 cm od povrchu (nivelace 423.69). Zdivo se lomilo v pravém úhlu a vytvářelo roh. Stratigraficky leželo pod nadzemním zdivem (62), které je východním směrem přesahovalo a vůči němuž vytvářelo předzáklad široký 30-40 cm.

57 – Částečně odkrytý hrob, z něhož se dochovaly kosti dol-

ních končetin (dochovaná délka 82 cm, hloubka od povrchu 100 cm, nivelace 423.49). Stratigraficky ležel pod hr. 34.

Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dítěte, věk byl odhadnut na 13-14 let (infans II, podle maturace kostry a podle rozměrů dlouhých kostí), výška postavy byla 151-153,8 cm (Stloukal 1999).

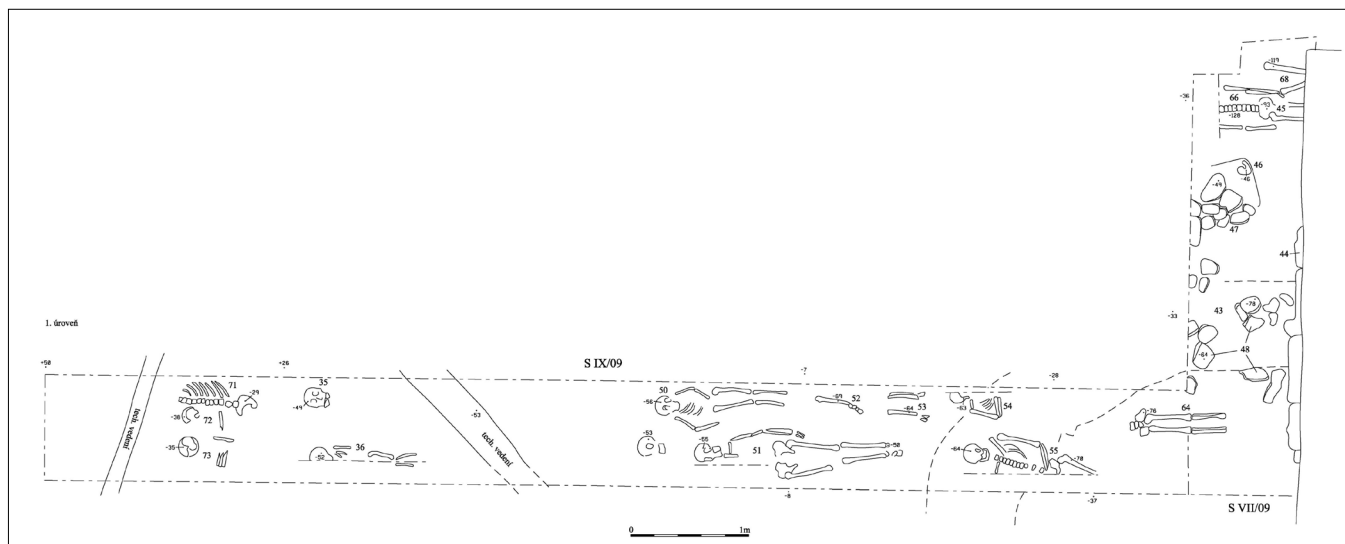
58 – Částečně dochovaný hrob, z něhož se dochovala horní polovina s částí horních končetin. Horní končetiny byly ohnuty v pravém úhlu a směřovaly do pánve (dochovaná délka 53 cm, hloubka od povrchu 92 cm, nivelace 423.57). Stratigraficky ležel pod zdivem 59.

Nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dítěte, věk byl odhadnut na 13 let (infans II, podle maturace kostry, rozměrů dlouhých kostí a prořezávání zubů). Na 5. krčním obratli *foramen processus transversi partitum dx* a na 6. krčním obratli *foramen processus transversi partitum sin*. Na obou pažních kostech byl *foramen supratrochlearis humeri*.

59 – Silně porušená zeď sakristie, postavená z horninových bloků na maltu směřující od J k S, se rýsovala od hloubky 20 cm (nivelace 424.29). Šířka měřila asi 70 cm. Stratigraficky ležela pod zdí 61 a nad hr 58; respektovala zdivo 62.

60 – Totožno s 62.

61 – Zalomená zeď současné fary, postavená ze smíšeného kamenného a cihlového zdiva, ležela stratigraficky nad zdivem 59 a 62.

Obr. 34. Situace v S.IX/09.

62 – Zeď postavená z kamenných bloků se rýsovala v hloubce od 30 cm (nivelece 424.19). Překrývala základové zdivo (56), které východním směrem přesahovala o 50 cm. Stratigraficky ležela nad lebku 63 a pod zdivem 61. Na východní straně přes spáru souvisela se zdivem 59.

63 – Lebka v druhotné poloze (hloubka od povrchu 91 cm, nivelece 423.58). Stratigraficky ležela pod zdivem 62. Nekompletní kostra (zlomky lebky) dospělého jedince, u kterého se nepodařilo určit pohlaví. Bližší odhad věku nebyl možný.

Sonda IX/09 o půdorysu 9,7x1m byla položena ve směru Z-V západně od dnešní fary a navazovala na sondu VII/09. Po částečném odstranění dlažby byly při prohlubování nalézány kosti z rozrušených hrobů. Do sondy ve dvou případech zasahovaly trasy technického vedení. Postupně se podařilo vypreparovat několik hrobů či jejich částí, které jsou často ve stratigrafické závislosti (35, 36, 49, 50, 51, 52, 54, 54, 55, 64, 69, 70, 71, 72, 73). V sondě se projevilo také zdivo 43 zasahující ze sondy VII/09, které bylo překryto hroby (54, 55, 69). Sonda byla na severní straně mírně rozšířena tak, aby se propojil vnitřní líc zdiva 44 ze sondy VII/09 a IX/09. Nivelační bod $\pm 0 = 424.49$ m n. m. byl odvozen od prahu portálu raně gotického kostela na jižní straně (Obr. 34, 35).

35 – Lebka patrně v původní poloze, u níž se nedochoval postkranialní skelet (hloubka od povrchu 63 cm, nivelece 423.86). Nekompletní kostra (zlomky lebky) dospělého jedince, u kterého se nepodařilo určit pohlaví, věk byl odhadnut na 25-35 let (adultus I/adultus II, podle opotřebenosti zubů). Mezi šípovým a korunkovým švem *ossiculum bregmaticum*.

36 – Částečně odkrytý dětský hrob, z něhož se dochovala levá polovina (délka 88 cm, hloubka od povrchu 74 cm, nivelece 423.75).

Nekompletní kostra (zlomky lebky, kosti horních a dolních končetin) dítěte, věk byl odhadnut na 3-4 roky (infans Ib, podle maturace kostry, rozměrů dlouhých kostí a prořezávání

Obr. 35. Hroby v S.IX/09 od východu.

zubů), výška postavy byla odhadnuta na 105,5 cm (Stloukal 1999).

Obr. 36. S.X/09 od jihozápadu.

43 – Základové zdivo rotundy složené z bloku hornin bez vazby maltou se rýsovalo od hloubky 50 cm (nivelace 423.99). Šířka měřila 80 cm. V souvislosti s částí odkrytou v sondě VII/09 je zřejmé, že zdivo se stáčí. Základová spára ležela v hloubce 70 cm od povrchu (nivelace 423.79). Zdivo bylo stratigraficky pod hroby 54, 55 a 69.

49 - Lebka patrně v původní poloze, u níž se nedochoval postkranialní skelet (hloubka od povrchu 52 cm, nivelace 423.97). Hr. 49 ležel stratigraficky pod hr. 51.

Nekompletní kostra (lebka s dolní čelistí) dospělého muže (M2, podle lebky), věk byl odhadnut na 35-45 let (adultus/maturus, podle srůstu lebečních švů a podle opotřebování zubů).

50 – Částečně dochovaný hrob. Horní končetiny mírně ohnuty v lokti přičemž levá směřovala do pánve a pravá podél těla (délka 119 cm, hloubka od povrchu 55 cm, nivelace 423.94). Hr. 50 ležel stratigraficky nad hrobem 52.

Téměř kompletní kostra dítěte zemřelého ve věku 7-8 let (infans II, podle maturace kostry, rozměrů dlouhých kostí a podle prořezávání zubů), výška postavy byla odhadnuta na 122-125 cm (Stloukal 1999).

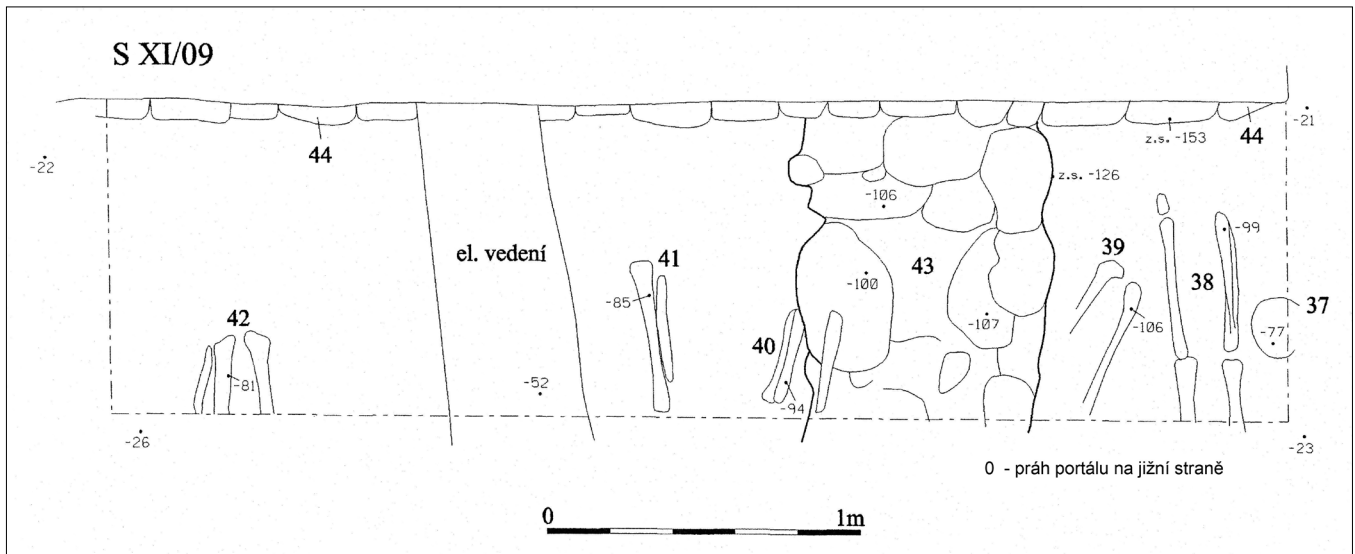
51 – Částečně odkrytý hrob. Levá horní končetina spočívala podél těla (délka 173 cm, hloubka od povrchu 50 cm, nivelace 423.99). Hr. 51 ležel stratigraficky nad hrobem 49.

Větší část kostry (lebka, osový skelet a kosti horních a dolních končetin) dospělého muže (M1, podle rozměrů stehenní a hlezenní kosti), věk byl odhadnut na 40-50 let (maturus I, podle opotřebování zubů), výška postavy byla odhadnuta na 163,3-172,3 cm ($167,8 \pm 4,52$ cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990). Na pravé stehenní kosti vytvořena jezdecká faceta.

52 – Částečně dochovaný hrob, z něhož se dochovaly dolní končetiny (hloubka od povrchu 61 cm, nivelace 423.88). Hr. 52 ležel stratigraficky nad hrobem 53 a pod hrobem 50.

Nekompletní kostra (kosti horních a dolních končetin) dospělého muže (M1, podle rozměrů holenní kosti a podle nártních kostí) adultního věku, výška postavy byla odhadnuta na 160,5-170,5 cm ($165,5 \pm 4,96$ cm, podle délky loketní kosti, Sjøvold 1990). Na levé holenní kosti zahojená zlomenina s kostěným svalkem; zlomenina levé lýtkové kosti se zřetelnou hranicí zlomu, kost srostla s mírnou dislokací od anatomické pozice kosti.

53 – Částečně dochovaný hrob, z něhož se dochovaly části

Obr. 37. Situace v S.XI/09.

dolních končetin (dochovaná délka 46 cm, hloubka od povrchu 50 cm, nivelace 423.99). Hrob 53 ležel stratigraficky pod hrobem 52.

Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dospělého muže (M1, podle rozměrů holenní a hlezenní kosti) adultního věku, výška postavy byla odhadnuta na 160,2-168,4 cm ($164,3 \pm 4,11$ cm, podle délky holenní kosti, Sjøvold 1990). Na obou holenních kostech vytvořena *crista solei tibiae*.

54 – Částečně dochovaný a odkrytý hrob, z něhož se dochovala část horní poloviny. Pravá horní končetina skrčena v lokti a směřuje na hrud' (dochovaná délka 56 cm, hloubka od povrchu 49 cm, nivelace 424.00). Stratigraficky ležel nad zdivem 43.

Nekompletní kostra (kosti osového skeletu a horní končetiny) dítěte, věk byl odhadnut na 12 let (infans II, podle maturace kostry).

55 – Částečně odkrytý hrob, z něhož se dochovala část horní poloviny. Levá horní končetina skrčena v lokti a směřovala do pánve (dochovaná délka 108 cm, hloubka od povrchu 41 cm, nivelace 424.08). Stratigraficky ležel nad zdivem 43.

Nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dospělého muže (M2, podle pánevních kostí a podle lebky), věk byl odhadnut na 35-45 let (adultus II/maturus I, podle opotřebení zubů a podle struktury *facies symphysialis ossis pubis*), výška postavy byla odhadnuta na 177,9-187,0 cm ($182,5 \pm 4,52$ cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990). Na labiální a lingvální straně předních dolních zubů zubní kámen.

64 – Částečně dochovaný hrob. Popis u sondy VII/09.

69 – Částečně odkrytý a dochovaný hrob, z něhož se dochovaly kosti dolních končetin (dochovaná délka 76 cm, hloubka od povrchu 64 cm, nivelace 423.85). Stratigraficky ležel nad zdivem 43.

Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dítěte, věk byl odhadnut na 12-13 let (infans II, podle maturace kostry a podle rozměrů dlouhých kostí).

70 – Disl. lebka (hloubka od povrchu 48 cm, nivelace 424.01). Nekompletní kostra (pouze lebka) dítěte, věk byl odhadnut na 5 let (infans Ib, podle prořezávání zubů).

71 – Částečně odkrytý hrob, z něhož se dochovala se část horní poloviny bez lebky. Pravá polovina hrobu se propadla do zasypu hr. 72. (dochovaná délka 60 cm, hloubka od povrchu 60 cm, nivelace 423.89).

Nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dospělého muže (M2, podle lebky), věk byl odhadnut na 40-60 let (podle opotřebení zubů), výška postavy byla odhadnuta na 163,5-173,3 cm ($168,4 \pm 4,94$ cm, podle délky pažní kosti, Sjøvold 1990). Na bukální a lingvální straně horních i dolních řezáků (zuby 11, 12, 21, 22, 31, 32, 41, 42) zubní kámen.

72 – Částečně odkrytý dětský hrob, z něhož se dochovala se část lebky a kostí horních končetin. Levá horní končetina byla pravděpodobně ohnuta v lokti (dochovaná délka 30 cm, hloubka od povrchu 80 cm, nivelace 423.69). Hr. 72 ležel stratigraficky pod hrobem 71.

Nekompletní kostra (lebka a zlomky kostí horní poloviny těla) dítěte, věk byl odhadnut na 6 let (infans Ib, podle prořezávání zubů).

73 – Částečně odkrytý dětský hrob, z něhož se dochovala se část horní poloviny. Pravá horní končetina byla pravděpodobně ohnuta v lokti (dochovaná délka 50 cm, hloubka od povrchu 75 cm, nivelace 423.74).

Nekompletní kostra (lebka a zlomky páteře) dítěte, věk byl odhadnut na 5 let (infans Ib, podle prořezávání zubů). V lambdovém švu vložena tři kosti (*ossiculum suturae lambdoideae*).

Sonda X/09 o půdorysu 1,5x0,9 m ve směru S-J byla položena vedle septiku na severní straně od budovy fary a jejím účelem bylo zjištění případného pokračování zdi 59 ze sondy VIII/09. Při hloubení byly zjištěny navážkové vrstvy se sutí, okraj jámy na vápno, ale nezjištěno žádné zdivo. V hloubce 1,1 m bylo hloubení zastaveno, aniž by se zjistil rostlý terén (Obr. 36).

Obr. 38. S.XI/09 s částečně se rýšujícím zdivem rotundy (43) a hroby 42, 41, 40, 39, 38, 37 od severozápadu.

Sonda XI/09 o půdorysu 3,8x1 m byla položena podél jižní části západní stěny fary. Navázala tak na nedokončenou sondu IV/08. Při hloubení bylo objeveno elektrické vedení a kosti v druhotné poloze. V základovém zdivu 44 byla druhotně umístěna část lebky. Od hloubky 50 cm se projevovalo zdivo 43 porušené a překryté hrobem (40) a převrstvené zdivem 44 (dodatečně zjištěno, že se jednalo o základy románské rotundy). Postupně se podařilo vypreparovat části několika hrobů (37, 38, 39, 40, 41, 42). Nivelační bod $\pm 0 = 424.49$ m n. m. byl odvozen od prahu portálu raně gotického kostela na jižní straně (Obr. 37, 38).

37 – Lebka v druhotné poloze (hloubka od povrchu 56 cm, nivelace 423.93).

Nekompletní kostra (pouze lebka) dospělé ženy (F2, podle lebky), věk byl odhadnut na 20–25 let (adultus I, podle srůstu lebečních švů). V lambdovém švu vmezeřeny 4 drobné kosti (*ossiculum suturae lambdaeidae*).

38 – Část hrobu, z něhož se dochovaly kosti dolních končetin (zkoumaná délka 62 cm, hloubka od povrchu 78 cm, nivelace 423.71). U chodidel se našly dva hřebíky. Popis kosterních pozůstatků viz sonda S.XII/10.

39 – Část hrobu, z něhož se dochovaly kosti dolních končetin (zkoumaná délka 41 cm, hloubka od povrchu 82 cm, nivelace 423.67).

Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dospělé ženy (F1, podle rozměrů hlezenní kosti). Bližší odhad věku nebyl možný. Výška postavy byla odhadnuta na 163,4–171,6 cm ($167,5 \pm 4,11$ cm, podle délky holenní kosti, Sjøvold 1990).

40 – Část hrobu, z něhož se dochovaly kosti dolních končetin (zkoumaná délka 36 cm, hloubka od povrchu 68 cm, nivelace 423.81). Hr. 40 ležel stratigraficky nad zdivem 43 (Obr. 39). Zbývající část hrobu dozkoumána v S.XII/10. Popis kosterních pozůstatků viz sonda S.XII/10.

41 – Část hrobu, z něhož se dochovaly kosti dolní končetiny (zkoumaná délka 46 cm, hloubka od povrchu 63 cm, nivelace 423.86). Hr. 41 ležel stratigraficky nad zdivem 43. Popis kosterních pozůstatků viz sonda S.XII/10.

42 – Část hrobu, z něhož se dochovaly kosti dolních končetin (zkoumaná délka 23 cm, hloubka od povrchu 57 cm, nivelace 423.92).

Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dospělého muže (M1, podle rozměrů hlezenní kosti a podle robustní stavby skeletu) adultního věku. Na obou holenních kostech vytvořena *crista solei tibiae*.

43 – Základové zdivo románské rotundy sestavené z kamenných bloků bez malty a směřující ve směru Z-V. Projevuje se od hloubky 50 cm (nivelace 423.99), ale v horních partiích bylo porušeno hroby, z nichž jeden vypreparovaný hrob (40) zdivo částečně překrýval. Šířka zdiva měřila 0,8 m, základová spára se nacházela v hloubce 1,0 m (nivelace 423.49). Ve zdivu byly patrné horninové bloky záměrně kladené kolmo na osu základu. Zdivo 43 leželo stratigraficky pod zdivem 44 a pod hr. 40.

44 – Základové zdivo raně gotického kostela postavené z kamenných bloků. Ve zdivu se nacházel zlomek lebky. Základová spára byla v hloubce 1,25 m od povrchu (nivelace 423.24). Zdivo neporušilo žádné hroby, ale stratigraficky bylo nad zdivem 43.

Hrob bez čísla – V nestratifikované poloze nalezeny kosterní pozůstatky dítěte.

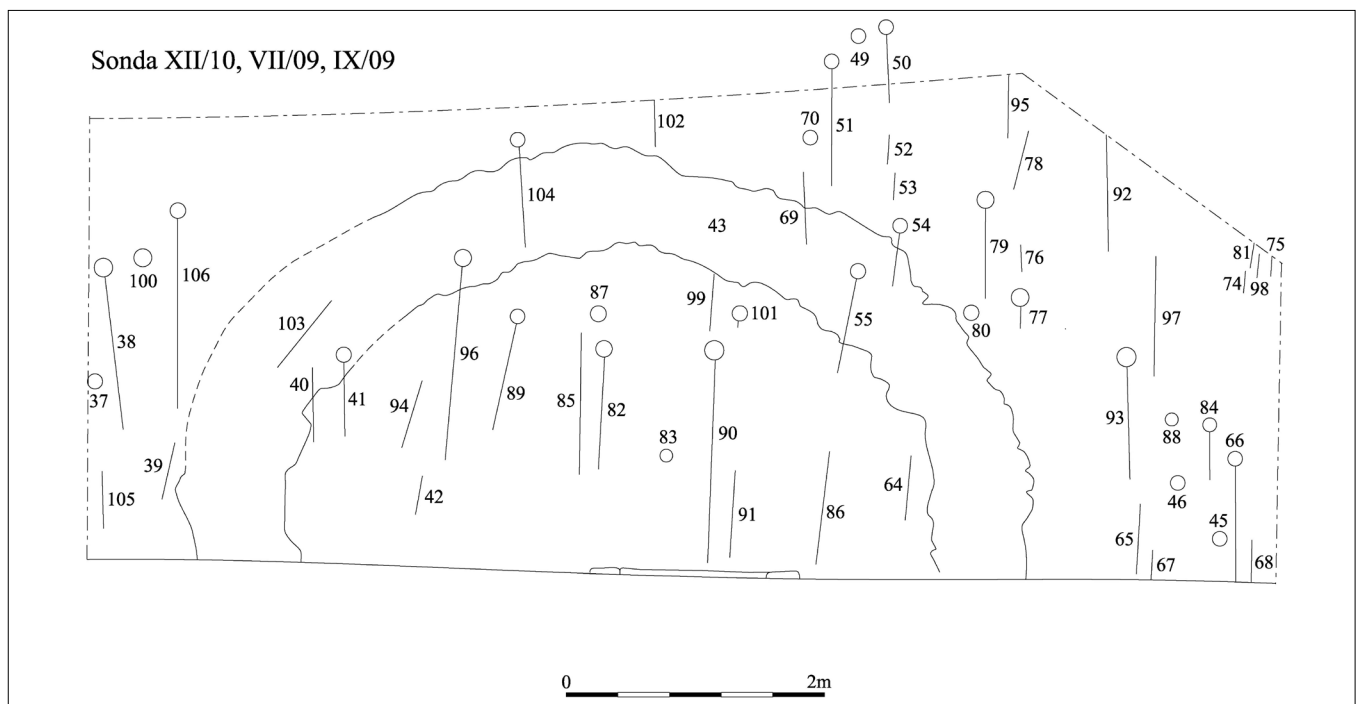
Nekompletní kostra (zlomky lebky a kosti horních a dolních končetin) dítěte, věk byl odhadnut na 1,5–3 měsíce (podle prořezávání zubů).

VÝZKUM ROKU 2010

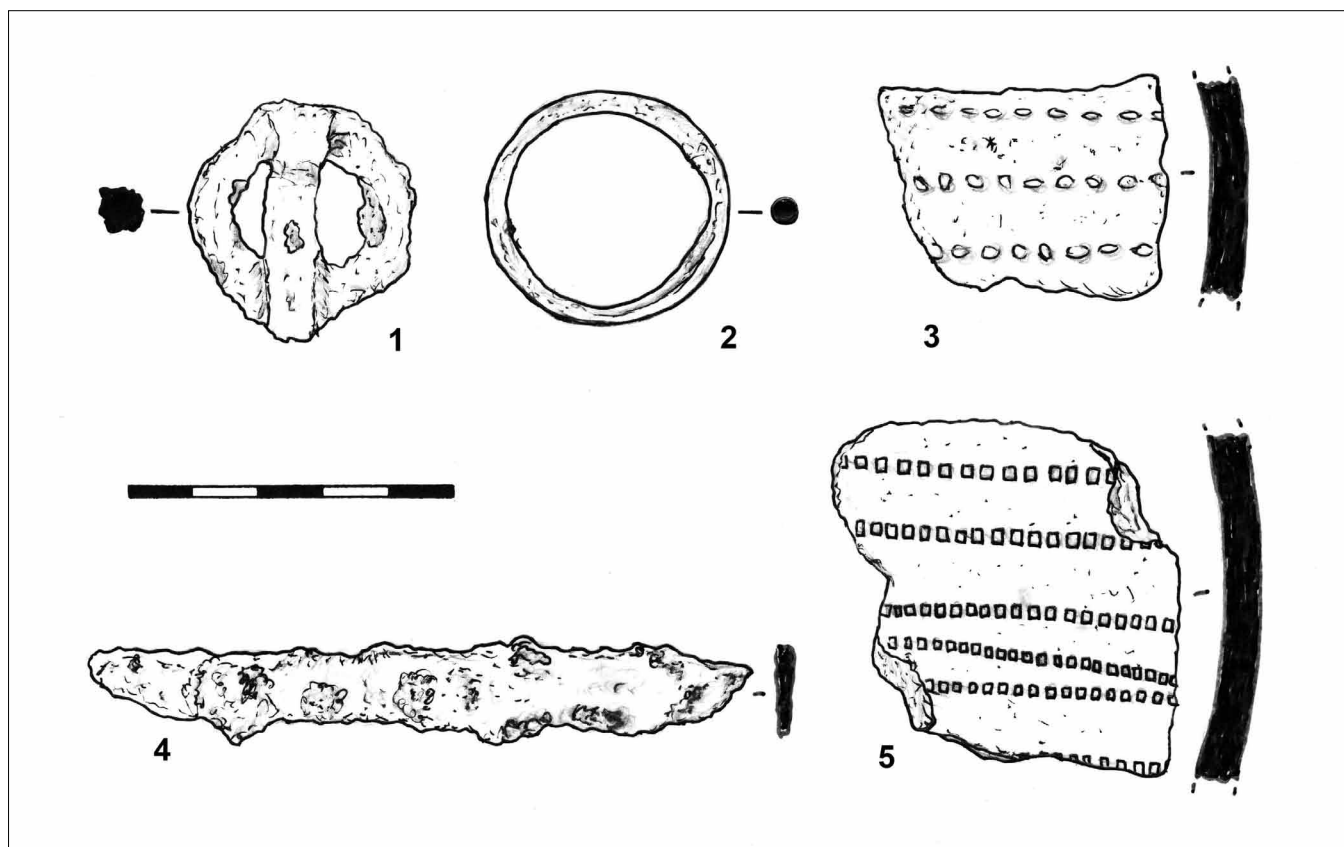
Roku 2010 byla položena jedna sonda (XII/10) podél západní stěny fary a tak byl dokončen výzkum půdorysu části rotundy, z níž se dochovalo 0,8 m široké základové zdivo západní poloviny kostelní lodi, sestávající z horninových bloků získaných z okolí Tasova kladených na hlínu. Vnitřní průměr kostelní lodi je 5,0 m. Celá situace je překryta větším množstvím kostrových, většinou porušených hrobů, souvisejících s mladším kostelem zbudovaným na podélné ose. Další hroby jednoznačně související s rotundou nebyly při výzkumu roku 2010 objeveny, jen doplněna byla část hr. 66. Ojedinelé zlomky tu-

Obr. 39. Zdivo rotundy (43) částečně překryté hrobem 40 v S.XI/09 od jihu.

Obr. 40. Situace hrobů a rotundy v S.VII/09, IX/09, XII/09.

Obr. 41. Nálezy ze S.XII/10.

nové keramiky zdobené radélkem dosvědčují počátky sídelní aktivity v první třetině 13. stol.

Sonda XII/10 na půdorysu lichoběžníku o délce stran 9,7, 2,3, 2,5, 7,7, 3,8 m byla situována podél západní stěny fary. Navázala na sondy VII/09, IX/09 a XI/09. Po odstranění dlažby se v sondě projevovala černá hlína promíšená lidskými kostmi. Postupně byly ve velmi nepřehledné situaci vypreparovány a zdokumentovány hroby, ve většině případů jen částečně dochované, které v mnoha případech porušovaly zdivo rotundy (Obr. 40). Některé hroby navázaly na části těchto hrobů prozkoumané v roce 2009 (38, 40, 66, 41). Zdokumentována byla i jedna kúlová jamka (107). Zkoumanou plochou vede plynové a elektrické vedení, které bylo třeba respektovat. Při preparaci hrobů byly nalezeny zlomky keramiky (Obr. 41, tři zlomky z nádob zhotovených z tuhového materiálu zdobených radélkem, jeden zlomek silnostěnné nádoby z tuhového materiálu o síle stěny 14 mm, 13.-14. stol., inv. čís. 154/10-1) a železné hřebíky křídlové i s plochou hlavou (inv. čís. 154/10-2). Po vyzvednutí kostrových hrobů bylo vypreparováno zdivo rotundy (43) na celé řadě míst porušené nebo zničené mladšími hroby (Obr. 42, 43). Nivelace byla měřena od bodu $\pm 423,97$ m n. m.

38 – Dobře dochovaný hrob, jehož části dolních končetin byly zkoumány v r. 2009. Horní končetiny ležely zkříženy v pánvi (hloubka od povrchu 80 cm, nivelace 423.47). U pravého ra-

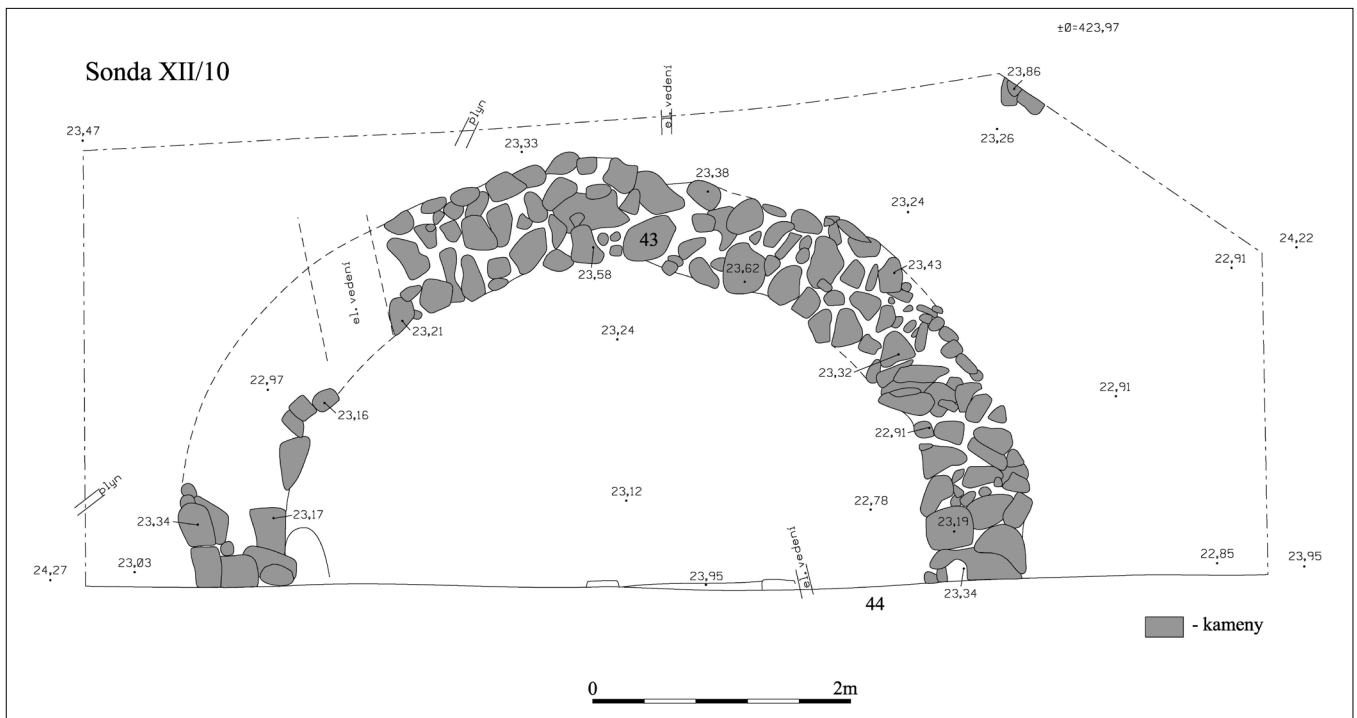
mene a humeru se našly hřebíky. Hr. 38 ležel stratigraficky nad hr. 100.

Větší část skeletu (lebka, osový skelet a kosti horních a dolních končetin) dospělého muže (M2, podle lebky a rozměrů hlezenní kosti), věk byl odhadnut na 35-45 let (adultus II/maturus I, podle opotřebení zubů), výška postavy byla odhadnuta na 185,6-194,6 cm ($190,1 \pm 4,52$ cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990). Na lebce zcela obliteratedá pravá část lambdového švu, na levé straně lebky v místě spojení lambdového, bradavkotýlního a temenobradavkového švu vložena kost (*ossiculum asterii sin*); v obou čelistech intravitální ztráta zubů (zuby 36, 46, 47), zubní kámen (zub 16). Na pravé lopatce vytvořen *sulcus circumflexus scapulae dx*, na pravém klíčku přídavná kloubní plocha (*facies articularis accessoria costalis clavicularae dx*), na pravé kosti pažní vytvořen *foramen supratrochlearis humeri dx* a na levé holenní kosti zcela zahojená fraktura kosti.

40 – Částečně dochovaný hrob, jehož části dolních končetin byly zkoumány v r. 2009 (nivelace 423.54). V oblasti pánve vlevo se našel kroužek z barevného kovu (vnější prům. 39 mm, inv. čís. 154/10-40/2) a vpravo železná přezka s kruhovým rámečkem a trnem (vnější prům. 34 mm, inv. čís. 154/10.40/1). Hr. 40 ležel stratigraficky nad zdivem 43.

Nekompletní kostra (osový skelet, kosti horních a dolních končetin) dospělého muže (M1, podle rozměrů dlouhých kostí) adultního věku, výška postavy byla odhadnuta na 164,1-173,1 cm ($168,6 \pm 4,52$ cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold

Obr. 42. Geodetické zaměření zachované části půdorysu rotundy (43).

Obr. 43. Vypreparovaný půdorys zachované části rotundy (43) od západu.

1990). Na levé stehenní kosti v oblasti *caput femoris* nárůsty nové kostní tkáně (arthritis?).

41 – Částečně dochovaný hrob, jehož části dolních končetin byly zkoumány v r. 2009 (nivelece 423.64). Hr. 41 ležel stratigraficky nad zdívem 43.

Kosterní pozůstatky dvou jedinců: jedinec 41A – nekompletní kostra (pouze lebka) dítěte, věk byl odhadnut na 4-5 let (infans Ib, podle prořezávání zubů); jedinec 41B – nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dospělého jedince, u kterého nebylo možné jednoznačně určit pohlaví (I), věk byl odhadnut na 30-35 let (adultus II, podle struktury *facies auricularis ossis ilium*) a výška postavy byla odhadnuta na 159,3-168,3 cm (163,8 ± 4,52 cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990).

43 – Základové zdivo rotundy široké 0,8 m, sestává z bloků hornin (žulosyenit, aplit, migmatit viz posudek Stanislava Houzara, Příloha 3) sestavených bez použití malty. Na některých místech patrný náznak záměrného skládání horninových bloků. Zdivo vytvářelo na půdorysu oblouk. Vnitřní průměr 500 cm. Zdivo 43 leželo stratigraficky pod zdívem 44 a pod hroby 40, 41, 96, 103, 104.

66 – Částečně dochovaný hrob, jehož části byly zkoumány v r. 2009 (hloubka od povrchu 78 cm, nivelece 423.29).

Nekompletní kostra (zlomky lebky a kosti horní poloviny těla) dospělého muže (M2, podle pánevních kostí), věk byl odhadnut na 40-50 let (maturus I, podle opotřebení zubů). V místě horní levé první stoličky (zub 26) cysta po zánětu.

74 – Částečně dochovaný hrob (hloubka od povrchu 55 cm, nivelece 423.62). Hr. 74 ležel stratigraficky nad hr. 75 a 98.

Nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dospělého muže (M2, podle lebky), věk byl odhadnut na 30-40 let (adultus II, podle opotřebení zubů). Na horní levé první stoličky (zub 26) a na dolní pravé první stoličky (zub 46) stopy po zubním kazu.

75 – Částečně prozkoumaný hrob zasahující mimo zkoumanou plochu (hloubka od povrchu 66 cm, nivelece 423.59). Hr. 75 ležel stratigraficky pod hr. 74 a nad hr. 98.

Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dítěte zemřelého ve věku 14 let (infans II, podle maturace kostry).

76 – Částečně dochovaný hrob (hloubka od povrchu 61 cm, nivelece 423.84).

Nekompletní kostra (kosti nohou) dospělé ženy (F1, podle rozměrů nártních kostí) adultního věku.

77 – Částečně dochovaný hrob (hloubka od povrchu 53 cm, nivelece 423.75). Hr. 77 ležel stratigraficky nad hr. 79.

Nekompletní kostra (lebka, osový skelet a kosti horní poloviny těla) nedospělého jedince, pohlaví bylo určeno jako ženské (F2, podle lebky) a věk byl odhadnut na 15-17 let (juvenis, podle maturace kostry, podle prořezávání a opotřebenosti zubů).

78 – Částečně dochovaný hrob (hloubka od povrchu 66 cm, nivelece 423.77). Hr. 78 ležel stratigraficky nad hr. 79.

Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dítěte, věk byl odhadnut na 9 let (infans II, podle maturace kostry a podle rozměrů dlouhých kostí) a výška postavy byla odhadnuta na 130,3 cm (Stloukal 1999).

79 – Částečně dochovaný hrob (hloubka od povrchu 67 cm, nivelece 423.85). Hr. 79 ležel stratigraficky pod hr. 77 a 78.

Větší část kostry dospělé ženy (F2, podle lebky a podle rozměrů dlouhých kostí), věk byl odhadnut na 40-60 let (podle opotřebení zubů a podle srůstu lebečních švů), výška postavy byla odhadnuta na 152,6-162,4 cm (157,5 ± 4,94 cm, podle délky pažní kosti, Sjøvold 1990). Na předních horních zubech (zuby 11, 12, 13) zubní kámen; na horní první stoličky vlevo (zub 26), na dolní pravé třetí stoličky (zub 48) a na dolní první levé stoličky (zub 36) stopy po zubním kazu; horní druhý premolár vpravo (zub 15), horní první stolička vpravo (zub 16) a horní druhá stolička vpravo (zub 17) abradovaná až na kořeny (pracovní stres?, zánět?). Hrudní obratle Th3 a Th4 částečně srostlé svými těly.

80 – Kosterní pozůstatky objevené v druhotné poloze (hloubka od povrchu 61 cm, nivelece 423.75).

Nekompletní kostra (zlomky lebky a osového skeletu) dospělého muže (M1, podle lebky), věk byl odhadnut na 20-25 let (adultus I, podle opotřebení zubů). Na bukální straně dolních řezáků (zuby 31, 41) stopy po zubním kameni.

81 – Částečně prozkoumaný hrob zasahující mimo zkoumanou plochu (hloubka od povrchu 81 cm, nivelece 423.57). Hr. 81 ležel stratigraficky nad hr. 98.

Nekompletní kostra (kosti dolní poloviny těla) dospělého muže (M2, podle rozměrů stehenní kosti) adultního věku, výška postavy byla odhadnuta na 170,1-179,1 cm (174,6 ± 4,52 cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990). Na stehenních kostech výrazná *linea aspera*, na hlezenních kostech vytvořena *facies articularis calcanea anterior et media communis* a na patních kostech vytvořena *facies articularis talaris anterior et media communis*.

82 – Částečně dochovaný hrob (nivelece 423.87). Hr. 82 ležel stratigraficky nad hr. 87.

Nekompletní kostra (lebka a kosti dolních končetin) dítěte, věk byl odhadnut na 9 let (infans II, podle maturace kostry a podle prořezávání zubů). Na horní první stoličky vpravo (zub 56) na mediální straně zubní kaz a na druhé horní stoličky vlevo (zub 67) krčkový zubní kaz.

83 – Dislokovaná lebka (nivelece 423.94).

Nekompletní kostra (lebka a zlomky kostí horní poloviny těla) dospělého muže (M2, podle lebky), věk byl odhadnut na 25-35 let (adultus II, podle opotřebení zubů). Na bukální straně zubů stopy po zubním kameni.

84 – Částečně dochovaný hrob. Pravá horní končetina ležela podél těla, levá směřovala do pánve (nivelece 423.57).

Nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dítěte, věk byl odhadnut na 8 let (infans II, podle maturace kostry a podle prořezávání zubů). Na distální straně horní druhé stoličky vpravo (zub 57) a druhé horní stoličky vlevo (zub 67) dutiny po korunkovém zubním kazu.

85 – Částečně dochovaný hrob. Levá horní končetina ohnuta v lokti v tupém úhlu (nivelece 423.74).

Nekompletní kostra (kosti horních a dolních končetin) dospělého muže (M2, podle rozměrů dlouhých kostí) adultního věku, výška postavy byla odhadnuta na 171,9-180,9 cm (176,4 ± 4,52 cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990).

86 – Částečně dochovaný hrob (nivelece 423.77).

Nekompletní kostra (kosti dolní poloviny těla) dospělého

Obr. 44. Hrob 89 v S.XII/09 od severu.

muže (M2, podle rozměrů hlezenní kosti a podle rozměrů dlouhých kostí) adultního věku, výška postavy byla odhadnuta na 175,9-184,9 cm ($180,4 \pm 4,52$ cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990). Na obou hlezenních kostech spojená přední a střední patní kloubní ploška (*facies articularis calcanea anterior et media communis dx et sin*).

87 – Částečně dochovaný hrob (nivelace 423.96). Hrob 87 ležel stratigraficky pod hr. 82.

Nekompletní kostra (lebka a kosti osového skeletu) dospělé ženy (F2, podle lebky), věk byl odhadnut na 20-25 let (podle opotřebování zubů). Na zubech stopy po hypoplazii zubní skloviny.

88 – Částečně dochovaný hrob, z něhož byla zkoumána jen lebka (hloubka od povrchu 68 cm, nivelace 423.65).

Nekompletní kostra (pouze lebka s dolní čelistí) dítěte, věk byl odhadnut na 4 roky (podle prořezávání zubů). Na předních řezácích narušená zubní sklovina; na horních řezácích stopy po zubním kameni.

89 – Dobře dochovaný hrob (Obr. 44). Horní končetiny byly mírně pokrčeny v loktech a uloženy podél těla (d. in situ 120 cm, nivelace 423.57).

Téměř kompletní kostra dítěte (dívky), pohlaví bylo určeno jako ženské (Schutkowski 1993), věk byl odhadnut na 7-8 let (podle maturace kostry, podle rozměrů dlouhých kostí a podle prořezávání zubů) a výška postavy byla odhadnuta na 125 cm (Stloukal 1999). Na horní první pravé dočasné stoličce (zub 54) korunkový zubní kaz, který zasahoval do sousední stoličky (zub 55).

90 – Dobře dochovaný hrob. Horní končetiny byly mírně pokrčeny v lokti a směřovaly do pánve (d. in situ 182 cm, nivelace 423.67). Hr. 90 ležel stratigraficky nad hr. 91 (Obr. 45).

Obr. 45. Hrob 90 porušující hrob 91 v S. XII/09 od západu.

Obr. 46. Hrob 93 v S.XII/10 od severu.

Téměř kompletní kostra dospělého muže (M2, podle lebky), věk byl odhadnut na 40-60 let (podle opotřeby zubů), výška postavy byla odhadnuta na 162,8-171,8 cm ($167,3 \pm 4,52$ cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990). Na horních zubech (zuby 11, 12, 13, 23) a na dolních zubech (zuby 31, 41, 44, 45) zubní kámen. Dolní stolička (36) intravitálně ztracená a alveolus po ní se zaceluje. Na obratlích výrazné nárůsty osteofytických lemů indikujících spondýlozu 3. stupně, na obratli Th11 Schmorlův uzel. Na pravé holenní kosti v distální části těla kosti a v oblasti *incisura fibularis* nárůst nové kostní tkáně (zánětlivý proces) pravděpodobně související se zlomeninou pravé lýtkové kosti. Na pravé lýtkové kosti v distální části těla zahojená zlomenina, která se zahojila s mírnou dislokací oproti anatomické poloze kostí. V těchto místech také nárůsty nové kostní tkáně - pravděpodobně se jedná o zánětlivý proces způsobený nedokonalým hojením zlomeniny lýtkové kosti.

91 – Částečně dochovaný hrob (hloubka od povrchu 40 cm, nivelace 423.74). Hr. 91 ležel stratigraficky pod hr. 90.

Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) nedospělého jedince, věk byl odhadnut na 16-18 let (podle maturace kostry).

92 – Částečně prozkoumaný hrob zasahující mimo zkouma-

nou plochu (hloubka od povrchu 70 cm, nivelace 423.67).

Nekompletní kostra (zlomky páteře a kosti dolní poloviny těla) dítěte (chlapce), pohlaví bylo určeno jako mužské (podle Schutkowski 1993), věk byl odhadnut na 13 let (podle maturace kostry a podle rozměrů dlouhých kostí) a výška postavy byla odhadnuta na 146-148,8 cm (Stloukal 1999).

93 – Částečně dochovaný hrob (Obr. 46). Levá horní končetina ležela podél těla (hloubka od povrchu 79 cm, nivelace 423.47). U levého humeru se našel pravděpodobně železný nůž s jednostranně skosenou špicí (d. 102 mm, inv. čís.154/10-93).

Nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dospělé ženy (F2, podle lebky), věk byl odhadnut na 40-60 let (podle obroušení zubů). Na 5. krčním obratli vytvořeno *foramen processus transversi partitum sin*, na 6. krčním obratli *foramen processus transversi partitum dx et sin*. Na čelní kosti částečně zachován metopický šev (*sutura metopica*) a na horní čelisti vytvořen *torus palatinus*. V oblasti *tuber frontale sin* mělká jamka (15x13 mm), která pravděpodobně souvisí se zraněním tupým předmětem. Na levé vřetenní kosti zahojená zlomenina (Obr. 47).

94 – Částečně dochovaný hrob (nivelace 423.72).

Obr. 47. Lebka ženy (50-60 let) z hrobu 93 v S.XII/10 ve třech základních normách.

Zlomky kostry (zlomky lebky, osového skeletu a kostí horních a dolních končetin) dospělého muže (M1, podle rozměrů klíční kosti), věk byl odhadnut na 20-25 let (podle sternálního konce klíční kosti).

95 – Částečně prozkoumaný hrob zasahující mimo zkoumanou plochu (hloubka od povrchu měřila 66 cm, nivelace 423.62). Hr. 95 ležel stratigraficky pod kameny 108.

Nekompletní kostra (kosti dolní končetiny) dospělého jedince, u kterého se nepodařilo určit pohlaví. Bližší odhad věku nebyl možný.

96 – Dobře dochovaný hrob. Horní končetiny byly pokrčeny v loktech v pravém úhlu a směřovaly k pánvi (d. in situ 164 cm, nivelace 423.57). Hr. 96 ležel stratigraficky nad zdivem 43.

Téměř kompletní kostra dospělé ženy (F2, podle lebky a rozměrů hlezenní kosti), věk byl odhadnut na 30-40 let (podle opotřebení zubů), výška postavy byla odhadnuta na 164,1-174,1 cm ($169,1 \pm 4,98$ cm, podle délky vřetenní kosti, Sjøvold 1990). V horní čelisti zachován dočasný horní pravý špičák (zub 53), trvalý pravý horní špičák (zub 13) v mesioinklinaci a mírně retrusí, v retenci trvalý levý horní špičák (zub 23). V lambdovém švu vloženy kůstky (*ossiculum suturae lambdae*). Na hlavicích stehenních kostí arthrotické změny.

97 – Částečně dochovaný hrob. Levá horní končetina byla mírně ohnuta v lokti a směřovala do pánve (nivelace 423.37). Zlomky kostry (zlomky lebky, páteře a kostí horních a dolních končetin) dospělé ženy (F1, podle gracilní stavby kostry) adultního věku.

98 – Částečně zkoumaný hrob zasahující mimo zkoumanou plochu (hloubka od povrchu 92 cm, nivelace 423.33). Hr. 98 ležel stratigraficky pod hr. 74, 75, 81.

Zlomek diafýzy levé holenní kosti, pohlaví a věk nebylo možné určit.

99 – Částečně dochovaný hrob. Levá horní končetina směřovala do pánve (nivelace 423.78).

Zlomky kostry (kosti střední části těla) dospělého jedince adultního věku, indiferentního pohlaví. *Os scaphoideum sin* a *os trapezoideum sin* vzájemně srostlé, patrně v důsledku zánětlivého procesu, *os pisiforme sin* v důsledku tohoto zánětu deformována.

100 – Částečně dochovaný hrob (nivelace 423.55). Po pravé straně lebky byl nalezen železný hřebík (rozpadl se).

Nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dospělého muže (M2, podle lebky), věk byl odhadnut na 50-60 let (podle opotřebení zubů). V horní čelisti v místě první pravé stoličky (zub 16) stopy po zánětlivém procesu (kořenová cysta na linguální straně), stopy po zánětlivém procesu v místě první a druhé levé stoličky (zuby 26, 27; zacelené alveoly s granulovanou kostní tkání); na prvním třenovém zubu vpravo (zub 14) stopy po zubním kazu. V dolní čelisti pravděpodobně nebyly založeny třetí stoličky a na řezácích byl zubní kámen.

101 – Částečně dochovaný hrob (nivelace 423.79).

Nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dospělé ženy (F2, podle lebky), věk byl odhadnut na 18-22 let (podle opotřebení zubů), výška postavy byla odhadnuta na 160,6-170,4 cm ($165,5 \pm 4,94$ cm, podle délky pažní kosti, Sjøvold 1990). Na bukální straně dolních řezáků zubní kámen.

102 – Částečně prozkoumaný hrob zasahující mimo zkoumanou plochu (nivelace 423.73).

Nekompletní kostra (kosti dolní poloviny těla) dospělého muže (M1, podle rozměrů hlezenní kosti a podle rozměrů česky) adultního věku, výška postavy byla odhadnuta na 167,9-176,2 cm ($172,1 \pm 4,11$ cm, podle délky holenní kosti, Sjøvold 1990).

103 – Částečně dochovaný hrob (nivelace 423.37). Hr. 103 ležel stratigraficky nad zdivem rotundy 43.

Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dospělého jedince věku, u kterého se nepodařilo určit pohlaví. Bližší odhad věku nebyl možný.

104 – Dobře dochovaný hrob. Horní končetiny byly ohnuty v lokti a uloženy podél těla (nivelace 423.67). Hr. 104 ležel stratigraficky nad zdivem rotundy 43 (Obr. 48).

Téměř kompletní kostra dítěte (dívky), pohlaví bylo určeno jako ženské (Schutkowski 1993), věk byl odhadnut na 3-4 roky (podle maturace kostry, podle rozměrů dlouhých kostí a podle prořezávání zubů) a výška postavy byla odhadnuta na 105,5-107,5 cm (Stloukal 1999).

105 – Částečně dochovaný hrob (nivelace 423.38).

Nekompletní kostra (kosti dolní poloviny těla) dítěte, věk byl odhadnut na 9-10 let (podle maturace kostry a podle rozměrů dlouhých kostí).

Obr. 48. Hrob 104 překrývající zdivo rotundy (43) v S. XII/09 od severu.

106 – Částečně dochovaný hrob. Horní končetiny byly ohnuty v lokti (d. in situ 160 cm).

Nekompletní kostra (zlomky lebky a kosti horních a dolních končetin) dospělého muže (M1, podle rozměrů číše a podle rozměrů stehenní kosti), věk byl odhadnut na 30-40 let (podle opotřebení zubů), výška postavy byla odhadnuta na 161,4-170,4 cm (165,9 ± 4,52 cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990). Na labiální i linguální straně dolních řezáků zubní kámen. Na stehenních kostech výrazná *linea aspera*.

107 – Kúlová jamka oválného půdorysu o rozměrech 50 x 25 cm a hloubce 35 cm (dno nivelace 422.95) ležící těsně na vnitřní straně rotundy (43) a u zdiva dnešní fary (44). Zásyp tvořila černá hlína. V hloubce 13 cm kámen.

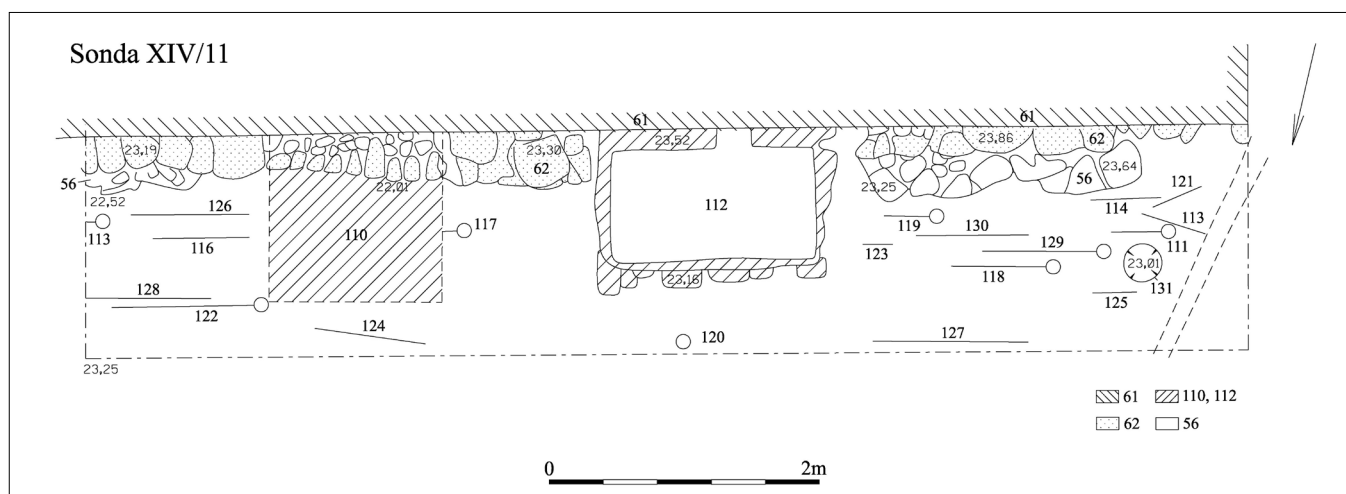
108 – Skladba kamenů na maltu zasahující mimo zkoumanou plochu. Pod kameny ležely zlomky keramiky, z toho jeden novověký (inv. čís. 154/10-108). Kameny 108 ležely stratigraficky nad hr. 95.

VÝZKUM ROKU 2011

Roku 2011 byly položeny sondy – XIII/11 (sonda na západ od fary situovaná vně farního areálu), XIV/11 (podél severní stěny fary, navazuje na s. VIII/09), XV/11 (na jižní straně od budovy fary). Jednou sondou (XIII/11) se výzkum zaměřil

Obr. 49. Hrob 109 v S.XIII/11 od východu.

Obr. 50. Celková situace v S. XIV/11.

Obr. 51. Zdivo lodi raně gotického kostela (62) odkryté až po základovou spáru v S.XIV/11 od severu.

na západní stranu farního areálu, kde bylo zjištěno, že poslední hrob se nachází ve vzdálenosti 12 m od bývalého kostela. Stopy po ohrazení zde nebyly nalezeny. Sondou na severní straně kostela (XIV/11) bylo zjištěno základové zdivo raně gotického kostela a objeven kostrový hrob narušený kostelní zdí a související tak s hřbitovem u rotundy. Další hroby se nacházely často ve vzájemné superpozici. Ve třech hrobech se našly přezky s kruhovým rámečkem. Sonda jižně a jihovýchodně od fary (XV/11) objevila zdivo související s novověkým ohrazením fary.

Sonda XIII/11 o půdorysu 8,4 x 0,7 m, situovaná vně farního areálu, byla provedena strojně. V sondě bylo lokalizováno telefonní a plynové vedení a ve východní části hrob 109. Další stopy po zásahu do podloží jako příkop nebo žlábek, nebyly zjištěny.

109 – Dobře dochovaný hrob s poškozenou lebkou, částečně zasahující pod jihozápadní hranu výkopu (Obr. 49). Horní končetiny ležely podél těla, levé předloktí pod pánví. Pod dlaní pravé ruky se našla mince přitisklá k femuru. (Drobná mince v mnoha zlomcích, dále se rozpadající při jakémkoliv

Obr. 52. Lebka hrobu 113 v S.XIV/11 od severu.

manipulaci a vzhledem k celkovému stavu blíže neurčitelná současnými metodami. Nálezová hmotnost cca 0,25 gr, dříve byla jistě vyšší asi 0,3-0,4 gr. Průměr mince cca 13 mm. Obsah stříbra velmi malý (do 20%), jak je obvyklé u nejméně kvalitních drobných mincí. Ve zlomcích znatelné jen drobné šupinky stříbra, zbytek je zkorodovaná měď. Určil Josef Havlát, inv. čís. 66/11-109/1). Podle dislokace kostí se jednalo o pohřeb v rakvi (délka in situ 170 cm, hloubka od povrchu 60 cm, nivelace 424.63).

Téměř kompletní kostra dospělé ženy (F3, podle pánevních kostí), věk byl odhadnut na 18-20 let (podle opotřeбенí zubů) a výška postavy byla odhadnuta na 154,6-163,6 cm (159,1 ± 4,52 cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990).

Sonda XIV/11 o půdorysu 8,4 x 1,6 m byla situována na severní straně farní budovy a navázala na sondu VIII/09. Po odstranění dlažby byl terén dále snižován. Objeveny byly dva nefunkční septiky (110, 112), přičemž septik 110 byl odstraněn. Na jižní straně sondy bylo zjištěno, preparováno a dokumentováno zdivo 61, 62 a 56 (Obr. 50, 51). Při postupném snižování terénu byly preparovány a dokumentovány kostrové hroby. Při preparaci byl nalezen železný hřebík patrně s příčnou hlavicí a ohnutým hrotem (celková d. 65 mm, podle ohnutí

hřebíku byla fošna, k níž hřebík přibit š. 40 mm). Dále byl nalezen zlomek zvonovité pokličky, zlomek mísy s rozšířeným okrajem, zlomek okraje hrnku s nahoru vytaženým okrajem na vnější straně s dvěma žlábkami, zlomky stěny nádoby s příměsí grafitu a zlomek železné přezky s kruhovým rámečkem (inv. čís. 66/11-1). U západního okraje sondy byla situace značně porušená elektrickým vedením a okapovým svodem, ale byla zde zjištěna sloupová jamka 131. Nivelace odvozená od bodu na schodu garáže v nv. 424,35 m n. m.

56 – Zdivo z horninových bloků kladených na sucho, projevující se výrazněji v západní části sondy, ale silně porušené výkopy souvisejícími s elektrickým vedením, okapovým svodem a základem pro branku. Ve východní části sondy vystupovalo oproti zdivu 62 jen 20 cm a v západní části 40 cm. Oproti zdivu 61 vystupovalo 40 až 50 cm. Koruna zdiva byla v hloubce 50 cm od povrchu (nivelace 423.25). Zdivo 56 nebylo patrné v celé délce sondy, zvláště v místech odstraněného septiku 110. Zdivo 56 leželo stratigraficky nad hr. 126 a pod zdivem 62.

61 – Nadzemní omítnuté zdivo dnešní fary. Stratigraficky leželo nad zdivem 62, 56.

62 – Zdivo z horninových bloků kladených na sucho, projevující se v celé délce sondy. Oproti zdivu 61 vystupovalo 20 až 40 cm s tím, že ve východní části bylo širší než v části západ-

Obr. 53. Lebka muže (45-55 let) z hrobu 113 v S.XIV/11 při pohledu z boku a zpředu.

ní. V místě odstraněného septiku 110 byla vyhloubena sonda za účelem dosažení základové spáry, která byla v nv. 422.01 m, tj. 140 cm pod dnešním povrchem. Zdivo 62 leželo stratigraficky nad zdivem 56, ale v místech septiku 110 se zdivo 56 neprojevovalo. Stratigraficky leželo pod jímkami 110, 112.

110 – Septiková jámka, vyzděná z cihel o vnitřních rozměrech 1,0 x 0,9 m. Dno bylo vyloženo cihlami. Jámka 110 ležela stratigraficky nad zdivem 62 a nad hroby 116 a 117.

111 – Částečně dochovaný hrob, z něhož se dochovala lebka, horní končetiny, páteř a část pánve. Levá horní končetina byla skrčená v tupém úhlu a směřovala k pánvi (dochovaná délka 80 cm, hloubka od povrchu 50 cm, nivelace 423.55). Hrob 111 ležel stratigraficky nad hroby 114, 115, 121 a sloupovou jamku 131.

Nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dítěte, věk byl odhadnut na 3-4 roky (podle maturace kostry a podle prořezávání zubů).

112 – Septiková jámka z betonu a částečně i cihel o vnitřních rozměrech 1,5 x 0,8 m. Na jižní straně byla patrná výpust z budovy fary. Jámka 112 ležela stratigraficky nad hroby 119, 123, 130 a nad zdivem 62.

113 – Lebka objevená u východního okraje sondy, takže mohla souviset s hrobem v sondě VIII/09 (hloubka od povrchu 76 cm, nivelace 422.49). Hrob 113 ležel stratigraficky nad hr. 126 (Obr. 52).

Nekompletní kostra (pouze lebka) dospělého muže (M2, podle lebky), věk byl odhadnut na 40-60 let (podle opotřebení zubů). V horní čelisti zacelené alveoly první, druhé a třetí stoličky vlevo (zuby 26, 27 a 28); v dolní čelisti jsou zacelené alveoly první a druhé stoličky vpravo i vlevo (zuby 36, 37, 46 a 47). Na levé temenní kosti v oblasti *linea temporalis inferior* zahojené zranění (pravděpodobně po sečné ráně) velké 33 mm (Obr. 53).

114 – Hrob, z něhož se dochovaly dlouhé kosti dolních končetin (dochovaná délka 60 cm, hloubka od povrchu 70 cm,

nivelace 423.53). Hrob 114 byl porušen betonovým základem sloupku branky a ležel stratigraficky pod hr. 111.

Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dítěte, věk byl odhadnut na 12 let (podle maturace kostry a podle rozměrů dlouhých kostí). Na obou holenních kostech vytvořena *fossa solei tibiae*, na hlezenní kosti a patní kosti spojené přední a střední kloubní plochy (*facies articularis calcaneae/talaris anterior et media communis*).

115 – Hrob, z něhož se dochovaly dlouhé kosti dolních končetin (dochov. d. 61 cm, hloubka od povrchu 40 cm, nivelace 423.43). V zásypu byl nalezen železný hřebík (rozpadl se). Hr. 115 ležel stratigraficky pod hr. 111, nad hr. 125 a nad sloupovou jamkou 131.

Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dítěte, věk byl odhadnut na 5-6 let (podle maturace kostry a podle rozměrů dlouhých kostí) a výška postavy byla odhadnuta na 116-119 cm (Stloukal 1999).

116 – Hrob, z něhož se dochoval takřka celý postkranální skelet bez lebky (dochovaná délka in situ 103 cm, hloubka od povrchu 70 cm, nivelace 422.56). Hr. 116 ležel stratigraficky pod jámkou 110 a nad hr. 126.

Téměř kompletní kostra dítěte, věk byl odhadnut na 10-11 let (podle maturace kostry a podle rozměrů dlouhých kostí) a výška postavy byla odhadnuta na 135,8-138,5 cm (Stloukal 1999).

117 – Hrob, z něhož se dochovala jen lebka (hloubka od povrchu 70 cm, nivelace 422.67). Rýsovala se západní část hrobové jámy v délce 40 cm a šířce 36 cm. Hr. 117 byl porušen jámkou 110.

Nekompletní kostra (zlomky lebky a část páteře) dospělého jedince, u kterého se nepodařilo určit pohlaví, věk byl odhadnut na 30-40 let (podle opotřebení zubů). V místě dolní pravé druhé stoličky (zub 47) zacelený alveolus po intravitální ztrátě zubu. Neprořezaný horní špičák vlevo (retence, zub 23). Na horních řezácích zubní kámen.

Obr. 54. Hrob 126 porušený zdívm severní lodi raně gotického kostela v S.XIV/11 od severu.

118 – Hrob, z něhož se dochovala lebka, kosti horních končetin, pánve a kosti stehenní. Horní končetiny byly skrčeny v pravém úhlu (dochov. d. 85 cm, hloubka od povrchu 45 cm, nivelace 423.39) Hr. 118 ležel stratigraficky nad hr. 129, 130. Větší část kostry (lebka a kosti horní a střední poloviny těla) dítěte, věk byl odhadnut na 7-8 let (podle maturace kostry, podle rozměrů dlouhých kostí a podle prořezávání zubů) a výška postavy byla odhadnuta na 127,5 cm (Stloukal 1999).

119 – Hrob, z něhož se dochovala lebka a kosti horních končetin. Hrobová jáma se částečně rýsovala na západní straně. Horní končetiny byly skrčeny v ostrém úhlu a složeny na prsou (dochov. d. 52 cm, hloubka od povrchu 42 cm, nivelace 423.15). Hr. 119 ležel stratigraficky pod jímkou 112 a nad hr. 123, 130.

Nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dospělého muže (M2, podle lebky), věk byl odhadnut na 30-40 let (podle opotřebení zubů). Na horním pravém druhém premoláru (zub 15) stopy po zubním kazu, na dolní levé druhé stoličce (zub 37) v korunce malá kavita po zubním kazu (mediálním směrem), na dolní levé třetí stoličce (zub 38) v korunce kavita po zubním kazu (zabírá téměř celou korunku).

Na linguální straně dolních řezáků zubní kámen. Na předních zubech stopy po hypoplazii zubní skloviny.

120 – Hrob u severního okraje sondy, z něhož se dochovala jen část lebky (hloubka od povrchu 60 cm, nivelace 422.94). Zlomky kostry (lebka a část páteře) dospělého muže (M1, podle dolní čelisti), věk byl odhadnut na 40-60 let (podle opotřebení zubů).

121 – Hrob, z něhož se dochovaly kosti dolních končetin (dochov. d. 63 cm, hloubka od povrchu 50 cm, nivelace 423.30). Hr. 121 ležel stratigraficky pod hr. 111.

Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dítěte, věk byl odhadnut na 13 let (podle maturace kostry a podle rozměrů dlouhých kostí).

122 – Hrob, z něhož se dochovala levá část postkranálního skeletu a lebka. Levá horní končetina byla skrčena v ostrém úhlu a složena na prsou (délka in situ 135 cm, hloubka od povrchu 83 cm, nivelace 422.58). Hr. 122 ležel stratigraficky nad hr. 128.

Nekompletní kostra (lebka a kosti těla z levé strany) dospělé ženy (F1, podle rozměrů dlouhých kostí), věk byl odhadnut na 30-40 let (podle opotřebení zubů) a výška postavy byla

Obr. 55. Detail přezek v hrobu 129 z S. XIV/11.

odhadnuta na 148,6-157,6 cm ($153,1 \pm 4,52$ cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990). Velmi gracilní skelet. V místě alveolu dolního pravého špičáku (zub 43) kořenová cysta (zánět?), alveoly zubů výrazně snížené (parodontóza?), na dolní druhé stoličce (zub 47) kořenový zubní kaz.

123 – Hrob, z něhož se dochovala jen část žeber (hloubka od povrchu 65 cm, nivelace 422.97). Hrob 123 ležel stratigraficky pod jámkou 112 a pod hr. 119, nad hr. 130.

Zachovaly se pouze zlomky žeber, ze kterých nebylo možné určit pohlaví ani odhadnout dožitý věk.

124 – Hrob zasahující pod hranu sondy, z něhož preparována jen část skeletu. Pravá horní končetina ležela podél těla (hloubka od povrchu 40 cm, nivelace 422.77).

Kosterní pozůstatky dvou jedinců: jedinec 124A – nekompletní kostra (kosti dolní končetiny) dítěte, věk byl odhadnut na 14 let (podle maturace kostry a podle rozměrů dlouhých kostí) a výška postavy byla odhadnuta na 151 cm (Stloukal 1999); jedinec 124B – nekompletní kostra (kosti nohou) dítěte, věk byl odhadnut na 8 let (podle maturace kostry).

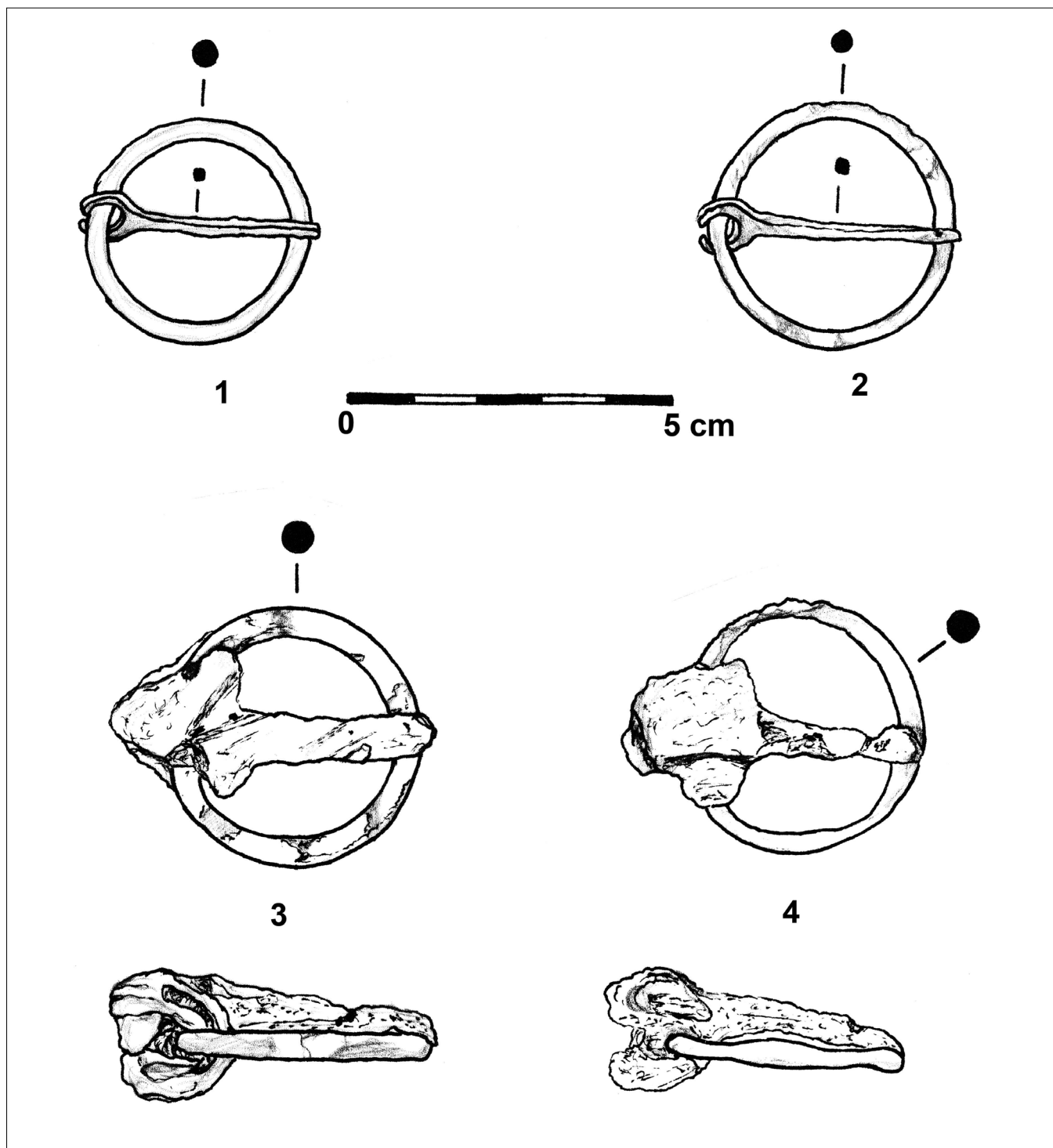
125 – Skrumáž kostí z rozrušeného hrobu, z něhož se dochovala lebka, některé kosti horních končetin a pánve (hloubka

od povrchu 50 cm, nivelace 423.29). Skrumáž 125 ležela stratigraficky pod hr. 115 a nad sloupovou jamkou 131.

Kosterní pozůstatky dvou jedinců: jedinec 125A – nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dospělého muže (M1, podle pánevních kostí), věk byl odhadnut na 20-30 let (podle opotřebení zubů a podle struktury *facies auricularis ossis ilium*) Na lebce zachován metopický šev (*sutura metopica*) rozdělující čelní kost na dvě poloviny; jedinec 125B – nekompletní kostra (zlomky lebky a kosti předloktí) dospělého jedince, u kterého se nepodařilo určit pohlaví, věk byl odhadnut na 25-35 let (podle opotřebení zubů). Na levé loketní kosti zahojená zlomenina.

126 – Hrob, z něhož se dochovala část postkranialního skeletu. Horní končetiny byly skrčeny v pravém úhlu a směřovaly do pánve (dochov. d. 101 cm, hloubka od povrchu 78 cm, nivelace 422.49). Hrob byl porušen zdívkou 56 a stratigraficky ležel pod hr. 113, 116 (Obr. 54).

Nekompletní kostra (kosti střední části těla) dospělé ženy (F2, podle pánevní kosti), věk byl odhadnut na 40-50 let (podle opotřebení zubů) a výška postavy byla odhadnuta na 152,5-161,5 cm ($157,0 \pm 4,52$ cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990).

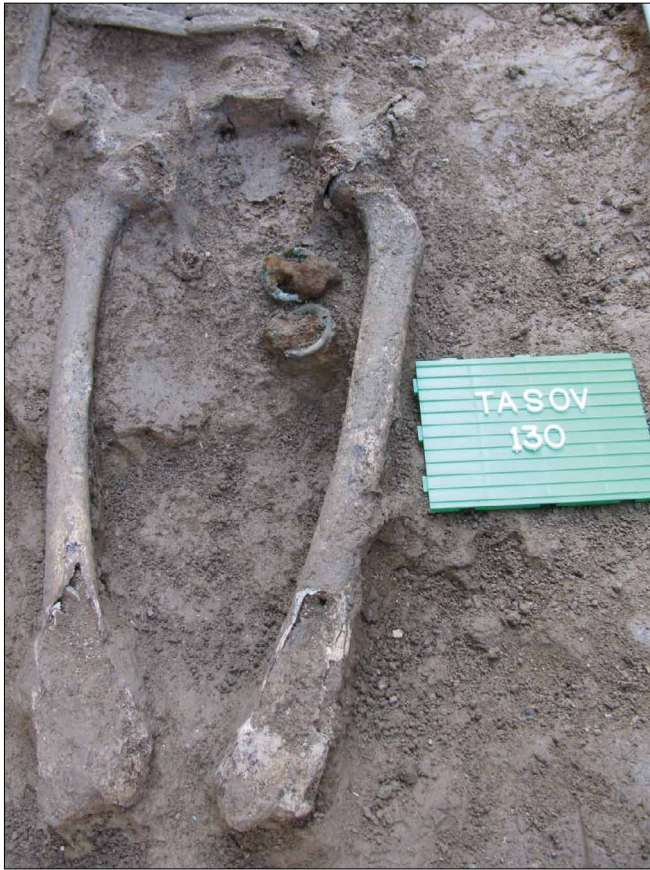

Obr. 56. Přezky s kruhovým rámečkem. 1, 2- hrob 129, 3, 4- hrob 130.

127 – Hrob, zasahující pod hranu sondy, z něhož byla odkryta část skeletu dospělého jedince. Z kostry se zachovala lebka s dolní čelistí, kosti osového skeletu a kosti končetin (dochov. d. 140 cm, hloubka od povrchu 65 cm, nivelace 423.21). V pánvi byla nalezena silně korodovaná železná přezka s pravděpodobně kruhovým rámečkem (vnější průměr 33-35 mm, inv. čís. 66/11-127/1). Levá polovina skeletu zasahovala mimo

zkoumanou plochu, takže není vyloučeno, že součástí hrobového inventáře mohla být i další přezka.

Nekompletní kostra (kosti osového skeletu a dolní poloviny těla) dospělého muže (M1, podle rozměrů hlezenní kosti a podle rozměrů dlouhých kostí), věk byl odhadnut na 40-50 let (podle struktury *facies auricularis ossis ilium*) a výška postavy byla odhadnuta na 177,4-186,4 cm ($181,9 \pm 4,52$ cm, po-

Obr. 57. Detail přezek v hrobu 130 z XIV/11 od východu.

dle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990). Na hrudních obratlích (Th7, Th8 a Th9) Schmorlovy uzly.

128 – Hrob, z něhož se dochovala část postkranální skeletu. Část kostí dolních končetin zasahovaly mimo zkoumanou plochu. Horní končetiny byly pokrčeny v lokti a směřovaly do pánve (dochov. d. 99 cm, hloubka od povrchu 90 cm, nivelace 422.43). V úrovni pravého femuru byl nalezen železný hřebík s neurčitou roztepanou hlavicí a ohnutým hrotem (celková d. 80 mm, podle ohnutí hřebíku byla fošna, k níž hřebík přibit š. 65 mm, inv. čís. 66/11-128/1). Hr. 128 ležel stratigraficky pod hr. 122.

Nekompletní kostra (kosti horní poloviny těla) dospělého muže (M2, podle tvaru *incisura ischiadica major* a podle rozměrů česky), věk byl odhadnut na 30-40 let (podle struktury *facies auricularis ossis ilium*) a výška postavy byla odhadnuta na 175,9-185,9 cm (180,9 ± 4,96 cm, podle délky loketní kosti, Sjøvold 1990). Na pravé klíční kosti arthrotické změny kloubních ploch.

129 – Hrob, z něhož se dochovala lebka a část skeletu bez dolních končetin (Obr. 55). Horní končetiny byly pokrčeny v pravém úhlu a směřovaly do pánve (dochov. d. 117 cm, hloubka od povrchu 55 cm, nivelace 423.23). Po pravé straně pánve se našel silně korodovaný železný hrot bez výrazné hlavice (délka 167 mm, inv. čís. 66/11-129/1) a u pánve dvě přezky (Obr. 56:1, 2, inv. čís. 66/11-129/2-3). Jednak přezka byla z barevného kovu s kruhovým rámečkem a trnem

(vnější průměr 34 mm, průřez rámečku je kruhový, délka trnu měří 38 mm) a druhá přezka, rovněž z barevného kovu, měla kruhový rámeček a trn (vnější průměr je 38 mm, průřez rámečku je kruhový, délka trnu měří 40 mm). V místech spojení trnu s rámečkem byl při preparaci zjištěn kožený řemen široký 28 mm. Hr. 129 ležel stratigraficky pod hr. 118 a nad hr. 130.

Nekompletní kostra (lebka, osový skelet a kosti horní poloviny těla) dospělého muže (M1, podle lebky), věk byl odhadnut na 40-60 let (podle opotřebenosti zubů). Na lebce protažený týl blíží se bathrokefalií, na levé *os parietale* osteofyt v blízkosti *tuber parietale sin* (11 x 11 mm); horní pravá první stolička (zub 16) se až na distální konec nezachovala (pravděpodobně zničená zubním kazem), alveolus se v místě ztraceného zubu zaceloval, stopy po zánětu alveolu horního řezáku (zub 12), zubní kaz horního řezáku (zub 12). Na pravé kosti pažní *foramen supratrochlearis humeri dx*.

130 – Hrob, z něhož se dochovaly kosti osového skeletu a kosti končetin (Obr. 57). Pravá horní končetina byla pokrčena v pravém úhlu a směřovala do pánve (dochov. d. 98 cm, hloubka od povrchu 75 cm, nivelace 423.02). V pánvi byla nalezena silně korodovaná část železného mírně prohnutého hrotu (délka 53 mm, inv. čís. 66/11-130/1) a dvě kruhové přezky (Obr. 56:3, 4, inv. čís. 130/11-130/2-3). Jedna přezka s kruhovým rámečkem byla z barevného kovu a měla železný trn (vnější průměr rámečku měřil 40 mm, průřez rámečku byl kruhový, viditelná délka trnu měřila 35 mm, v korozi byla zachována část řemene) a druhá přezka s kruhovým rámečkem byla rovněž z barevného kovu s železným trnem (vnější průměr rámečku měřil 39 mm, průřez rámečku byl kruhový, viditelná délka trnu měřila 21 mm, v korozi je zachována část řemene). Hrob byl narušen hr. 129 při čemž zřejmě došlo k dislokaci přezky (inv. čís. 66/11-130/3). Hr. 130 ležel stratigraficky pod hr. 118, 119, 123.

Nekompletní kostra (kosti horní a střední části těla) dospělého muže (M2, podle pánevní kosti), věk byl odhadnut na 30-40 let (podle struktury *facies auricularis ossis ilium*). Na kloubních plochách nárůsty nové kostní tkáně (osteoarthritis?); na stehenní kosti výrazná *linea aspera* a úpon *musculus gluteus maximus*.

131 – Sloupová jamka o průměru 34 cm se rýsovala v podloží (dno v nv. 422.82 m). Zásyp tvořila šedožlutá hlína. Jamka 131 ležela stratigraficky pod hr. 111, 115, 125.

Sonda XV/11. Strojový výkop na jižní a jihovýchodní straně od fary provedený za účelem přeložky septiku měl délku 35 m, šířku 1 m a hl. 1,1-1,4 m. Byly zjištěny suťové a zásypové vrstvy s úlomky cihel. Na čtrnáctém metru od západního okraje sondy bylo zjištěno zdivo 132. Východně od zdiva 132 ležel prudší svah a rostlého terénu nebylo dosaženo.

132 – Zdivo, široké 120 cm postavené z granodioritových bloků na maltu, bylo zjištěno v hl. 147 cm (nivelace 421.69). Na severním profilu byl patrný negativní zásyp se zlomky cihel a novověké keramiky. V sondě bylo zachyceno ukončení zdiva pokračujícího severním směrem. Jednalo se o novověké pilíř (Obr. 58).

Obr. 58. Pilíř 132 v S.XV/11 od jihu.

VÝZKUM ROKU 2012

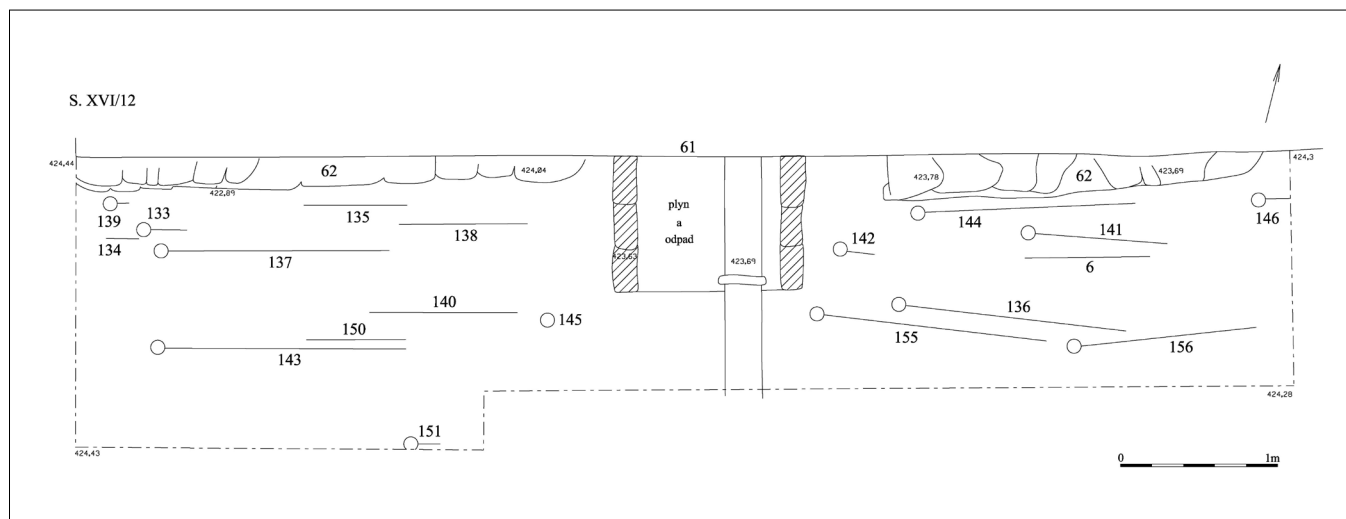
Roku 2012 byla ověřena situace na jižní straně farní budovy s intenzivním pohřbíváním. Položeny byly sondy XVI/12 (podél jižní stěny fary, navazuje na sondy II/07 a IV/08), XVII/12 (podél východní stěny fary, navazuje na sondy I/07, III/08) a XVIII/12 (na jižní a jihovýchodní straně od budovy fary). Jižní přístavek k presbytáři porušil více kostrových hrobů, ale jeho půdorys se vzhledem k porušení novověkým zdívem a septikem nepodařilo zjistit. Jednalo se však o budovu, jejíž podlaha z keramických dlaždic byla oproti původnímu terénu v hloubce 2,3 m. Dlažba respektovala blok zdiva přistavěný k východní straně, který je pozůstatkem oltářní menzy a dále respektovala hrob zasahující z větší části pod budovu dnešní fary. Pravděpodobně se jednalo o pohřební kapli, nad níž mohlo být další podlaží. Na jižní straně farního areálu nebyly zjištěny žádné středověké objekty, ale jen pilíře souvisejícího s novověkým ohrazením. Na dvoře severně od fary byly situovány tři vrty, jejichž účelem bylo ověření anomálií zjištěných geofyzikálními metodami, ale nezjistily žádné doklady středověké stavební aktivity.

Sonda XVI/12 o půdorysu 9,0 x 1,5-1,8 m byla situována na jižní straně původní kostelní lodi. Sondou byly znovu odkryty sondy II/07 a IV/08. Po odstranění dlažby byl terén dále snižován. Výzkum byl komplikován obezděním přívodu plynu a odpadu a několika kabely. Na severní straně sondy bylo zjištěno, preparováno a dokumentováno zdivo 61 a 62 zjištěné také v předchozích výzkumných sezónách (Obr. 59). Při postupném snižování terénu byly preparovány a dokumentovány kostrové hroby (Obr. 60, 61). Při preparaci byly ojediněle nalezeny zlomky keramiky a hřebík.

6 – Část horních končetin, pánve a dolních končetin z jedince, jehož horní polovina byla prozkoumána v S. II/07 r. 2007 (d. in situ 78 cm, hloubka od povrchu 96 cm, nivelace 423.37). V zásypu se našly zlomky křídlových hřebíků (dochov. d. 30-75 mm, inv. čís. 105/12-6/1). Hr. 6 ležel stratigraficky nad hr. 141. Popis kosterních pozůstatků viz sonda S. II/07.

61 – Nadzemní omítnuté zdivo dnešní fary respektující zdivo raně gotické. Stratigraficky leží nad 62.

62 – Zdivo raně gotického kostela postavené z horninových bloků kladených na sucho projevující se v celé délce sondy.

Obr. 59. Celková situace v S.XVI/12.

Obr. 60. Zdivo raně gotického kostela (62) se sondou k základové spáře v S.XVI/12 od jihu.

Oproti zdivu 61 vystupovalo 20 až 25 cm. Ve vzdálenosti 1 m od západního okraje sondy byla vyhloubena sonda za účelem dosažení základové spáry, která je v n. v. 422.89 m, tj. 130 cm pod dnešním povrchem. Stratigraficky leží pod zdivem 61.

133 – Částečně dochovaný hrob, z něhož se dochovala lebka a část horních končetin (dochov. d. 21 cm, hloubka od povrchu 60 cm, nivelace 423.78). Hr. 133 ležel stratigraficky nad hr. 134.

Nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) novo-

Obr. 61. Celkový pohled na S.XVI/12 od jihozápadu po exkavaci hrobů.

rozence, věk odhadnut na 40 týdnů intrauterinního vývoje (podle maturace kostry a podle rozměrů dlouhých kostí (Obr. 62).
134 – Částečně porušený hrob, z něhož se dochovala část dolních končetin (dochov. d. 20 cm, hloubka od povrchu 72 cm, nivelace 423.72). Hr. 134 ležel stratigraficky pod hr. 133.

Zlomky kostry (kosti dolních končetin) dítěte, věk byl odhadnut na 3 roky (podle maturace kostry).

135 – Část hrobu, z něhož se nedochovala lebka a horní končetiny. Hloubka od povrchu byla 82 cm (dochov. d. 76 cm, nivelace 423.59). Hr. 135 ležel stratigraficky nad hr. 138, 155. Nekompletní kostra (kosti dolních končetin) dítěte, věk byl odhadnut na 3-4 roky (podle maturace kostry a podle rozměrů dlouhých kostí) a výška postavy byla odhadnuta na 103,5-105,5 cm (Stloukal 1999).

136 – Část hrobu, z něhož se nedochovala levá horní končetina a část pravé dolní končetiny. Pravá horní končetina byla pokrčena a směřuje do pánve (hloubka od povrchu 108 cm, nivelace 423.2). V zásypu byl nalezen rozpadlý hřebík. Hr. 136 byl porušen (pravá holení a lýtková kost) hrobem 156 a stratigraficky ležel nad hr. 155.

Nekompletní kostra (zlomky lebky a větší část postkranialního skeletu) dospělé ženy (F2, podle pánevní kosti a podle rozměrů dlouhých kostí), věk byl odhadnut na 35-45 let (podle opotřebení zubů), výška postavy byla odhadnuta na 154,7-162,9 cm (158,8 ± 4,11 cm, podle délky holenní kosti, Sjøvold 1990). Na pravé stehenní kosti v distální části zahojená zlomenina. V místě této zlomeniny nárůst granulózní kostní tkáně pravděpodobně související se zánětem v mís-

Obr. 62. Skelet novorozence z hrobu 133 v S.XVI/12.

Obr. 63. Hrob 137 v S.XVI/12 od jihu.

tě zlomeniny. Na levé stehenní kosti ve středu *linea aspera* nárůst kostní tkáně související pravděpodobně se zánětem svalového úponu. V distální části levé holenní kosti zduření kosti s granulózním povrchem (periostitida?).

137 – Dobře dochovaný hrob s horními končetinami směřujícími do pánve (d. in situ 168 cm, hloubka od povrchu 89 cm, nivelace 423.54, Obr. 63). V zásypu se našel zlomek hlavice křídlového hřebíku a zlomky dvou dalších hřebíků (dochov. d. 35 mm, inv. čís. 105/12-137/1).

Nekompletní kostra (lebka a většina kostí postkranialního skeletu) dospělého muže (M1, podle lebky a podle rozměrů hlezenní kosti), věk byl odhadnut na 30-40 let (podle opotřebení zubů), výška postavy byla odhadnuta na 168,1-176,3 cm ($172,2 \pm 4,11$ cm, podle délky holenní kosti, Sjøvold 1990). Horní druhá stolička vlevo (zub 27) zničená zubním kazem (v místě je kavita), dolní druhé a třetí stoličky (zuby 37, 38, 47, 48) pravděpodobně nebyly založené, dolní levý špičák (zub 33) v distoinklinaci. Na zubech zubní kámen. Na bederních obratlích (L4, L5) výrazné osteofytické lemy a na většině bederních obratlů Schmorlovy uzly. Na obou pažních kostech vytvořená *fossa pectoralis major humeri*.

138 – Část hrobu, z něhož se dochovala část pánve a levá dolní končetina (dochov. d. 88 cm, hloubka od povrchu 102 cm, nivelace 423.42). Hr. 138 ležel stratigraficky pod hr. 135.

Nekompletní kostra (kosti dolní končetiny levé strany) nedospělého jedince, pohlaví bylo určeno jako mužské (M2, podle tvaru *incisura ischiadica major*) a věk byl odhadnut na 17-20 let (podle maturace kostry).

139 – Lebka z porušeného hrobu (hloubka od povrchu 83 cm, nivelace 423.56).

Nekompletní kostra (pouze lebka s dolní čelistí) dospělého muže (M1, podle lebky), věk byl odhadnut na 30-40 let (podle opotřebení zubů). Na lebce zachován metopický šev (*sutura metopica*). Na druhé horní stoličce vpravo (zub 17) zubní kaz, na zubech levé strany zubní kámen (bukální strana). Strávená korunka druhé levé horní stoličky (zub 27). V horní čelisti v místě druhé a třetí levé horní stoličky (zuby 27, 28) stopy po zánětu. Levý horní špičák (zub 23) mírně rotovaný.

140 – Částečně porušený hrob, z něhož se dochovala část dolních končetin a část levé horní končetiny směřující do pánve (dochov. d. 104 cm, hloubka od povrchu 107 cm, nivelace 423.28). V zásypu se našel zlomek okraje zvonovité pokličky

Obr. 64. Hrob 141 v S.XVI/12 od jihu.

(inv. čís. 105/12-140/2) a tři zlomky hřebíků bez hlavic (dochov. d. 38-48 mm, inv. čís. 105/12-140/1) patřící patrně k hr. 143. Hr. 140 ležel stratigraficky pod hr. 143.

Nekompletní kostra (kosti střední části těla) dospělého muže (M1, podle rozměrů česky a podle rozměrů dlouhých kostí) adultního věku, výška postavy byla odhadnuta na 161,7-170,7 cm ($166,2 \pm 4,52$ cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990). Na levé stehenní kosti výrazná *linea aspera*, na holeních kostech výrazný úpon *musculus soleus*. Pravá lýtková kost měla v horní části těla výrazné osteofytické nárůsty způsobené pravděpodobně zánětem (periostitida).

141 – Část hrobu, z něhož se dochovala horní polovina bez dolních končetin (dochov. d. 101 cm, hloubka od povrchu 120 cm, nivelace 423.12, Obr. 64). Na hlavici levého femuru ležela přezka z barevného kovu s kruhovým rámečkem a částečně dochovaným železným trnem (vnější prům. 40 mm, inv. čís. 105/12-141/2) a čtyři zlomky hřebíků s roztepanými nepravidelnými až čtvercovými hlavicemi a otiskem dřeva ve rzi (dochov. d. 55-65 mm, inv. čís. 105/12-141/1). Hr. 141 ležel stratigraficky pod hr. 6.

Nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dospělého muže (M2, podle lebky), věk byl odhadnut nad 60 let (podle opotřebení zubů a podle srůstu lebečních švů), výška postavy byla odhadnuta na 168,9-178,7 cm ($173,8 \pm 4,94$ cm, podle délky pažní kosti, Sjøvold 1990). Na předních horních i dolních zubech zubní kámen. Horní druhý řezák vlevo (zub 22) ulomený. Na bederních obratlích osteofytické lemy,

Obr. 65. Pažní kost muže (60-65 let) s osifikovaným úponem *musculus extensor carpi radialis longus* z hrobu 141 v S.XVI/12.

na obratli L4 Schmorlův uzel. Na levé klíční kosti na sternálním konci arthrotické změny kloubní plochy, na pravé pažní kosti na laterální straně vytvořen kostěný výběžek (osifikovaný úpon *musculus extensor carpi radialis longus*). Na kostech výrazné svalové úpony (Obr. 65).

142 – Část hrobu, z něhož se dochovala lebka a část pravé horní končetiny (dochov. d. 60 cm, hloubka od povrchu 133 cm, nivelace 423.17). Hr. 142 ležel stratigraficky pod hr. 144.

Nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dospělého muže (M2, podle lebky), věk byl odhadnut na 40-60 let (podle opotřebenosti zubů a podle osifikace štítné chrupavky), výška postavy byla odhadnuta na 168,7-178,5 cm ($173,6 \pm 4,94$ cm, podle délky pažní kosti, Sjøvold 1990). Na zubech zubní kámen (nejvíce na dolních řezácích). V horní i dolní čelisti v místě obou druhých premolárů (zuby 15, 25, 35, 45) diastema a alveolus v těchto místech zacelený (pravděpodobně druhé premoláry nezaloženy). Na horních předních zubech (řezácích) stopy po hypoplazii zubní skloviny.

143 – Dobře dochovaný hrob s horními končetinami směřujícími do pánve (d. in situ 183 cm, hloubka od povrchu 102 cm, nivelace 423.46). V zásypu se našly hřebíky (rozpadly se). Mezi femury byla nalezena železná přezka s kruhovým rámečkem a železným trnem (vnější prům. 39 mm, inv. čís. 105/12-143/1). Hr. 143 ležel stratigraficky nad hr. 140 a 150.

Nekompletní kostra (lebka a většina kostí postkranálního skeletu) dospělého muže (M2, podle lebky), věk byl odhadnut na 30-40 let (podle opotřebenosti zubů), výška postavy byla odhadnuta na 166,6-174,8 cm ($170,7 \pm 4,11$ cm, podle délky holenní kosti, Sjøvold 1990). V lambdovém švu vloženo 11 menších kůstek (*ossiculum suturae lambdaeidae*). Na lingvální i bukální straně zubů zubní kámen.

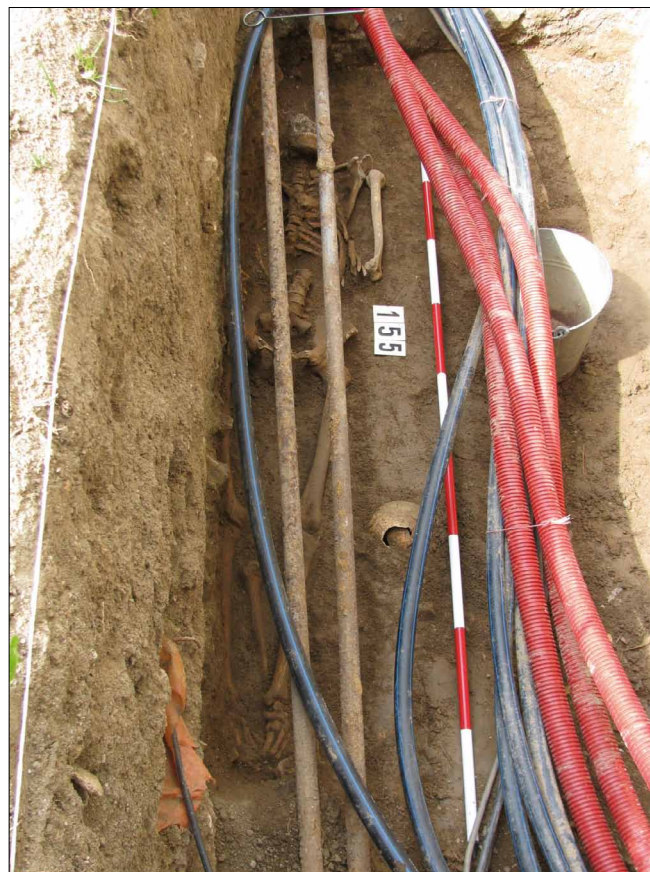
144 – Dobře dochovaný hrob s horními končetinami mírně skrčenými a směřujícími do pánve (d. in situ 160 cm, hloubka od povrchu 131 cm, nivelace 423.15). V zásypu byly nalezeny rozpadlé hřebíky. Hr. 144 ležel stratigraficky nad hr. 142.

Téměř kompletní kostra dospělé ženy (F1, podle pánevní kosti), věk byl odhadnut na 20-30 let (podle opotřebenosti zubů), výška postavy byla odhadnuta na 165,4-174,4 cm ($169,9 \pm 4,52$ cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990). Na předních zubech zubní kámen. V místě prvního dolního řezáku vlevo (zub 31) stopy po intravitální ztrátě. Na pátém krčním obratli vytvořeno *foramen processus transversi bipartitum dx et sin*, pátý bederní obratel na levé straně spojen kostěným můstkem s kostí křížovou (pravděpodobně se jednalo počátek sakralizace lumbálního obratle). Na obou pažních kostech vytvořen *foramen supratrochlearis humeri*, na pravé stehenní kosti v oblasti hlavice vytvořen platový útvar.

145 – Část hrobu, z něhož se dochovala lebka (dochov. d. 23 cm, hl. od povrchu 118 cm, nivelace 423.25).

Nekompletní kostra (lebka a zlomky kostí horní poloviny těla) dospělého muže (M2, podle lebky), věk byl odhadnut na 20-30 let (podle opotřebenosti zubů). Na horní třetí levé stoličce (zub 28) a na dolní druhé pravé stoličce (zub 47) stopy po zubním kazu (kavity ve sklovině). Na zubech stopy po hypoplazii zubní skloviny.

146 – Část hrobu (lebka, žebra a část levé horní končetiny)

Obr. 66. Hrob 155 v S.XVI/12 od jihu.

zasahujícího mimo zkoumanou plochu (dochov. d. 28 cm, hloubka od povrchu 108 cm, nivelace 423.26).

Nekompletní kostra (zlomky lebky a kostí horní poloviny těla) dítěte, věk byl odhadnut na 3,5-4 roky (podle prořezávání zubů a podle rozměrů dlouhých kostí) a výška postavy byla odhadnuta na 98,9 cm (podle Smith 2007). Na lingvální straně dolních stoliček zubní kámen.

150 – Část hrobu, z něhož se dochovaly části dolních končetin (dochov. d. 82 cm, hloubka od povrchu 114 cm, nivelace 423.25). V zásypu rozpadlé hřebíky. Hr. 150 ležel stratigraficky pod hr. 143.

Nekompletní kostra dospělé ženy (F1, podle rozměrů hlezenní kosti), u které se nepodařilo blíže odhadnout věk. Na pravé patní kosti vzájemně spojená přední a střední kloubní plocha (*facies articularis talaris anterior et media communis*).

151 – Část horní poloviny hrobu, jehož větší část zasahuje mimo zkoumanou plochu (dochov. d. 52 cm, hloubka od povrchu 93 cm, nivelace 423.38).

Nekompletní kostra (lebka a většina postkranálního skeletu) dítěte, věk byl odhadnut na 3-4 roky (podle maturace kostry, podle rozměrů dlouhých kostí a podle prořezávání zubů) a výška postavy byla odhadnuta na 89,5-93 cm (Stloukal 1999). Ve stropě levé očníce *cribra orbitalia*. Na třetím krčním obratli *foramen processus transversi bipartitum sin*.

155 – Část hrobu, z něhož se dochovala především levá polovina (dochov. d. 159 cm, hloubka od povrchu 120 cm, nivelace

Obr. 67. Detail přezek v hrobu 155 z S.XVI/12.

423.16). Na pravé i levé části pánve ležely přezky z barevného kovu s kruhovým rámečkem a železným trnem (vnější prům. 36 mm, inv. čís. 105/12-155/1-2). Hr. 155 ležel stratigraficky pod hr. 135 a 156 (Obr. 66, 67).

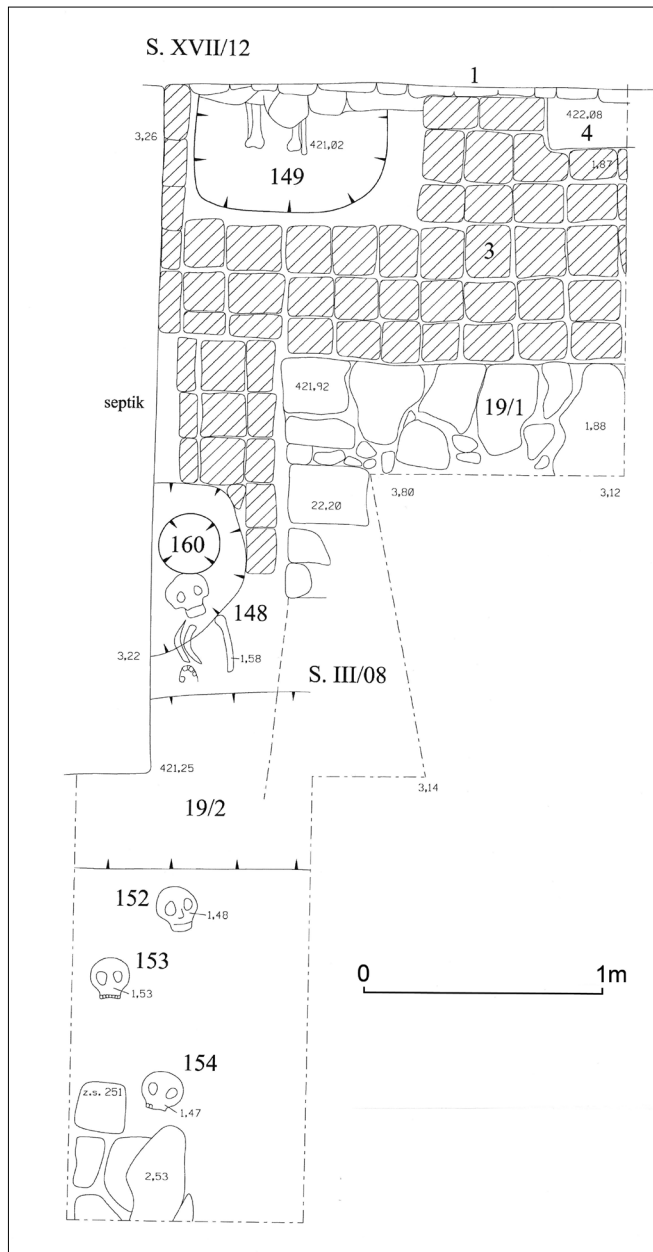
Nekompletní kostra (dolní čelist a větší část postkraniálního skeletu) dospělého muže (M3, podle pánevní kosti), věk byl odhadnut na 40-50 let (podle opotřebenosti zubů a podle struktury *facies auricularis ossis ilium*), výška postavy byla odhadnuta na 163,3-172,3 cm ($167,8 \pm 4,52$ cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990). Na pravé dolní stoličce (zub 36) stopy po zubním kazu (kavita), druhá levá stolička (zub 47) intravitálně ztracená. Na prvním pravém žebru stopy po zahojené zlomenině, na stehenních kostech naznačen *trochanter tertius* a na hlezenních kostech spojené přední a střední kloubní plošky (*facies articularis calcanea anterior et media communis*) a obdobná varieta na patních kostech (*facies articularis talaris anterior et media communis*).

156 – Dobře dochovaný hrob s horními končetinami mírně skrčenými a směřujícími do pánve (d. in situ 137 cm, hloubka od povrchu 129 cm, nivelace 423.04). Hr. 156 ležel stratigraficky nad hr. 136, 155.

Téměř kompletní kostra dítěte, věk byl odhadnut na 11-12 let (podle maturace kostry, podle rozměrů dlouhých kostí a podle prožívání zubů). V levé očníci *cribra orbitalia*. Na horní

levé první stoličce (zub 26) stopy po zubním kazu (kavita), dolní pravý špičák (zub 43) mírně rotovaný mediálním směrem.

Sonda XVII/12 nepravidelného půdorysu o maximálních rozměrech 5,3 x 2,5 m navázal na sondy I/07 a III/08 a jejím účelem bylo objasnit situaci východně od původního presbytáře. Nejdříve byla odkryta plocha těsně přiléhající na severní straně k betonovému septiku (Obr. 68). Při skrývce byly nalezeny zlomky středo- a novověké keramiky, mezi nimi jeden zlomek tuhé keramiky s radélkem. Dále se našlo šest hřebíků s příčnými roztepanými hlavicemi (dochov. d. až 90 mm; polovina malé podkovy, d. 105 mm), čtvercová rámová přezka (rozměry 48 x 58 mm) a kruhový plíšek (prům. 35 mm, inv. čís. 105/12-S/2). Dále nalezen zlomek hlavičky dýmky (inv. čís. 105/12-S/1). V hloubce 100 cm byla začištěna suťová propálená vrstva 22 překrývající dlažbu 3. Ve vrstvě byly nalezeny zlomky silným žárem deformované keramiky, zlomek trubkovité výlevky, tři zlomky od den a okraje nádob, jeden okraj nádobkového kachle s čtvercovým ústím. Dále nalezeny dva zlomky železné strusky, čtyři hřebíky s příčnou nebo kruhovou roztepanou hlavicí (d. až 95 mm), tři zlomky skla a zvířecí kosti (posudek Sandry Sázlové viz Příloha 4). V prodloužení sondy východním směrem byla zjištěna kulová jamka 160

Obr. 68. Situace v S.XVII/12. Zdivo barokního přístavku k faře (1), část kamenné substrukce (4), dlažba (3), substrukce oltářní menzy (19/1), západní část hrobu (149), porušené hroby (148, 152, 153, 154).

protínající vrstvu 22. Po sejmutí vrstvy 22 se vyrýsovala dlažba 3 a zdivo 4 a 19/1 respektované dlažbou. Dlažba se nacházela oproti úrovni původního terénu, který je možno odvodit od úrovně povrchu základů na jižní straně původního kostela, v hloubce asi 2,3 m. V JZ koutu sondy dlažba vynechávala prostor o půdorysu 100 x 55 cm, v němž objevena východní část hrobu 149 zasahujícího po dnešní faru. Po sejmutí dlažby 3 se u jižního okraje sondy vyrýsovaly hroby 147 a 148. Další hroby (152, 153 a 154) se vyrýsovaly v prodloužení sondy východním směrem, kde byl zachycen i průběh žlábků 19/2 (Obr. 69, 70, 71). Situaci sond bylo možno interpretovat v souvislostech se sondami I/07 a III/08 (Obr. 72).

1 – Zdivo recentního přístavku k faře postavené z kamene a cihel kladených na maltu zjištěné v S.I/07. Stratigraficky ležel nad zdivem 4, dlažbou 3 a hrobem 149.

3 – Dlažba z keramických dlaždic o rozměrech 20 x 20 x 3,5-4 cm (inv. čís. 105/12-3/1) a jejich částí v nv. 421.87 m, respektující zdivo 4, 2 a 19/1. V dlažbě vynechán prostor pro východní část hr. 149. Při výzkumu hrobu 161 roku 2013 se zjistilo, že dlažba byla položena již před realizací hrobu 161, kdy byla rozebrána, uložen pohřeb a do zásypu se dostal maltový podklad pro dlažbu. Rovněž i drobný zlomek dlažby v zásypu hrobu 161 nasvědčuje tomu, že dlažba, a tudíž i hrobní kaple na jižní straně, byla postavena před uložením hrobů. Dlažba 3 stratigraficky ležela pod kůlovou jamkou 160, pod vrstvou 22 a nad hr. 147.

4 – Zdivo z kamene navazující na zeď zachycenou v sondě I/07. Jedná se o „pilíř“ v nv. 422.08 m, odkryté šířky 30-40 cm, navazující z vnější strany na presbytář kostela (2) dlouhý 150 cm a respektovaný dlažbou 3. Stratigraficky ležel pod zdivem 1.

19/1 – Zdivo z kamene vázané jílem navazující na zdivo zachycené v sondě III/08. Jedná se o „pilíř“ (oltářní mensu?) o rozměrech 1,4 x 1-1,4 m, která je ze tří stran obklopena dlažbou 3 a na V straně navazuje přímo, nebo s přerušením, na negativ (?) 19/2.

19/2 – Negativ zdiva v délce 1 m, široký 0,8 m a hluboký jen 7 cm, zachycený a dokumentovaný v sondě III/08. Stratigraficky ležel nad hr. 148.

22 – Vrstva úlomků hornin, mazanice a lidských kostí navazující na sondu III/08. Byly nalezeny hřebíky s plochou hlavicí i hřebíky křídlové a dva kusy strusky (inv. čís. 105/12-22/2), dále zlomek pravděpodobně podstavce skleněné číše (inv. čís. 105/12-22/3), zlomky silně přepálené nádoby, zlomky nožky poháru, zlomek výlevky, miniaturní nádoby, 14. stol. (inv. čís. 105/12-22/1). Stratigraficky ležela nad dlažbou 3.

147 – Porušený hrob obsahující lebku a některé dlouhé kosti (hloubka od povrchu 152 cm, nivelace 421.76).

Zlomky kostry (zlomky lebky a některých kostí postkranialního skeletu) dospělé ženy (F1, podle rozměrů český), věk byl odhadnut na 35-45 let (podle opotřebení zubů).

148 – Porušený hrob, z něhož se dochovala lebka, žebra, humerus a tři obratle (dochov. d. 48 cm, hloubka od povrchu 175 cm, nivelace 421.58). Stratigraficky ležel nad kůlovou jamkou 160.

Nekompletní kostra (lebka a kosti horní poloviny těla) dospělé ženy (F2, podle lebky), věk byl odhadnut na 30-40 let (podle opotřebení zubů). Dolní třetí stoličky (zuby 38 a 48) nebyly pravděpodobně založeny.

149 – Částečně prozkoumaný hrob. Hrobová jáma, která se rýsovala v prostoru vynechaném dlažbou 3, měla š. 82 cm a byla zasypána hlinitopísčitou hlínou s kousky malty a zlomkem dlaždice. V horní části se nacházela propálená vrstva s kameny, která proklesla do zásypu. Na dně v hl. 240 cm od povrchu (nivelace 421.02) byly zjištěny distální konce dlouhých kostí dolních končetin. V zásypu hrobu a u skeletu se našly tři hřeby s kruhovými hlavicemi (d. až 105 mm, prům. hlavičky až 30 mm), čtyři zlomky hřebů se zbytky dřeva ve rzi (inv.

Obr. 69. Dlažba (3), substrukce oltářní menzy (19/1) a západní části hrobu 149 v S.XVII/12 od východu.

Obr. 70. S.XVII/12 s hrobem 149, oltářní menzou (19/1) a hrobem 148 od východu.

Obr. 71. S.XVII/12 s vrstvou kamenné suti (22) a kúľovou jamkou (160) od severu.

čís.105/12-149/2) a zlomek dlaždičky (inv. čís.105/12-149/1). Hr. 149 ležal stratigraficky pod zdívem 1 a pod zásypovými vrstvami přístavku k jižní straně kněžiště raně gotického kostela. Výzkum hrobu byl dokončen v roce 2013. Popis kosterních pozůstatků viz r. 2013.

152 – Lebka z porušeného hrobu (dochov. d. 20 cm, hloubka od povrchu 174 cm, nivelace 421.48).

Nekompletní kostra (pouze lebka) dospělé ženy (F2, podle lebky), věk byl odhadnut na 40-60 let (podle opotřebenosti zubů). V horní čelisti zacelené alveoly po intravitální ztrátě zubů (zuby 11, 12, 13, 15, 17, 21, 22).

153 – Lebka z porušeného hrobu (dochov. d. 20 cm, hloubka od povrchu 169 cm, nivelace 421.53).

Nekompletní kostra (pouze lebka) dospělé ženy (F2, podle lebky), věk byl odhadnut na 18-20 let (podle opotřebenosti zubů).

154 – Lebka z porušeného hrobu (dochov. d. 20 cm, hloubka od povrchu 175 cm, nivelace 421.47).

Nekompletní kostra (lebka a část páteře) dospělé ženy (F2, podle lebky), věk byl odhadnut na 50-60 let (podle opotřebenosti zubů a podle srůstu lebečních švů). Na horní čelisti vytvořen *torus palatinus*. Na zubech zubní kámen (nejsilnější byl

na horních druhých stoličkách, zuby 17 a 27). Alveolus horního levého prvního řezáku (zub 21) zacelený, alveoly druhé a třetí horní stoličky vpravo (zuby 17 a 18) se zacelovaly po intravitální ztrátě.

160 – Kúľová jamka o průměru 30 cm zapuštěná do výkopové jamky o max. rozměru 88 cm porušené septikem. Dno v hl. 105 cm (nivelace 420.13). Stratigraficky ležela nad vrstvou 22, dlaždicovou podlahou 3 a hr. 148.

Hrob bez čísla – V nestratifikované situaci byly nalezeny kosterní pozůstatky nedospělého jedince (hl. 150 cm od povrchu).

Větší část kostry (zlomky lebky a větší část postkranialního skeletu) novorozence.

Sonda XVIII/12 je strojový výkop v délce 14 m a šířce asi 1 m. Byl proveden ve vzdálenosti 5 až 10 m od jižní a jihovýchodní strany fary. Jeho účelem bylo ověření geofyzikálních anomálií. Byly zachyceny jen tři základy novověkých pilířů (157, 158, 159), které byly součástí původního ohrazení farního areálu.

28 – Zdivo postavené z kamene na maltu široké 100 cm. Bylo zachyceno ukončení tohoto zdiva, které bylo objeveno a do-

Obr. 72 . Celková situace v S.I/07, III/08 a XVII/12 v níž zachycena část pohřební kaple přistavěné k jižnímu zdivu kněžiště raně gotického kostela. Jihovýchodní nároží raně gotického kostela (2), kamenná substrukce (4), dlažba (3), substrukce oltární menzy (19/1), negativ zdiva (19/2), západní část hrobu 149 a kámen (20).

kumentováno v S. V/08, kde také zachyceno ukončení, takže tato zeď má celkovou délku 6,5 m a probíhá ve směru SZZ-JVV. Zeď překryta základem pro sochu sv. Jiří.
157 - Zdivo postavené z kamene s příměsí cihel na maltu.

Jedná se o pilíř na půdorysu 1,2 x 1,3 m (Obr. 73).
158 - Zdivo pilíře postavené z kamene na maltu na půdorysu 1,4 x 1,1 m. Zdivo 158 porušilo blíže nespecifikované kostrové hroby (Obr. 74).

Obr. 73. Pilíř (157) v S.XVIII/12 od jihu.

Obr. 74. Pilíř (158) v S.XVIII/12 od jihovýchodu.

Obr. 75. Hrob 149 v S.XVII/12 od jihu.

159 – Zdivo z lomového kamene na maltu. Celkový půdorys se nepodařilo určit, protože zdivo bylo překryto základem pro sochu sv. Jiří. Zdivo 159 leželo stratigraficky nad zdívem 28, odkrytém a dokumentovaném roku 2008.

Vrty na severní straně od fary

V1 – Vrt situovaný 3,5 m od zdiva fary 1 m. Do hl. 0,65 m pozorovány navážky s hlínou, zlomky cihel a úlomky hornin; na bázi beton. V hl. 0,85 hlína a v hl. 0,85-0,95 beton. V hl. 0,95-1,0 granodioritový blok. V hl. 1,0-1,5 m zjištěno deluvium granodioritu. V hl. 1,0 m voda. Celková hl. 1,5 m na tvrdý granodiorit. Vrtem navrtáno betonové potrubí o světlosti 0,3 m.

V2 – Vrt situovaný 7 m od SZ rohu budovy a 2 m S. V hl. 0-0,2 m zjištěna dlažba; 0,2-1,12 jílovitá hnědá hlína; 1,25-2,1 m silně navětralé granodioritové eluvium a na bázi skalnaté podloží.

V3 – Vrt situovaný 1,5 m od SZ rohu budovy a 4 m S. V hl. 0-0,2 zjištěna dlažba; 0,2-1,3 hnědá jílovitá hlína- deluvium; 1,3-2,7 silně zvětralý granodiorit, na jehož bázi skalnatý podklad.

VÝZKUM ROKU 2013

Ve sklepech pod dnešní farou byl identifikován jihovýchodní roh na přechodu mezi lodí a kněžištěm raně gotického kostela. Dokončen byl také výzkum hrobů 149 a 161 pod barokním přístavkem k faře.

149 – Po vybourání recentního zdiva přístavku k faře bylo možno dokončit výzkum hrobu, jehož malá část odkryta r. 2012. Byla zjištěna hrobová jáma o půdorysu 1,9x0,7 m zapuštěná do skalnatého podloží (Obr. 75). Při preparaci se sotva znatelným tmavým pruhem rýsovala rakev. Při preparaci byly nalezeny hřebíky (inv. čís. 105/12-149/2, Obr. 76). Z dřeva zachovaného v korozi hřebíků zjistil Zdeněk Vaněček z Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, že se jedná o jedli (viz Příloha 5). Dobře dochovaný hrob s horními končetinami mírně pokrčenými v lokti a směřujícími do pánve (d. in situ 170 cm). Hrob 149 narušil pravou část hrobu 161 a byl tedy stratigraficky mladší. Při realizaci tohoto hrobu byla rozebrána dlažba 3 a při zasypávání hrobu se do zásypu dostal malý zlomek dlažby (inv. čís. 105/12-149/1) a dlažba nebyla již znovu položena.

Obr. 76. Hřebíky z rakve v hrobu 149 v S.XVII/12.

Obr. 77. Přezky s kruhovým rámečkem z hrobu 161 v S.XVII/12.

Obr. 78. Hřebíky z rakve v hrobu 161 v S.XVII/12.

Obr. 79. Exkavace hr. 161 v S.XVII/12 od východu.

Téměř kompletní kostra dospělého muže (M3, podle páne), věk byl odhadnut na 50-65 let (podle obrusu zubů a podle struktury *facies auricularis ossis ilium*), výška postavy byla odhadnuta na 167,8-176,8 cm ($172,3 \pm 4,52$ cm, podle délky stehenní kosti, Sjøvold 1990). Zuby v horní i dolní čelisti silně obroušené, některé zuby ztracené během života (horní 2. levý třenový zub, horní a dolní 2. stoličky, 3. dolní pravá stolička, zuby 17, 27, 35, 37, 47 a 48). Na horní první levé stoličce stopy po zubním kazu (zub 26), na některých zubech zubní kámen (zuby 11, 14, 15, 16, 25, 26, 31, 32, 33, 34, 41, 42, 43 a 44). Třetí a čtvrtý hrudní obratel vzájemně srostlý, jamky v terminálních plochách nalezeny u 10. a 12. hrudního obratle (Schmorlův uzel), na 5. a 6. žebro pravé strany zahojené zlomeniny, na první pravé záprstní kosti (MC I dx) stopy po zánětu. Na obou holenních kostech vytvořena *crista solei tibiae*. **161** – Východní polovina hrobu byla vyzvednuta při preparaci hrobu 149. Při té příležitosti byly vyzvednuty dvě přezky, které se nacházely po obou stranách pánve. Jednalo se o přezky z barevného kovu s kruhovým rámečkem a trnem (vnější prům. 48 mm, inv. čís. 105/12-161/1-2, Obr. 77). Západní část hrobu bylo možno z bezpečnostních důvodů dozkoumat až po zabezpečení výdřevou, kterou provedl ing. arch. Jan Velek. Hrobová jáma o půdorysu 1,8x0,6 m byla zahloubena do skalnatého podloží a zasypana pískem z rozvětrálního podloží. V horní části zásypu se našly kusy malty pocházející z maltového podkladu pro dlažbu 3 (inv. čís. 105/12-161/4). Po obvodu hrobové jámy se rýsovaly stopy po dřevěné rakvi a bylo nalezeno sedm hřebíků dlouhých 85 až 95 mm s příčnými hlavicemi se zbytky dřeva (inv. čís. 105/12-161/3, Obr. 78). Z dřeva zachovaného v korozi hřebíků zjistil Zdeněk Vaněček, že se pravděpodobně jedná o jedli, přičemž vyloučen není ani smrk (viz Příloha 5). Kostru nebylo možno preparovat a půdorysně dokumentovat, ale jednotlivé kosti byly jen postupně vyzvedávány (Obr. 79). Dobře dochovaný hrob, u něž poloha horních končetin nebyla zjištěna. Při realizaci hrobu 161 byla rozebrána již položená dlažba 3 a při zasypávání hrobu se do horních částí zásypu dostal maltový podklad pro dlažbu. Hrob 161 byl stratigraficky starší než hr. 149.

Téměř kompletní kostra dospělého muže (M3, podle páne), věk byl odhadnut na 40-55 let (podle obrusu zubů, podle *os pubis*, podle struktury *facies auricularis ossis ilium*, podle osifikace štítné chrupavky), výška postavy byla odhadnuta na 162,5-172,3 cm ($167,4 \pm 4,94$ cm, podle délky pažní kosti Sjøvold 1990). Na zubech viditelné hypoplastické proužky a na některých zubech zubní kámen (zuby 14, 15, 17, 22, 24, 25, 28, 32). Na prvním krčním obratli vytvořen *ponticulus atlantis posterior*, na třetím krčním obratli značně velký *foramen transversarium*, první křížový obratel s neuzavřeným obloukem. V levé lopatce otvory způsobené resorpcí kosti. Na obou pažních kostech vytvořen *foramen supratrochlearis humeri*. Os trapezium srostlá s 2. levou záprstní kosti (MC II sin) a 5. levá záprstní kost s deformovanou hlavicí (zánětlivý proces). Na obou holenních kostech výrazné kostěné hřebeny (*crista solei tibiae*) v místě úponu *m. soleus*. Na hlezenních kostech vytvořena *facie articularis calcanea anterior et media communis* a obdobná varieta také na patních kostech (*facies*

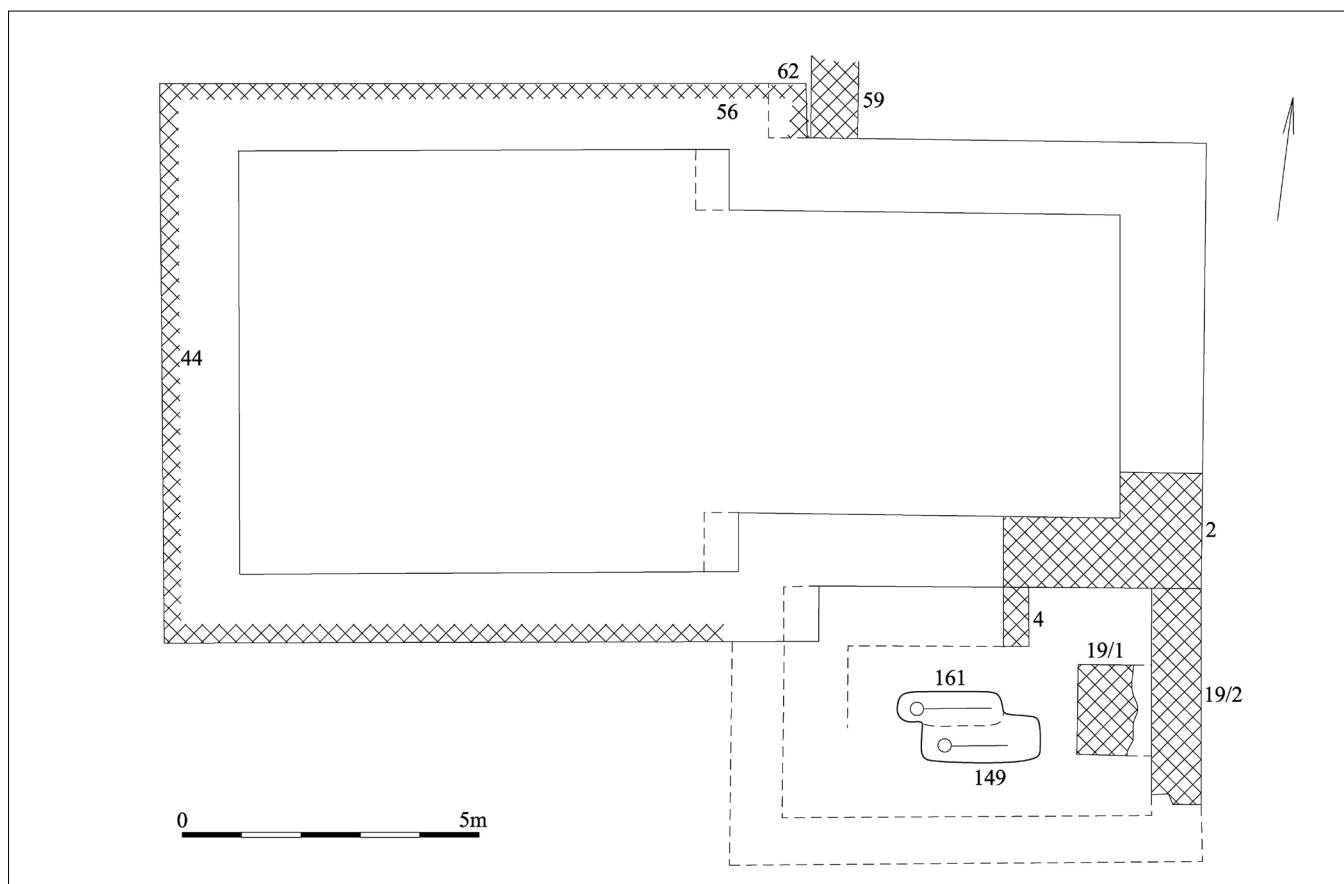
articularis talaris anterior et media communis). Na několika kostech arthrotické změny.

VÝSLEDKY ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU

Stratigraficky nejstarší památkou na lokalitě jsou pozůstatky rotundy, z níž se dochovaly zbytky základů západní poloviny kostelní lodi (Obr. 80). Východní polovina spolu s apsidou se nachází pod budovou současné fary, respektive raně gotického kostela. Již při výzkumu roku 2008 se podařilo odkrýt části tohoto základu, ale ještě nebylo rozeznáno, že se jedná o pozůstatek rotundy. Teprve roku 2009 bylo zjištěno, že základ se na půdorysu zaobluje a tedy se jedná o rotundu starší než časně gotický kostel. Roku 2010 byly po preparaci stratigraficky mladších hrobů (40, 41, 96, 103, 104) odkruty a zdokumentovány pozůstatky rotundy (43). Šířka základů se pohybuje kolem 0,8 m. Základ zdiva sestává z horninových bloků žulosyenitu, aplitu a migmatitu bez použití malty, které byly získávány lámáním i sběrem v okolí lokality. Na některých místech byly stopy po záměrném skládání horninových bloků kolmo na průběh zdiva. Vnitřní průběh kostelní lodi rotundy měřil 5,0 m. Jižní část základového zdiva rotundy, porušená hroby a překrytá západní zdí lodi raně gotického kostela (44), byla objevena také v sondě XI/09, kde na dvou místech bylo dosaženo základové spáry. Na západní straně byla základová spára o 0,59 m výše než na straně východní, což dokládá velmi strmé (asi 25%) zvedání původního terénu ve směru od východu k západu. Zdá se, že s rotundou souvisí i některé dokumentované skladby kamenů (47, 48).

Kolem rotundy se pohřbívalo, jak o tom svědčí několik hrobů (65, 66, 67, 68, 126) orientovaných ve směru Z-V a porušených zdívaním raně gotického kostela (44, 56). V jednom případě byla zjištěna superpozice hrobů (66 a 68). S pohřbíváním kolem rotundy mohly souviset i další hroby, které však nejsou stratigraficky prokazatelné.

Stavba rotundy zřejmě souvisí s počátky Tasova, u jehož rodu byla šlechtická rodina, z níž již k roku 1233 známe Závaše (CDB III, č. 50, s. 50-51) a dále až do roku 1245 ještě Bohuše, Budislava a ne zcela jasně zařaditelného Mladotu, kteří se psali podle tohoto místa (CDB III, č. 90, s. 104-106, č. 140, s. 175, č. 165, s. 205-207, č. 204, s. 263, č. 221, s. 296-299, č. 227, s. 305-306, IV, č. 71, s. 159-161). Z doby po polovině 13. stol., z let 1251 až 1256, známe z písemných pramenů ještě Vznanu, Tasa, Unku a Drahoslava (CDB IV, č. 223, s. 388-389, č. 244, s. 417-421, V, č. 69, s. 130-132; srv. Škvrňák 2011, 34-35). Jednalo se o příslušníky rodu erbu křídla, kolonizujícího poříčí Oslavy a majícího také sídlo ve Velkém Meziříčí, kde snad již ve třicátých nebo čtyřicátých letech 13. stol. stával hrad (Plaček 2001, 678-679; Měřínský 2008, 30-31). Tato rodina si patrně na nevýrazně ostrožně nad Tasovem vybudovala dvorec s vlastnickým kostelem – rotundou. Datování rotundy je podepřeno i nečetnými nálezy zlomků tuhové keramiky, která má své analogie v první polovině 13. stol. (Procházka – Peška 2007, 217 ad.; Vokáč – Škrdla 2007, 253). Rotunda byla opatřena farními právy, protože se kolem ní pohřbívalo. Celý

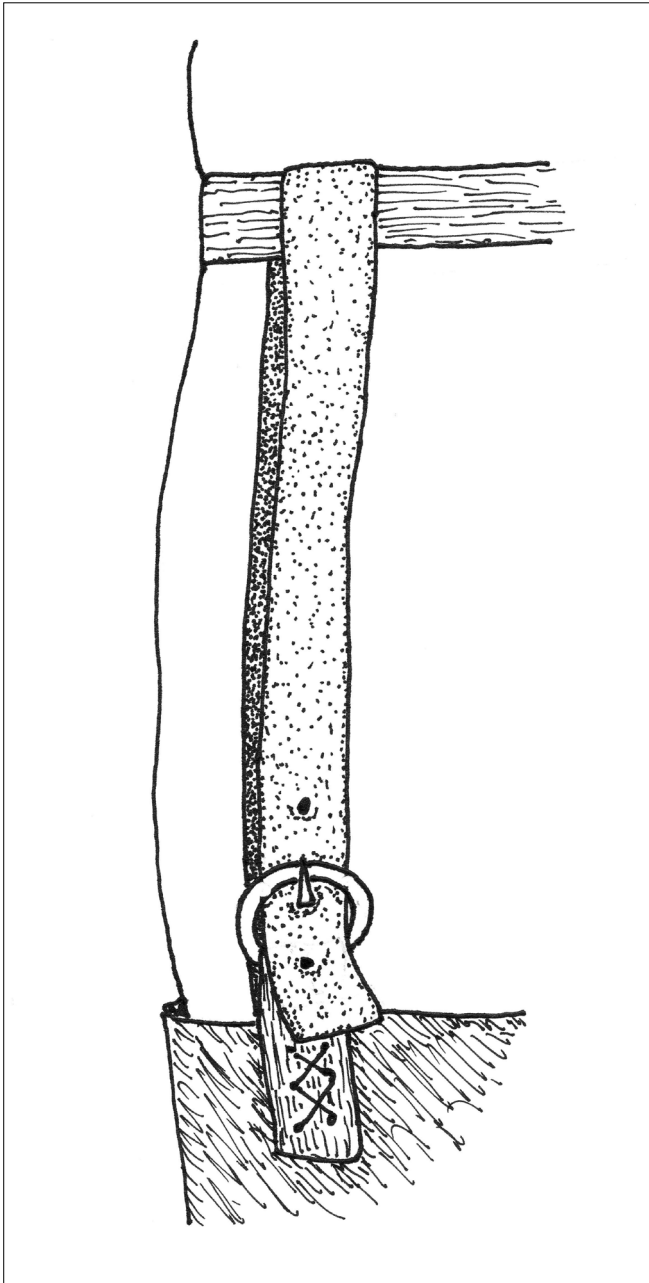
Obr. 80. Celkový plán výsledků archeologického výzkumu. 2, 56, 62- raně gotický kostel, 59- sakristie, 19/2- negativ zdiva hrobové kaple, 19/1- oltární menza, 4- substrukce zdiva, 149, 161- hroby v hrobové kapli.

půdorys rotundy neznáme, ale apsida, zasahující pod budovu nynější fary, mohla mít hloubku o velikosti poloměru lodi.

Rotunda, jako stavební typ kostela, se na Moravě uplatňuje od 9. stol. (Konečný 2005, 47-78). Oproti kostelům s podélnou osou se jedná o typ mnohem vzácnější s oblibou stavěný v souvislosti se sídly panovníků. Teprve od 12. stol. bývaly rotundy budovány i předními velmoži. Po polovině 13. stol. se již rotundy nebudovaly, protože neodpovídaly požadavkům na stavební vybavení kostela. K známým rotundám šlechtického založení na Moravě (Šebkovice, Častohostice, Štěpkov, Plaveč, Konečný 2005, 47-78) přibyla tedy další rotunda v Tasově. O rotundě v Tasově nám archeologický výzkum poskytl jen málo informací o její celkové podobě, protože je znám jen vnitřní pětimetrový průměr lodi a šířka stěny, kterou můžeme s jistotou odvodit od dochované šířky základů (0,8 m). Na problematiku vztahu šířky základové rýhy a nadzemního zdiva upozornili Dobroslav Líbal a Jan Muk (1984, 239-240), ale pokud nemáme dochováno nadzemní zdivo, nezbyvá než vycházet z této poměrně malé šířky, která odpovídá šířce zdiva lodí některých rotund (na Moravě Pustiměř, Staré Brno, Konečný 2005, 49, 50).

Po určité době, nejspíše kolem poloviny 13. stol., byla rotunda nahrazena kostelem s pravoúhlým kněžištěm a obdélnou lodí. Zdivo této stavby je do značné míry dochováno ve zdi-

vu dnešní fary včetně zazděného portálu na jižní straně a zazděných oken na jižní i severní straně, které svědčí o tom, že výška kostela byla větší než dnešní fara. Kněžiště bylo v rámci pozdějších přestaveb odstraněno, ale část jeho půdorysu byla odkryta archeologickým výzkumem v sondách S.I/07 a S. III/08 na východní straně dnešní farní budovy. Při výzkumu bylo zdivo kněžiště dokumentováno pod číslem 2 a zdivo kostelní lodi pod čísly 44, 56, 61 a 62. Osa kostela je orientována ve směru západ – východ s tím, že loď je od tohoto směru odchýlena o 12 až 13° k severu. V S.III/08 byl objeven v hloubce asi 110 cm (nivele 422.04) soliterní kámen (20) ležící v prodloužení vnější jižní hrany kostelní lodi, který může souviset s vyměřením půdorysu. Zdivo kněžiště a kostelní lodi má odlišný charakter. Kněžiště, z něhož byl při archeologickém výzkumu odkryt jihovýchodní roh, bylo jak v základech, tak i nad zemí postaveno na maltu (2), přičemž základové zdivo mělo šířku 150 až 157 cm a výšku asi 110 cm. Ne zcela jasným předzákladem v nv. 422.44 – 422.58 m je odděleno od nadzemního zdiva stejného charakteru širokého 130 cm. Kněžiště bylo postaveno ze sbíraných i lámaných horninových bloků velikosti 20-35x10-30x10-20 cm. Základová spára se nacházela v nv. 421.36 m. Zdivo kostelní lodi, odkryté na severní, západní i jižní straně, mělo odlišný charakter v tom smyslu, že základy sestávaly z horninových bloků bez malty. Na severní

Obr. 81. Schéma upínání nohavice k opasku řemínky s přezkou.

straně se projevila situace nasvědčující složitému zakládání zdiva, které se projevuje odlišnou skladbou (56, 62) odsazenou různě širokým předzákladem od nadzemního zdiva (61). Základová spára byla zjištěna 140 cm pod dnešním povrchem (nivelace 422.01). Severovýchodní roh kostelní lodi byl oproti dnešnímu rohu fary posunut asi o 1 m východně. Na jižní straně se jeví základové zdivo jednotného charakteru z horninových bloků kladených na sucho a odsazených v nv. 423.69 až 424.04 m předzákladem širokým 20 až 40 cm od nadzemního zdiva (61). Základová spára se nacházela 130 cm pod dnešním povrchem (422.89), takže hloubka základů byla o téměř 90 cm výše než na severní straně a o 150 cm výše než kněžiště, což svědčí o kopírování terénu, který se svažuje k se-

veru a k východu. Na západní straně bylo dosaženo základové spáry v hloubce 125 cm pod dnešním povrchem a ve zdivu byl zjištěn druhotně přemístěný zlomek lebky, což byla první indicie pro názor, že stavba tohoto kostela porušila starší hroby. Šířka základového ani nadzemního zdiva kostelní lodi nebyla archeologickým výzkumem zjištěna, ale odečtem vnitřní šířky dnešního přízemí fary (7,04 m), od vnější délky západního průčelí (9,45 m), získáváme šířku vnějšího nadzemního zdiva kostelní lodi 1,2 m, což je asi o 10 cm méně než zjištěná šířka nadzemní zdi presbytáře. Celkově vnější délka kostela měřila 17,5 m. Vnitřní rozměry kněžiště se pohybovaly okolo 6,5 x 5 m a vnitřní rozměry kostelní lodi kolem 8,5 x 7 m. Šířka zdiva kněžiště i důkladněji založený základ nasvědčují tomu, že kněžiště, na rozdíl od lodi, bylo zaklenuté. Rozdílnost základového zdiva kněžiště a lodi vyvolává otázku, zda obě části jsou současné, nebo mezi jejich výstavbou uplynul nějaký časový úsek. Tento problém byl řešen například u kostela v Bukově (Sadílek 2013, 72). V Tasově lze vzhledem k rozdílnosti zdiva počítat s časovým rozdílem stavby kněžiště a lodi, ale jednalo se zřejmě o mikro fáze, kdy v době budování kněžiště sloužila bohoslužbám ještě rotunda a teprve po dostavbě kněžiště byla rotunda zbourána a dostavěna loď. Se stavbou kostela může souviset sloupová jamka 131 překrytá několika hroby (111, 115, 125) a možná i jamka 107.

Raně gotické kostely s obdélnou lodí a pravouhlým kněžištěm bez opěrných pilířů na vnější straně, někdy označované jako pozdně románské, se stavěly především od druhé třetiny 13. stol. do počátku století následujícího (Samek 1994, 91, 95, 403, 405, 431; 1999, 33, 40, 166, 175, 327, 343, 365, 599; Kaigl 2011; Kibic – Vaněk 2012, 26-27) a do tohoto období patří i stavba kostela v Tasově, který nahradil již prostorově nevhovující rotundu.

Kolem tohoto raně gotického kostela se intenzivně pohřbívalo, o čemž svědčí časté vzájemné porušování hrobů. Některé stratigraficky starší hroby mohly ale souviset se starší rotundou. Rozsah hřbitova nebyl stanoven. Jen na západě hrob 109 ve vzdálenosti 12 m představuje okraj hřbitova na této straně. Hroby jsou orientovány ve směru západ – východ s hlavou k západu. Zemřelí byli ukládáni v natažené poloze s horními končetinami většinou ohnutými v lokti tak, že někdy jen směřují do pánve a jindy jsou složeny na prsou. V několika případech byly horní končetiny uloženy podél těla (hroby 6, 33, 51, 65, 66, 89, 93, 109, 124). Vyskytl se i případ kdy jedna horní končetina byla podél těla a druhá ohnuta v lokti (hrob 84). V jednom případě (hrob 33) měl zemřelý levou dolní končetinu ohnutou v kolenu a překříženou přes končetinu pravou. Otázkou je, zda zemřelí byli pohřbíváni v rakvích, nebo jen přímo do země. Pro prvý způsob by nasvědčovaly hřebíky, které se našly v některých hrobech (6, 38, 100, 128, 137, 140, 141, 143, 144, 149, 150) a dislokace kostí v hrobu 109. Z hrobového inventáře byla nalezena jen blíže neurčená mince v hrobu 109, nůž v hrobu 93 a přezky. Jednotlivé přezky s kruhovým rámečkem se našly v hrobech 33, 127, 141 a 143 (Obr. 81). Dvojice přezek v pánvi, interpretované jako součást upevnění nohavic k opasku mužů, se našly v hrobech 40, 129, 130 a 155 (Unger 2011).

Na severní straně byla ke kněžišti připojena sakristie, jejímiž pozůstatky je zdivo 59 v sondě S.VIII/09 vyběhající kolmo na osu kostela. Jedná se o silně porušenou zeď širokou asi 80 cm. Skutečnost, že překrývá hrob 58, svědčí pro to, že mezi stavbou kostela a sakristie uplynula určitá doba, pokud ovšem tento hrob nepatřil již k starší rotundě. Půdorys sakristie se nepodařilo zjišťovat. Sakristie nebyly běžnou součástí raně gotických kostelů a byly zpravidla na severní straně přistavěny dodatečně. Svědčí o tom, že kostely, respektive farnosti, se staly samostatnými právními subjekty disponujícími vlastním majetkem (Kibic – Vaněk 2012, 27).

Na jižní straně kněžiště raně gotického kostela byl vybudován přístavek zkoumaný v sondách I/07, III/08 a XVII/12. Z tohoto přístavku se podařilo odhalit jen část, protože byl porušen jednak novověkou přístavbou k faře a také velkým septikem. Stratigrafická pozice byla dána tím, že dlažba (3) související s přístavkem překryla hroby (25, 26, 27) a kulturní vrstvu (21=24). Po zdi vymezení tento přístavek zůstal zachován jen negativ široký 0,8 m (19/2) porušující jeden hrob (148). Podlaha přístavku byla vydlážděna keramickými dlaždicemi (3) o rozměrech 20-20,5x20-20,5x3,5-4,3 cm. Dlažba respektuje dva bloky zdiva, z nichž jeden (4) zasahuje mimo zkoumanou plochu a jeho interpretace je nejistá. Druhý blok zdiva, postavený z horninových bloků vázaných jílem (19/1, 19/3) a navazující na východní obvod tohoto přístavku, má půdorys o rozměrech 1,4 x 1-1,4 m. Zřejmě se jedná o pozůstatky oltářní menzy. Jako stavební materiál byly použity horniny z okolí, ale zlomky mramoru z nedalekých Naloučan (dnes je tam opuštěný lom v blízkosti Jasenice), nalezené v těchto souvislostech, mohou souviset s touto oltářní menzou. Část dlažby byla vynechána pro hrob (149), jehož větší část byla odkryta pod novověkým přístavkem. V zásepu hrobu se našel malý zlomek dlaždice, takže se zdá, že v souvislosti s pohřbem tohoto jedince byla dlažba rozebrána, ale již neobnovena. Zemřelý byl uložen v dřevěné rakvi, jejíž součástí byly i hřeby. Na ose tohoto přístavku před oltářní menzou byl objeven další hrob (161) s dvojicí kruhových přezek, stratigraficky starší než hrob 149. Půdorys přístavku se vzhledem k porušení novověkým přístavkem a septikem nepodařilo zjišťovat, ale vzhledem k tomu, že známe vzdálenost oltářní menzy od zdiva kněžiště na severní straně a předpokládáme, že oltářní menza byla ve středu východní strany, tak severojižní vnitřní rozměr přístavku mohl měřit asi 3,7 m. Západní stěna přístavku nebyla zachycena v sondě S.IV/08, takže navazovala buď na stěnu jižní kostelní lodi, nebo na jižní stěnu kněžiště. Pokud bychom předpokládali větší půdorys tohoto přístavku, pak jako pravděpodobnější se jeví navázání na stěnu lodi a vnitřní západovýchodní délka přístavku by měřila asi 5 m. Jednalo se o budovu, jejíž podlaha z keramických dlaždic byla oproti původnímu terénu v hloubce 2,3 m. Šlo zřejmě o dvoupodlažní pohřební kapli vybavenou oltářem. Problémem zůstává přístup do suterénní i nadzemní části a také propojení s kostelem. K zániku tohoto přístavku došlo nejspíše v souvislosti se stavbou novověkého přístavku k faře (1, 13). Prostor byl zasypán vrstvami navážkového charakteru (5, 7, 8, 9, 10, 21, 22) s nálezy středověké i novověké keramiky, bloky hornin,

cihel, skla, železnými předměty, železnou struskou, lidskými i zvířecími kostmi a mincí z doby kolem roku 1500. Do těchto vrstev byla zapuštěna i jáma na vápno (11, 18). Zvláštní přístavky ke kostelu, kryjící pohřební místa šlechty, jsou známy z celé řady lokalit. Můžeme uvést kryptu Kuenringů v klášteře v Zwettlu z osmdesátých let 13. stol. (Offenberger 1997), nebo hrobovou komoru místní šlechty ve švýcarském Tinizongu datovanou do 14./15. stol. (Janosa – Papageorgopoulou 2012). Honosné pozdně gotické pohřební kaple magnátské rodiny Zápolských jsou dochovány v Spišskom Štvrtku a Spišskej Kapitule (Lukáčová a kol. 1996, 68-69). Také na Moravě existovaly pohřební kaple přistavěné ke kostelům (Jakubov u Moravských Budějovic, Křižanov, Letovice, Vicenice) u nichž často došlo ke změně využití (Kudělka 1985; Samek 1999, 19, 263, 338).

Zřejmě po polovině 14. stol., podle Petra Jokeše mezi léty 1353 – 1371, již ani zvětšený kostel nevyhovoval a došlo k vybudování nového vrcholně gotického kostela, který duchovním potřebám slouží v pozmeněné podobě dodnes (Jokeš 2011, 95). Zatím nic nenasvědčuje tomu, že by dnešní kostel sv. Petra a Pavla byl postaven již ve 12. nebo 13. stol. (Kratochvíl 1907, 430; Jokeš 2011, 145). Vzhledem k tomu, že od konce 13. stol. se svatopetrské zasvěcení kostelů téměř nevyskytuje (Hosák 1972), je možné, že jak rotunda, tak i raně gotický kostel byly zasvěceny sv. Petru a toto zasvěcení se přeneslo na nově postavený vrcholně gotický kostel. Augustin Kratochvíl ve Vlastivědě moravské ztotožnil zaniklý kostel s kaplí sv. Jiří, ale z uváděných pramenů k roku 1550 (správně 1551) a 1561 to sice nevyplývá (Kratochvíl 1907, 439, srv. Jokeš 2011, 93), ale přesto to další literatura převzala (Kryl – Unger 2010, 2012). Ve vizitačním protokolu velkomeziříčského děkanství z roku 1662 se doslova uvádí: „In Campanili ad Primam Ecclesiam (sv. Petra a Pavla, J. U.) situatio, qui locus Capella quondam perhibetur fuisse S. Georgii, tres campanae non benedictae sunt.“ (Zemský archiv Opava, pracoviště Olomouc, sign. B 12, karton 669). Podle současného stavu poznání jak situace zjištěné archeologickým výzkumem, tak i písemných pramenů se jeví jako nejpravděpodobnější, že přístavek na severní straně se suterénní hrobní kaplí s oltářní menzou byl zasvěcen sv. Jiřímu.

Původní kostel byl ve 14. stol. opuštěn, ale nálezy sídlištního charakteru v zásepu suterénní pohřební kaple naznačují, že již tehdy mohl být využíván jako obydlí. Jako pustý se připomíná k roku 1551 i 1561 (ZDB XXVI, s. 356, XXVIII, s. 400-401). S novověkou farou zřízenou v 18. stol. souvisejí kamenné pilíře (157, 158, 159), zídka (28) zjištěná jižně a jihovýchodně od fary, septikové jámy (110, 112), kuleťová jamka (160) a některé jámy (31, 32). Interpretace některých skladeb kamenů (108) je nejasná. Při výzkumu byly dokumentovány i některé zcela recentní technické prvky (14, 15).

Současně s archeologickým výzkumem probíhal i stavebně-historický průzkum, při němž se podařilo odhalit původní portál na jižní straně raně gotického kostela, zjišťovat části dvou původních oken na jižní straně lodi, které prokázaly, že kostel byl podstatně vyšší než dnešní fara a zbytky zazděných původních oken se našly i na severní straně. Podstatným objevem je i polychromie, která zvýrazňovala portál, okna i nároží. Výsledky tohoto průzkumu budou publikovány po zpracování.

ANTROPOLOGICKÉ VYHODNOCENÍ KOSTERNÍCH POZŮSTATKŮ Z TASOVA

Během archeologického výzkumu v Tasově bylo vyzvednuto a odborně prozkoumáno 119 lidských kosterních pozůstatků pohřbených u rotundy a raně gotického kostela, kolem kterého se pohřbívalo ve 13. a částečně i ve 14. století. Kostelní hřbitov nebyl prozkoumán celý a vyzvednuté kosterní pozůstatky představují pouze část populace, která pohřbívala na tomto hřbitově. Antropologická analýza se zaměřila na metrickou a demografickou skladbu. Součástí hodnocení je také stručný popis zdravotního stavu pohřbených jedinců.

METODY ODHADU POHLAVÍ A VĚKU

Pro odhad pohlaví a dožitého věku byly využívány metody popsané v Martinově, Knusmannově a Stloukalově příručce (Martin – Saller, 1957; Knusmann 1988; Stloukal 1999) a v doporučení evropských antropologů (Ferembach – Schwidetzky – Stloukal 1979). K vyjádření pohlaví bylo použito 7 kategorií pohlaví podle Michala Živného (2010, 43-46): M3 (velmi pravděpodobně muž) – M2 (pravděpodobně muž) – M1 (spíše muž) – I (indiferentní pohlaví) – F1 (spíše žena) – F2 (pravděpodobně žena) – F3 (velmi pravděpodobně žena). K těmto kategoriím je nutné přidat ještě kategorii neurčitelného pohlaví (N), které se liší od kategorie indiferentního pohlaví. Zařazení jednotlivých koster do těchto kategorií se řídilo několika pravidly. Do kategorie M3/F3 byli řazeni jedinci, u nichž dochované pohlavně dimorfní znaky ukazují na jedince daného somatického pohlaví s vysokou pravděpodobností a spolehlivostí; do kategorie M2/F2 byli řazeni jedinci, u nichž pohlavně dimorfní znaky ukazují na jedince daného somatického pohlaví s významnou hodnotou pravděpodobnosti a spolehlivosti, přičemž možnost chybného zařazení pohlaví je malá; do kategorie M1/F1 byli řazeni jedinci, u nichž dochované pohlavně dimorfní znaky ukazují na jedince spíše mužského než ženského, resp. spíše ženského než mužského somatického pohlaví a do kategorie indiferentního pohlaví byli řazeni jedinci, jejichž pohlavně dimorfní znaky byly přechodné mezi mužskými a ženskými hodnotami.

U každého hodnoceného skeletu byl odhad dožitého věku posuzován několika metodami, aby byl výsledný odhad co nejpresnější. U jedinců do 15, resp. 20 let věku bylo nejčastěji využito hodnocení délky diafyz dlouhých kostí (Stloukal – Hanáková 1978) a hodnocen byl i vývoj chrupu (Ubelaker 1978). Základní věkové kategorie použité u dětí a nedospělých byly infans Ia (0-0,5 let), infans Ib (0,5-6 let), infans II (7-14 let) a juvenis (15-19 let). Při hodnocení věku dospělých jedinců (od 20. roku života) bylo použito více věkově specifických znaků, jejichž metodika je uvedena ve zmiňovaných příručkách. Věk u dospělých jedinců byl hodnocen zejména na základě obroušení zubní skloviny (Lovejoy 1985), hodnocení srůstu lebečních švů (Vallois 1937; Rösing 1977) a hodnocení změn struktury *facies auricularis ossis ilium*

(Lovejoy et al. 1985). Věkovou hranici pro řazení jedinců do skupiny „mladších“ a „starších“ dospělých byla hodnota 40 let, neboť současné metody odhadu věku na kostře nedokáží přesněji zařadit kosterní ostatky jedinců starších 30 let (Brůžek 2008, 331; Živný 2010, 50). Do 40. roku života, pokud to stav zachovalosti kosterních pozůstatků umožňoval, bylo hodnocení věku po 10 letech (kategorie 20-30 a 30-40 let) a hodnocení věku nad 40. rok života se omezilo na věkové kategorie po 20 letech (40-60 let, resp. 50-60 let a nad 60 let).

METrickÉ A PALEOPATOLOGICKÉ HODNOCENÍ

Jednotlivé kosti skeletu byly změřeny podle Martinových rozměrů (Martin – Saller 1957; Knusmann 1988). Výška postavy byla odhadovaná podle Sjøvoldových rovnic pro dlouhé kosti (Sjøvold 1990). Při posuzování a hodnocení zdravotního stavu byly používány paleopatologické učebnice a příručky (Aufderheide – Rodríguez-Martín 1998, Horáčková – Strouhal – Vargová 2004, Ortner 2003).

DEMOGRAFICKÝ ROZBOR

Ve zkoumaném souboru 119 lidských koster bylo určeno 75 dospělých jedinců (63,1%) a 44 dětí a nedospělých jedinců (36,9%). Dospělou část souboru tvořilo 42 koster určených jako mužské (35,3%), 21 koster určených jako ženské (17,6%) a u 12 jedinců se nepodařilo určit pohlaví, příp. byli indiferentního pohlaví (10,1%). V souboru převažují mužské a dětské skelety, ženských koster je o polovinu méně. Malý počet ženských koster můžeme vysvětlovat špatnou zachovalostí hodnoceného souboru (nedochovaly se pohlavně specifické znaky a ženy mohou být ve skupině pohlavně neurčitelných jedinců), případně mohly být ženy pohřbívány ve větší vzdálenosti od kostela a archeologickým výzkumem nebyly jejich hroby zachyceny. Oddělenou část pohřebiště pouze pro ženy nelze předpokládat, neboť ženy tvořily nedílnou součást středověké společnosti. Při odhadu pohlaví pohlavně neurčených jedinců mohou být nápomocny současné diagnostické metody (molekulární biologie), které jsou ve většině případů schopné pohlaví z kosterních pozůstatků určit a doplnit tak chybějící pohlavně určené jedince (Boberová 2012).

Odhadnout věk se podařilo téměř u všech jedinců. Děti a nedospělí se nejčastěji nacházeli ve věkové kategorii infans II (7-14 let). V nejmladší věkové skupině (do 1. roku života) se nacházely dva skelety novorozenců a jedna kostra kojence. Dospělí muži a dospělé ženy se nejčastěji nacházeli ve věkové kategorii mladších dospělých (adultus, 20-40 let). Ve skupině starších dospělých (maturus, 40-60 let) se nacházela přibližně pětina jedinců a věk nad 60 let byl pozorován u dvou jedinců (Tab. 1). Střední délka života (e_x) byla vypočtena pomocí

	Neurč./Dítě	M	F	Neurč.	Celkem
Infans Ia (0-0,5 let)	3				3
Infans Ib (0,5-6 let)	15		1		16
Infans II (7-14 let)	18	1	1		20
Juvenis (15-19 let)	1	1	3		5
Adultus I + II (20-39 let)		23	11	5	39
Adultus/Maturus		3	2		5
Maturus I + II (40-59 let)		14	6		20
Maturus II/Senilis		1			1
Senilis (60+ let)		1			1
Dospělý			2	7	9
Celkem	37	44	26	12	119

Tabulka 1. Tasov, fara 2007-2013 – rozdělení zkoumaného souboru podle pohlaví a odhadnutého věku

	D_x	d_x	l_x	q_x	L_x	T_x	e_x
0	3	2,5	100	2,5	98,8	2779,5	27,795
1-4,9	10	8,4	97,5	8,6	93,3	2680,7	27,494
5-9,9	14	11,7	89,1	13,1	83,3	2307,5	25,897
10-14,9	12	10,1	77,4	13,0	72,4	1891	24,431
15-19,9	5	4,2	67,3	6,2	65,2	1529	22,719
20-39,9	44,5	37,4	63,1	59,3	44,4	1203	19,064
40-59,9	26	21,8	25,7	84,8	14,8	315	12,256
60+	4,5	3,8	3,9	97,4	1,9	19	4,871
Celkem	119	100					

Tabulka 2. Tasov, fara 2007-2013 – úmrtnostní tabulka zkoumaného souboru

zkrácené úmrtnostní tabulky (Tab. 2) a byla určena na 27,8 let. Při dosažení dospělosti (e_{20}) měli lidé šanci žít dalších 19,1 let. U mužů se tato hodnota pohybovala kolem 18,9 let a u žen kolem 18,3 let. Také při dosažení 40. roku života byla naděje dožití u obou pohlaví kolem 12,2 let (hodnota e_{40} byla 11,3 let pro muže a 11,1 let pro ženy). Věkové rozdíly mezi oběma pohlavími byly minimální a nelze z nich usuzovat na vyšší úmrtnost některého z pohlaví. Získané hodnoty z úmrtnostní tabulky nenaznačují vyšší úmrtnost žen v mladším věku způsobenou komplikacemi během porodu a v šestinedělí. Ve vyšším věku byla naděje dožití u obou pohlaví přibližně stejná a muži i ženy se dožívali přibližně stejného věku (přibližně 40-50 let).

METRICKÝ ROZBOR

Metrická analýza kosterních pozůstatků se zaměřila zejména na hodnocení jednotlivých kostí postkranialního skeletu. Zachované lebky byly ve většině případů neměřitelné. Hodnocení zachovalých lebek se omezilo pouze na deskriptivní popis. Lebky byly krátké až středně dlouhé, ovoidního až pentagonoidního tvaru s očnicemi obdélníkovitého tvaru a s úzkým nosním otvorem. Nosní kosti byly konkávní a v místě nosního kořene se nacházel patrný zářez. Čelo mírně ustupovalo, obrys temene byl téměř horizontální a týl byl klenutý s naznačeným zevním týlním hrbolem. Spánkové kosti byly téměř svislé a temenní hrboły byly jen mírně naznačené, bradavkový výběžek byl středně velký.

Hodnoty jednotlivých rozměrů kostí postkranálního skeletu se u mužů i žen pohybovaly ve středních hodnotách. Mužské skelety měly tendenci k větší robusticitě a ženské k větší gracilitě. *Index platymericus* stehenní kosti se pohyboval v platymérických až eurymérických hodnotách ($I = 83,3-83,5$), přičemž mužské kosti měly větší sklon k eurymérii. *Index pilastricus* stehenní kosti se pohyboval ve středních hodnotách ($I = 106,9-109,6$) a holenní kosti byly euryknemické ($I = 71,1-71,5$).

Ze získaných rozměrů dlouhých kostí (zejména stehenní a pažní) byla odhadována výška postavy (Tab. 3). Ta se podařila odhadnout celkem u 36 jedinců (25 mužů a 11 žen). U mužů se pohybovala okolo $171,9 \pm 6,7$ cm (rozsah hodnot 163,8-190,1 cm) a u žen okolo $161,6 \pm 5,3$ cm (rozsah hodnot 155,3-169,9 cm). Rozdíl výšky postavy mezi oběma pohlavími byl 10-11 cm. Získané hodnoty výšky postavy jedinců z Tasova se blíží hodnotám běžných u raně středověkých populací (středo- a mladohradištní období). Rozdíl oproti hodnotám výšky postavy u obyvatel z pozdějších období může být způsoben použitou metodikou, slabým vlivem sekularizačních změn probíhajících od 11. století v Evropě na zkoumaný vzorek a v neposlední řadě i relativně malým počtem hodnocených jedinců. Odlišný etnický původ se u pohřbených obyvatel nepředpokládá (Stloukal 1999, 384-385; Živný, 2010, 126-127; Jarošová – Fojtová – Tvrdý 2012, 41).

PALEOPATOLOGICKÝ ROZBOR

Hodnocení zdravotního stavu se zaměřilo pouze na základní popis viditelných patologických stavů a podrobný paleopatologický rozbor nebyl cílem výzkumu. Prezentované výsledky tak představují pouze stručný přehled o zdravotním stavu obyvatel Tasova pohřbených u rotundy a raně gotického kostela sv. Petra. Pohřbení obyvatelé byli poměrně zdraví a netrpěli žádnými vážnějšími nemocemi. Nejčastěji se v souboru vyskytoval zubní kaz, zubní kámen a hypoplazie zubní skloviny. Na postkranálním skeletu se vyskytovaly zlomeniny dlouhých kostí (předloktí a bérce). Sečné zranění a poranění lebky tupým předmětem bylo objeveno u dvou jedinců (žena z hrobu H 93 a muž z hrobu H 113). Zranění muže z hrobu H 149 mohly být způsobeny pádem z koně (srůst obratlů, zlomenina dvou žeber a zánět v oblasti palce pravé ruky). S aktivní jízdou na koni mohly souviset mohutnější rozvinuté úpony přitahovačů (adduktorů) stehna (*linea aspera femoris*) u několika jedinců (muž, H 81; muž, 35-40 let, H 106; muž, 35-40 let, H 130), jezdecká faceta (muž, 40-50 let, H 51) a plátový útvar na krčku a hlavici stehenní kosti (žena, 20-30 let, H 144). Ze zánětlivých procesů se v souboru nejčastěji vyskytoval zánět okostice (periostitida), záněty v místě zlomenin a záněty v oblasti chrupu. Změny kostní tkáně související s věkem byly pozorovány na styčných plochách větších kloubů a na páteři. Nedostatek některých minerálních látek a vitamínů v potravě

Stupnice	Muži	Ženy
150-159 cm	0%	63,6%
160-169 cm	48,0%	36,4%
170-179 cm	32%	0%
180-x cm	20%	0%
n	25	11
x	171,9 cm	161,6 cm
sd	6,7	5,3
Min	163,8 cm	155,3 cm
Max	190,1 cm	169,9 cm
10. percentil	164,7 cm	155,4 cm
25. percentil	166,8 cm	157,0 cm
50. percentil	170,7 cm	159,1 cm
75. percentil	175,5 cm	167,5 cm
90. percentil	182,1 cm	169,7 cm

Tabulka 3. Tasov, fara 2007-2013 – výška postavy (podle Sjøvold 1990)

souvisel se vznikem a rozvojem *cribra orbitalia* objevených u dvou nedospělých jedinců (hrob H 151 a H 156).

Anatomické variety nejčastěji představovaly zmnožené otvory pro cévy a nervy, rozdělené nebo spojené kloubní plochy, přetrvávající čelní šev (metopismus) a otvory v pažních kostech (*foramen supratrochlearis humeri*). U muže z hrobu H 161 byl na prvním krčním obratli vytvořen *ponticulus atlantis posterior*.

ZÁVĚREČNÉ HODNOCENÍ

Antropologický rozbor kosterních pozůstatků ze hřbitova kolem rotundy a raně gotického kostela sv. Petra v Tasově doplňuje obraz o tělesné stavbě obyvatel na přelomu vrcholného a pozdního středověku. Přesné časové zařazení do období 13. a 14. století zvyšuje hodnotu tohoto souboru, který není příliš početný a nadto relativně hůře zachován. Možnosti demografického hodnocení byly omezené, protože pohřebiště nebylo odkryto celé. Proto nadále zůstává nejasná otázka počtu pohřbených a tedy i počtu obyvatel Tasova v tomto období. Z antropologického hlediska byla kolem rotundy a raně gotického kostela pohřbená krátkokobá, středně robustní a vysoko rostlá skupina obyvatel.

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1. POSUDEK STAVEBNÍHO MATERIÁLU ZE SONDY III/08

1) severnější strana – kněžiště raně gotického kostela (A)

A1 – středně zrnitý biotitický granit (či aplit) – patrně anatektický (součást migmatitů) – nejbližší zdroj asi 1 km v. od Tasova (součást kontaktních hornin na okraji třebíčského masivu).

A2 – silně tektonicky postižený kataklazovaný středně zrnitý biotitický granit – patrně anatektický (součást migmatitů) – nejbližší zdroj asi 1 km v. od Tasova (součást kontaktních hornin na okraji třebíčského masivu).

A3 – narůžovělý křemen-živcový aplit (bez primárních slíd), patrně z žil v žulosyenitech v blízkém okolí nebo i z kontaktu, viz A1.

A4 - středně zrnitý amfibol-biotitický žulosyenit s až 1 cm velkými sloupečky černozeleňého amfibolu a vyrostlicemi světlého draselného živce. Typický navětralý žulosyenit (durbachit) třebíčského masivu v nejbližším okolí Tasova. Na stavby byly využity balvany z polí – nejde tu o čerstvý lomový kámen.

A5 – nahnědlý jemnozrnný aplit s chloritizovaným biotitem, patrně z žil v žulosyenitech v blízkém okolí nebo i z kontaktu.

2) jižní strana (u septiku) B – oltářní menza

B1 - světlý migmatit (gföhlská rula) se zbytky tmavého biotitem bohatého substrátu, moldanubikum mimo třebíčský masiv – nejbližší zdroj asi 1 km v. od Tasova.

B2 - navětralý migmatit (gföhlská rula) se zbytky tmavého biotitem bohatého substrátu, zčásti chlorit („pinit“) po cordieritu, kontakt třebíčského masivu – nejbližší zdroj asi 1 km v. od Tasova.

B3 - středně zrnitý biotitický granit (či aplit) s žilkami jednoduchého křemen-živcového pegmatitu.

B4 - mramor šedý, velmi čistý, viz bod 3.

3) volné nepravidelné kusy mramoru (neviděl jsem je jako součást žádné zdi, jen jeden malý úlomek byl nad objektem B v suti, vz. B4)

Mramor je středně zrnitý našedlý, takřka ze 100% tvořený karbonáty, patrně s převahou dolomitu nad kalcitem (nutno dodělat barvicí zkoušku). Jen akcesoricky obsahuje flogopit (na nevýrazných plochách foliace) a nepatrně i grafit. Větší blok mramoru obsahoval až 1 cm velké neprůběžné polohy kalcitu + forsteritu. S vysokou pravděpodobností jde o mramor z nedalekých Naloučan (dnes je tam opuštěný lom v blízkosti Jasenice). Jinde v okolí jiné mramory podobného typu nejsou! Není jisté, zda byl dovezen ke stavebním (ozdobným?) účelům nebo byl v Tasově pálen na vápno.

4) volné úlomky nažloutlých aplitů s drobným chloritizovaným biotitem, příp. ojedinělým turmalínem – místní zdroj – tvoří žíly v blízkých žulosyenitech.

Závěr

Vždy místní materiál, celkově převažují migmatity moldanubika, zčásti aplity, v části A (kněžiště) jsou navíc i místní žulosyenity, v B nezjištěny! Mramory dovezeny od Naloučan, snad k pálení, snad pro jiný účel. Z hlediska surovin se v odkryté části objekty A a B poněkud odlišují. Suroviny místní, relativně nekvalitní kámen.

RNDr. Stanislav Houzar, Ph.D. mineral. petr. odd. MZM, Brno, shouzar@mzm.cz

PŘÍLOHA 2. ZÁPIS Z ODBORNÉ KOMISE HODNOTÍCÍ VÝSLEDKY ARCHEOLOGICKO-ANTROPOLOGICKÉHO VÝZKUMU TASOV-FARA 2009 DNE 9. 6. 2009.

Přítomní dle prezenční listiny: Mgr. L. Šín (MU Brno), Mgr. Z. Tvrď (MU Brno), M. Hotárek (Brno), Prof. J. Unger (MU Brno), J. Borůvka (OÚ Tasov), Ing. L. Dokulil (Budišov), Ing. J. Martínek (Muzeum Třebíč), J. Pěňčík (Jinošov), Doc. M. Gelnar (MU Brno), Dr. M. Salaš (MZM Brno), Dr. P. Kroupa (NPÚ Brno), I. Rohovský (Kraj Vysočina), Dr. P. Vitula (NPÚ Brno), Dr. R. Stránská (NPÚ Brno), J. Zacha (OÚ Tasov), B. Solařová (V. Meziříčí), J. Švecová (MěÚ V. Meziříčí), J. Tronečková (Muzeum V. Meziříčí), PhDr. M. Ripperová (Muzeum V. Meziříčí), P. P. Kryl (Fara Tasov), Mgr. T. Vícha (NPÚ Telč), Mgr. M. Vokáč (Muzeum Jihlava), Mgr. D. Zimola (Muzeum Jihlava), PhDr. L. Konečný (MMB Brno), PhDr. L. Belcredi (MZM Brno).

Vedoucí výzkumu (Prof. Josef Unger) informoval účastníky o průběhu tří sezón (2007-2009) záchranného a předstihového výzkumu vyvolaného opravami dnešní budovy fary v Tasově. Impulzem výzkumu, prováděného ve spolupráci ÚAPP v Brně a Ústavu antropologie PřF MU, byl objev zazděného románsko-gotického portálu v jižní zdi fary, který signalizoval, že dnešní fara byla přebudována z původního kostela. Účelem sond na vnější straně budovy bylo v předstihu prozkoumat místa, kde se předpokládalo umístění izolace zdiva. Podařilo se objevit a zdokumentovat jihovýchodní roh presbytáře odstraněného v souvislosti s budováním barokní fary v 18. stol. Na severní straně bylo odkryto původní severovýchodní nároží kostelní lodi a zdivo navazující na severní straně na presbytář (patrně sakristie). Na západní straně se podařilo pod hřbitovem s mnoha superpozicemi hrobů objevit západní část lodi rotundy, která předcházela stavbě románsko-gotického kostela. Dále se podařilo odkrýt části čtyř hrobů uložených severně od rotundy a porušených západní zdí románsko-gotického kostela. V nejednoznačné situaci na severní straně kostela byl nalezen brakteát Přemysla Otakara II. (typ C 960) a ojedinělé zlomky tuhé keramiky zdobené radélkem datovatelné do první poloviny 13. stol.

Účastníci komise konstatují:

Výzkum a dokumentace byly provedeny standardními metodami.

Objev rotundy datovatelné nejpozději do první poloviny 13. stol. má mimořádný význam pro poznání jednoho stavebního typu románských kostelů a kolonizačního procesu na Velkomeziříčsku.

Účastníci komise doporučují:

Zpracovat a publikovat výsledky výzkumu.

Zpracovat antropologické vyhodnocení získaného kosterního materiálu.

Pokračovat ve výzkumu jednak v souladu se stavebními úpravami fary, ale dokončit odkryv celého půdorysu rotundy zachovalého mimo budovu fary s výjimkou kontrolního bloku, dále provést řez terénem západně i východně od budovy za účelem zjištění ohraničení areálu, dále zjistit půdorys a charakter budovy zjištěné sondou jižně od presbytáře románsko-gotického kostela.

Před zasypáním provést geologické posouzení hornin použitých při budování základů rotundy.

Před zasypáním překrýt základy rotundy geotextilií.

Zajistit památkovou ochranu objektu zapsáním do seznamu památek.

Zajistit stavebně-historický průzkum nadzemních zdí zaměřený především na zjištění původních okem.

Účastníci komise vyslovují poděkování:

P. Pavlu Krylovi, faráři v Tasově za všestrannou podporu výzkumu.

Pracovníkům i studentům Ústavu antropologie PřFMU za všechny práce související s výzkumem provedené v rámci „Terénního cvičení“.

Zápis byl nahlas přečten a schválen všemi přítomnými.

Zapsal: Prof. Josef Unger

PŘÍLOHA 3. POSUDEK STAVEBNÍHO MATERIÁLU ROTUNDY

V severnější části odkryvu dominuje středně zrnitý amfibol-biotitický žulosyenit s až 1 cm velkými sloupečky černozeleňého amfibolu a vyrostlicemi světlého draselného živce velikost až 2 cm. Typický navětralý žulosyenit (durbachit) třebíčského masivu v nejbližším okolí Tasova. Na druhém místě, a to převážně ve spodních částech zdi se uplatnily světlé, někdy páskované, ruly (migmatity, tzv. gföhlské ruly), z míst mimo třebíčský masiv.

V malém množství se vyskytl bílý a světle nahnědlý jemnozrný aplit (složení prakticky jen křemen a draselný živec, prakticky bez slíd), z žil v žulosyenitech třebíčského masivu nebo z jeho bezprostředního okolí „Malý čtvercový objekt (?)“ tvořený *aplitem* (viz minulý posudek) se při lepším odkryvu nepotvrdil.

V jižní části se nachází pouze středně zrnitý amfibol-biotitický žulosyenit s až 1 cm velkými sloupečky černozeleňého amfibolu a vyrostlicemi světlého draselného živce velikost až 2 cm.

Jen několika nahodilými kusy je tam zastoupena světlá páskovaná gföhlská rula (migmatit) s chloritizovanými lupínky slídy – biotitu a světle nahnědlý jemnozrný aplit, prakticky bez slíd.

Závěr

Dominuje silně navětralý tmavý žulosyenit (cca 90-95 %) s patrným kulovitým rozpadem a nápadnými vyrostlicemi draselného živce. Vyrostlice nápadně vyvětrávají; rozhodně proto nejde o čerstvě vylamovaný lomový kámen. Nejsou na něm patrné žádné významnější znaky opracování, snad jen zarovnání některých stěn.

Zbytek materiálu (5-10%), uplatňujícího se zejména ve spodní části zdi, tvoří poměrně ostrohranné bloky světlého *migmatitu* (gföhlská rula) a *aplitu*. Mohou mít lomový původ, ale stejné tvary lze získat i z rozvětralých hornin z povrchového sběru. Na kamenech zbytky malty. Suroviny zdi jsou představovány převážně místním, relativně zvětralým kamenem získaným při melioraci pozemků. Ruly mají nejbližší zdroj asi 1 km východně od Tasova, těsně za okrajem třebíčského masivu.

V Brně 11. 7. 2010. RNDr. Stanislav Houzar, Ph.D. Mineral. petr. odd. MZM, Brno shouzar@mzm.cz.

PŘÍLOHA 4. POSUDEK ZVÍŘECÍCH KOSTÍ ZE S.XVII/12

Během výzkumu bylo zaznamenáno celkem 79 fragmentů zvířecích kostí a zubů, přičemž ke konkrétním druhům bylo možno přiřadit pouze 48 fragmentů (tj. 61 %). Nejčastěji zastoupeným druhem byl tur domácí (*Bos taurus*; NISP = 21) se dvěma dospělými a jedním mladým jedincem, k nimž náleželo devět zubů (převážně horních a dolní molárů), a kosti přední a zadní končetiny (tj. fragment lopatky, fragment distální části humeru, fragment diafýzy radia, fragment distální části metacarpu, fragment poškozené proximální části femuru, *os triquetral*, dva fragmenty metapodií, fragment prvního a kompletní druhý prstní článek). Věk mladšího z jedinců byl odhadnut na základě čerstvě prořezaného prvního trvalého moláru na více jak 6 měsíců. Prase domácí (*Sus scrofa* f. *domestica*; NISP = 16) bylo reprezentováno dospělým a mladým jedincem, k nimž bylo přiřazeno 10 zubů (převážně horních a dolních premolárů a molárů), fragment horní a dolní čelisti, fragment lopatky a hrudní i bederní obratel bez přirostlých *facies intervertebrales*. Věk mladšího z jedinců byl odhadnut na základě čerstvě prořezaných prvních trvalých molárů na více jak 6 měsíců. Širší skupina ovce/koza (Ovicapridae; NISP = 4) byla zastoupena dvěma dospělými jedinci, k jejichž pozůstatkům náleží druhý horní molár, fragment lopatky a dva fragmenty proximálních částí diafýz levých tibí. Po jednom jedinci byly v souboru zaznamenány tyto druhy: kur domácí (*Gallus gallus* f. *domestica*; NISP=4) s kostmi přední a zadní končetiny (tj. fragment radia, druhý a třetí *metacarpus*, *femur* a fragment distální části tibie), srnec obecný (*Capreolus capreolus*; NISP = 1) s pravým metatarsem a pravděpodobně druhým prstním článkem (Cervidae cf. *Capreolus capreolus*; NISP = 1), a zajíc polní (*Lepus europaeus*; NISP = 1) s levým femurem bez přirostlých proximálních a distálních epifýz. V souboru se dále nacházelo 11 kostí velkého savce (fragment žebra, fragment radia, dva fragmenty pánve, šest fragmentů dlouhých kostí a fragment ploché kosti), 17 kostí středně velkého savce (fragment *angulus mandibulae*, dva fragmenty blíže neurčitelných zubů, fragment lopatky, fragment diafýzy ulny, dva fragmenty žebra, fragment proximální části tibie a šest fragmentů dlouhých kostí), dva fragmenty kostí mladého ptáka střední velikosti (fragment humeru a fragment radia) a blíže neurčitelný fragment o velikosti 5-3cm (srov. Kolda 1951; Schmid 1972; Hillson 2005; France 2009).

Z tafonomického hlediska můžeme říci, že některé kosti byly recentnějšího charakteru, a tudíž předpokládáme, že soubor byl vytvořen v různých časových intervalech. Celkem 17 zvířecích kostí (tj. 21%) neslo stopy po lidských zásazích související s bouráním a porcováním zvířecích těl v podobě záseků, zářezů, stop po pilování a lámání. Jeden fragment byl spálen na stupni II. Z charakteru složení kostí u jednotlivých druhů, kdy je zastoupen kostěný podklad jak masité, tak i odpadní složky zvířecích těl, stejně tak jako z pozorovaných zásahů na kostech můžeme říci, že se jedná o zbytky po kuchyňském odpadu. Tři z kostí nesly ještě stopy po ohryzu, pravděpodobně psa (srov. Lyman 1994; Alhaigie et al. 2004; Bartosiewicz 2008). Soubor dále doprovázelo sedm lidských kostí (fragment lebky, fragment *angulus mandibulae*, hrudní obratel, první kostrční obratel, fragment diafýzy ulny, fragment proximální poloviny tibie a *calcaneus*, srovnej White – Folkens 2005).

Mgr. Sandra Sázelová, Ph.D.

PŘÍLOHA 5. ZPRÁVA O ARCHEOBOTANICKÉ ANALÝZE DŘEV Z RAKVÍ HROBU 149 A 161

Předmětem této zprávy je anthrakologická analýza vzorků dřeva z rakví šlechtických majitelů Tasova datovaných do 14. století. Tyto vzorky byly částečně inkrustované korozními produkty.

Zlomky dřeva jsem lámal za účelem získání čerstvých lomových ploch a následně prohlížel pod stereolupou s plynulým zvětšením 7x – 45x na příčném lomu. Podélný a tangenciální lom jsem prohlížel při zvětšení 100x, 200x a 500x mikroskopem schopným pozorování v odraženém světle. Nalezené anatomické struktury jsem porovnával se snímky v mikroskopickém atlasu dřev (Schweingruber 1978) a se srovnávací sbírkou.

vzorek 149/I,J: jedle (*Abies*)

Zlomek byl silně inkrustován korozními produkty. Na příčném lomu jsem nezaznamenal přítomnost pryskyřičných kanálků, což ale vzhledem k míře poškození vzorku není rozhodující. Na podélném radiálním lomu (Obr. 82) jsou poměrně dobře patrné dvojice dvojteček na stěnách buněk dřevňového paprsku, což je charakteristické pro jedli bělokorou (*Abies alba*).

vzorek 149: jedle (*Abies*)

Zlomky dřeva byly částečně inkrustovány, ale větší část se rozpadala. Na příčném lomu opět chybí pryskyřičné kanálky a na radiálním jsou dobře vidět časté dvojice dvojteček.

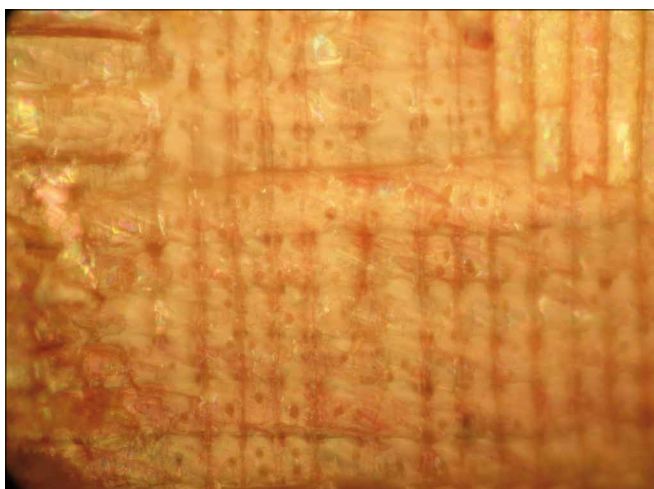
vzorek 161: smrk nebo jedle (*Picea/Abies*)

Zlomky dřeva se dosti rozpadaly. Pryskyřičné kanálky jsem opět na příčném lomu nenalezl, což ukazuje na jedli. Naopak vyšší počet dvojteček v jednotlivých polích dřevňového paprsku na radiálním lomu (Obr. 83) je typický spíše pro smrk ztepilý (*Picea abies*).

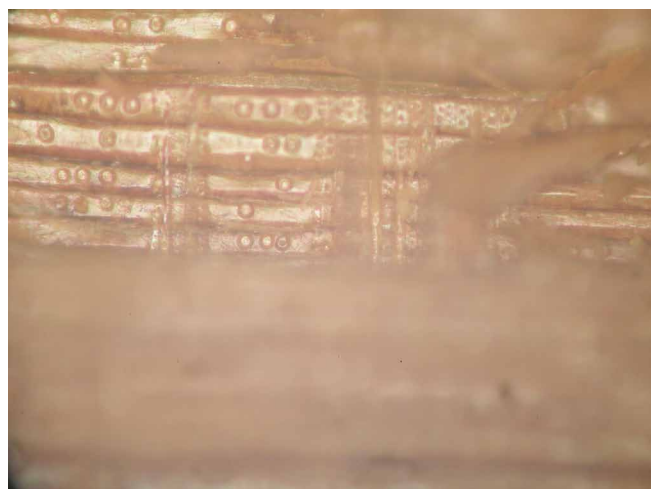
Vzhledem k tomu, že zkoumané dřevo bylo špatně zachovalé, nebylo je možné určit podle anatomických struktur s naprostou jistotou. Okolí Tasova se nachází v nadmořských výškách nad 450 m. n. m., kde podle mapy potenciální přirozené vegetace (Neuhäselová 2001) střídají kyselá doubravy (*Luzulo albidae-Quercetum*) kyselá bučiny (*Luzulo-Fagetum*), v nichž mohly růst jedle i smrky.

31. 1. 2014

Mgr. Zdeněk Vaněček

Obr. 82. Vzorek dřeva z rakve v hrobu 149. Podélný radiální lom při zvětšení 500x.

Obr. 83. Vzorek dřeva z rakve v hrobu 161. Podélný radiální lom při zvětšení 200x.

PRAMENY

- CDB: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae.
- Dobrovolný, Vladimír 2009: Mapa 1:200. Tasov – fara. Okolí tasovské rotundy. Geodiny.
- Hašek, Vladimír 2009: Doplnkový průzkum v interiéru fary v Tasově. Geopek Brno.
- Hašek, Vladimír – Tomešek, Jan – Unger, Josef: Zpráva o archeogeofyzikální prospekci na akci Tasov u Velkého Meziříčí – farní zahrada a širší okolí kostela sv. Petra a Pavla. Geopek Brno.
- Houzar, Stanislav 2008: Posudek stavebního materiálu ze sondy III/08. Dodatek k nálezové zprávě v Ústavu archeologické památkové péče Brno a Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Brno.
- Houzar, Stanislav 2010: Posudek stavebního materiálu 43 (rotundy). Dodatek k nálezové zprávě v Ústavu archeologické památkové péče Brno a Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Brno.
- Sázcelová, Sandra 2012: Určení zvířecích kostí z archeologického výzkumu Tasov – fara. Dodatek k nálezové zprávě v Ústavu archeologické památkové péče Brno a Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Brno.
- Unger, Josef 2007: Tasov – fara. Nálezová zpráva v Ústavu archeologické památkové péče a Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Brno, č. akce 95/07.
- Unger, Josef 2008: Tasov – fara. Nálezová zpráva v Ústavu archeologické památkové péče a Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Brno, č. akce 124/08.
- Unger, Josef 2009: Tasov – fara. Nálezová zpráva v Ústavu archeologické památkové péče a Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Brno, č. akce 73/09.
- Unger, Josef 2010: Tasov – fara. Nálezová zpráva v Ústavu archeologické památkové péče a Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Brno, č. akce 154/10.
- Unger, Josef 2011: Tasov – fara. Nálezová zpráva v Ústavu archeologické památkové péče a Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Brno, č. akce 66/11.
- Unger, Josef 2012: Tasov – fara. Nálezová zpráva v Ústavu archeologické památkové péče a Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Brno, č. akce 105/12.
- Vaněček, Zdeněk 2014: Zpráva o archeobotanické analýze dřev z rakví hrobu 149 a 161. Dodatek k nálezové zprávě v Ústavu archeologické památkové péče Brno a Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Brno.
- Vokáč, M.: Zpráva o archeologické akci Tasov – polní cesty. Rkp. Muzeum Vysočiny Jihlava 2009.
- ZDB: Moravské zemské desky, Kraj Brněnský.

LITERATURA

- Alhaigie F. et al. 2004: Animal resources and subsistence strategies. *Collegium Anthropologicum*, roč. 28, č. 1, s. 23-40.
- Aufderheide, Arthur C. – Rodríguez-Martín, Conrado 1998: *The Cambridge Encyclopedia of Human Paleopathology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bartosiewicz, L. 2008: Taphonomy and palaeopathology in archaeozoology. *Geobios*, roč. 41, č. 1, s. 69-77.
- Boberová, Kateřina 2012: *Genetická studie lidí z jižního předhradí Břeclav – Pohansko. Využití genetických analýz pro určení pohlaví u fragmentárních kosterních pozůstatků*. Brno: nepublikovaná disertační práce MU.
- Brůžek, Jaroslav 2008: Současná česká paleodemografie: falešné naděje přílišného optimizmu a nový reálný cíl. *Archeologické rozhledy*, roč. 50, č. 2 s. 329-344.
- Čech, L. – Šumpich, J. – Zablouil, V. a kol. 2002: *Jihlavsko. Chráněná území ČR VII. svazek*. Praha.
- Demek, Jaromír a kol. 1987: *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. Praha.
- Demek, Jaromír – Novák, Václav a kol. 1992: *Neživá příroda. Vlastivěda Moravská. Země a lid. Nová řada, svazek 1*. Brno.
- Ferembach, D. – Schwidetzky, Ilse – Stloukal, Milan 1979: Empfehlungen für die Alters- und Geschlechtsdiagnose am Skelett. *Homo* 30, s. (1)-(32).
- France, D. L. 2009: *Human and nonhuman bone identification. A color atlas*. Boca Raton: CRC Press.
- Hillson, S. 2005: *Teeth*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Horáčková, Ladislava – Strouhal, Eugen – Vargová, Lenka 2004: *Základy paleopatologie*. In: Malina, Jaroslav (ed.): *Panorama biologické a sociokulturní antropologie. Modulové učební texty pro studenty antropologie a „příbuzných“ oborů*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, Akademické nakladatelství CERM, Masarykova univerzita, Nakladatelství a vydavatelství NAUMA.
- Hosák, Ladislav 1972: Patrocinium sv. Petra jako doklad pro vývoj moravských sídel. *Časopis Matice moravské*, roč. 91, s. 324-328.
- Janosa, Manuel – Papageorgopoulou, Christina 2012: Die Sippengruft der Mamels in der Pfarrkirche St. Blasius zu Tinizong. In: Jecklin-Tischhauser, Ursina – Frascoli, Lotti – Janosa, Manuel, Ed.: *Die Burg Marmels. Eine bündnerische Balmburg im Spiegel von Archäologie und Geschichte*. Basel, s. 239-259.
- Jarošová, Ivana – Fojtová, Martina – Tvrđý, Zdeněk 2012: *Antropologická analýza raně středověké populace z Dolních Věstonic – Na pískách*. Anthropos: studies in anthropology, palaeoethnology, palaeontology and quaternary geology 34, N. S. 26. Brno: moravské zemské muzeum.
- Jokeš, Petr 2011: *Farní organizace na středověké západní Moravě*. Brno.
- Kaigl, Jan 2011: K vesnickým kostelům s kvadratickým chórem postaveným v horšovském arcijáhenství ve středověku. *Zprávy památkové péče*, roč. 71, s. 180-192.
- Knussmann, Rainer 1988: *Anthropologie. Handbuch der vergleichenden Biologie des Menschen. Band I/I*. Stuttgart: Gustav Fischer Verlag.
- Kibic, Karel – Vaněk, Vojtěch 2012: *Středověká venkovská sakrální architektura na Kutnohorsku*. Praha.
- Kolda, J. 1951: *Osteologický atlas*. Praha.
- Konečný, Lubomír Jan 2005: *Románská rotunda ve Znojmě*. Brno.
- Kratochvíl, Augustin 1907: *Vel.-Meziříčský okres. Vlastivěda moravská. II. Místopis*, Brno.
- Krogman, Wilton Marion 1986: *The Human Skeleton in Forensic Medicine*. Springfield: Charles C. Thomas Publisher.
- Kryl, Pavel – Unger, Josef 2010: Archeologický výzkum a projekt prezentace románského kostela sv. Jiří v Tasově. *Monumentorum tutela*, roč. 22, s. 107-114.
- Kryl, Pavel – Unger, Josef 2012: Odkrývání podoby kostela sv. Jiří v Tasově. In: *Almanach Vlastivědné a genealogické společnosti 1992-2012. Velké Meziříčí*, s. 68-76.
- Kudělka, Zdeněk 1985: Vícenický karner. O funkci některých sakrálních prostor na Moravě ve 13. století. In: Sedlář, Jaroslav, red., *Uměleko-historický sborník*, Brno, s. 161-171.
- Líbal, Dobroslav – Muk, Jan 1984: Středověké stavební konstrukce a technologie. *Archaeologia historica* roč. 9, s. 239-246.
- Lovejoy, Owen C. 1985: Dental Wear in the Libben Population: Its Functional Pattern and Role in the Determination of Adult Skeletal Age at Death. *American Journal of Physical Anthropology* 68, s. 47-56.

- Lovejoy, Owen C. – Meindl, Richard S. – Pryzbeck, Thomas R. – Mensforth, Robert P. 1985: Chronological Metamorphosis of the Auricular Surface of the Ilium: A New Method for the Determination of Adult Skeletal Age at Death. *American Journal of Physical Anthropology* 68, s. 15-28.
- Lukáčová, Eva a kol. 1996: *Sakrálna architektúra na Slovensku*. Komárno.
- Lyman, R. L. 1994: *Vertebrate taphonomy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Málek, J. 1996: Vegetační vymezení lesních oblastí na jihozápadní Moravě. *Vlastivědný věstník moravský* roč. 18, č. 1, s. 87-102.
- Martin, Rudolf – Saller, Karl 1957: *Lehrbuch der Anthropologie. In systematischer Darstellung mit besonderer Berücksichtigung der anthropologischen Methoden*. Stuttgart: Gustav Fischer Verlag.
- Měřinský, Zdeněk 2008: Osídlování krajiny a počátky města i hradu do roku 1415. In: *Velké Meziříčí v zrcadle dějin*, Brno, s. 27-52.
- Neuhäselová, Z. 2001: *Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky*. Praha: Academia.
- Offenberger, Johann 1997: Archäologische Untersuchung der Allerheiligenkapelle und der Kuenringergruft im Bernardihof des Stiftes Zwettl in Niederösterreich. *Fundberichte aus Österreich*, roč. 36, s. 567-575.
- Ortner, Donald J. 2003: *Identification of Pathological Condition in Human Skeletal Remains*. London: Academic Press.
- Plaček, Miroslav 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha. Procházka, Rudolf – Peška, Marek 2007: Základní rysy vývoje brněnské keramiky ve 12. – 13./14. století. *Přehled výzkumů* roč. 48, Brno 2007, s. 143-299.
- Rösing, Friedrich W. (1977): Methoden und Aussagemöglichkeiten der anthropologischen Leichenbrandbearbeitung. *Archäologie und Naturwissenschaften* 1, s. 53-80.
- Sadílek, Jaroslav 2013: *Bukov. Historie a vývoj osídlení a stavebních památek obce*. Bukov: Obecní úřad.
- Samek, Bohumil 1994: *Umělecké památky Moravy a Slezska 1 (A-I)*. Praha.
- Samek, Bohumil 1999: *Umělecké památky Moravy a Slezska 2 (J-N)*. Praha.
- Sjøvold, Torstein 1990: Estimation of stature from long bones utilizing the line of organic correlation. *Human Evolution* 5, s. 431-447.
- Schmid E. 1972: *Atlas of animal bones for prehistorians, archaeologists, and Quaternary geologists*. Amsterdam, London, New York: Elsevier Science Publishers.
- Schutkowski, Holger 1993: Sex Determination of Infant and Juvenile Skeletons: I. Morphognostic Features. *American Journal of Physical Anthropology* 90, s. 199-205.
- Schweingruber, F. H. 1978: *Mikroskopische Holz Anatomie. Formenspektren mitteleuro-päischer Stamm- und Zweighölzer zur Bestimmung von rezenten und subfossilem Material*. 3. Auflage. Birmensdorf: Eidgenössische Forschungsanstalt WSL, Zug.
- Stloukal, Milan 1999: *Antropologie. Příručka pro studium kostry*. Praha: Národní muzeum.
- Stloukal, Milan – Hanáková, Hana 1978: Die Länge der Längsknochen alt-slawischer Bevölkerungen unter besonderer Berücksichtigung von Wachstumsfragen. *Homo* 29, 1, s. 53-69.
- Škvrňák, Jan 2011: *První vrstva šlechtických predikátů na jihozápadní Moravě ve vztahu k sídlům*. Brno, bakalářská práce.
- Ubelaker, Douglas H. 1978: *Human Skeletal Remains. Excavation, analysis, interpretation*. Chicago: Aldine Publishing Company, 116 s.
- Unger, Josef 2008: Tasov (okr. Třebíč). *Přehled výzkumů* roč. 49, Brno, s. 445.
- Unger, Josef 2008a: Tasov (okr. Třebíč). In: *Výroční zpráva 2007. Ústav archeologické památkové péče Brno*, Brno, s. 36.
- Unger, Josef 2008/2009: Tasovská rotunda. *Památky Vysočiny 2008/2009*, s. 45-49.
- Unger, Josef 2009: Tasov (okr. Žďár nad Sázavou). In: *Výroční zpráva 2008. Ústav archeologické památkové péče Brno*, Brno, s. 42.
- Unger, Josef 2009a: Tasov (okr. Žďár nad Sázavou). *Přehled výzkumů* roč. 50, Brno, s. 436.
- Unger, Josef 2010: Tasov (okr. Žďár nad Sázavou). In: *Výroční zpráva 2009. Ústav archeologické památkové péče Brno*, Brno, s. 40.
- Unger, Josef 2011: Přezky s kruhovým rámečkem jako součást mužského oděvu ve středověku. *Archeologické rozhledy*, roč. 63, č. 4, s. 674-679.
- Unger, Josef 2011a: Čtyři roky antropologicko-archeologického výzkumu v Tasově u Velkého Meziříčí. *Anthropologia integra*, roč. 2, č. 2, s. 27-34.
- Unger, Josef 2011b: Tasov (okr. Žďár nad Sázavou). *Přehled výzkumů* roč. 52, č. 2, Brno, s. 197.
- Unger, Josef 2011c: Tasov (okr. Žďár nad Sázavou). In: *Výroční zpráva 2010. Ústav archeologické památkové péče Brno*, Brno, s. 45.
- Unger, Josef 2012: Tasov (okr. Žďár nad Sázavou). In: *Výroční zpráva 2011. Ústav archeologické památkové péče Brno*, Brno, s. 43.
- Unger, Josef 2012: Tasov (okr. Žďár nad Sázavou). *Přehled výzkumů* roč. 53, č. 2, Brno, s. 170.
- Vallois, Henri V. 1937: La durée de la vie chez l'homme fossile. *L'Anthropologie* 47, s. 499-532.
- Veselá, M. 1987: *Geologická mapa ČR v měřítku 1:50000, list 23-42 Třebíč*. Praha: ČGÚ.
- Veselá, M. 1987a: *Mapa ložisek nerostných surovin ČR v měřítku 1:50000, list 23-42 Třebíč*. Praha: ČGÚ.
- Vlček, V. a kol. 1984: *Vodní toky a nádrže*. Praha: Academia.
- Vokáč, M. – Škrdla, P. 2007: Blatná – zaniklá středověká osada u Cidliny (okr. Třebíč). *Archeologické výzkumy na Vysočině*, roč. 1, s. 250-259.
- White, T. D. – Folkens, P. L. 2005: *The human bone manual*. Burlington, San Diego, London.
- Živný, Michal 2010: *Antropologické zpracování lidských kosterních pozůstatků ze hřbitova u kostela sv. Jakuba v Brně*. Brno: CERM.

SUMMARY

The rotunda and the Early Gothic church in Tasov. The archaeological research in the years 2007 – 2013

The archaeological research in the area of the today's rectory in Tasov was caused by finding of the walled early Gothic portal on the south side of the present rectory building, which showed that the present parsonage is transformed from the original church. From 2007 to 2013 an archaeological research was carried out here. The aim was determining the ground plan of the defunct church and expert examination of the human skeletal remains unearthed during the research. Stratigraphically oldest in the locality are remains of the rotunda, of which are preserved remains of the foundations of the western half of the nave. The foundations were 0.8 m wide and the internal diameter of the nave was 5.0 m. Burials were performed around the rotunda, as evidenced by several graves in the west – east direction which are damaged by the masonry of the Early Gothic church.

Building of the rotunda is probably connected with beginnings of Tasov, at whose founding was a noble family known in written sources since 1233. This family probably built a court and a proprietary church – the rotunda - on an undistinguished promontory above Tasov. Dating of the rotunda is also supported by numerous findings of graphite pottery fragments, which has its analogies in the first half of the 13th century.

After some time, probably around the middle of the 13th century, the rotunda was replaced by a church with a right-angled chancel and a rectangular nave. The walls of this building are largely preserved in the walls of the present rectory including the walled-up portal on the south side and walled-up windows on the south and north side, which suggest that the height of the church was larger than the height of the present rectory. Overall exterior length of the church was 17.5 m. The internal dimensions of the chancel were around 6.5 x 5 m and internal dimensions of the nave around 8.5 x 7 m. The width of the chancel walls, as well as closely based foundations, suggest that the chancel, unlike the nave, was vaulted. Early Gothic churches with oblong naves and right-angled chancel without buttresses on the outside, sometimes referred to as late Romanesque churches, were built mainly from the second third of the 13th century to the beginning of the following century. Also the church in Tasov, which replaced the already too small rotunda, belongs to this period.

There were many burials performed around this Early Gothic church, as evidenced by frequent mutual violation of the graves. The deceased were laid in stretched position, with arms mostly bent at the elbow so that they are sometimes directed into the pelvis, at other times they are folded on the chest, placed along the body, or one upper limb is along the body and the other one bent at the elbow. In one case, the left leg of the deceased was bent at the knee and crossed over the

right leg. The question is, whether the dead were buried in coffins, or just directly into the ground. Only an unspecified coin, a knife and buckles, interpreted as a part of the attachment of the trouser leg to the men's belt, were found in the tomb.

On the north side, a sacristy was attached to the chancel. Its ground plan could not be determined. A shelter was built on the south side of the Early Gothic church chancel. Only a part of the shelter was explored because it had been damaged by the modern period extension to the rectory and also by a large septic tank. An altar used to stand in the basement of this shelter and two individuals of the male sex were buried here. It was probably a two-story funeral chapel equipped by an altar. Special extensions to churches, covering burial places of the nobility, are known from a number of locations.

Probably in the third quarter of the 14th century was even the enlarged church no longer suitable and a new High Gothic church was built which serves the spiritual needs in the modified form up to the present day. Given that since the end of the 13th century very few churches have been dedicated to St. Peter, both the rotunda and the church might have been dedicated to St. Peter and this dedication has transferred to the newly built High Gothic church. From the current state of knowledge of both the situation found by the archaeological research and the written sources, it seems most likely that the annex on the north side with the basement sepulchral chapel and the altar was dedicated to St. George.

The original church was abandoned in the 14th century and is referred to as desolate in 1551 and also in 1561. Further construction activities took place in the 18th century in connection with the adjustment to the rectory. Stone pillars, the wall found to the south and southeast of the rectory, septic pits, a stake hole and some other pits are associated with the modern period rectory. A construction history survey was conducted along with the archaeological research. It managed to uncover the original portal at the south side of the Early Gothic church and find parts of the two original windows on the south side of the nave, which showed that the church had been substantially higher than the present rectory. Remnants of the walled-up original windows were also found on the north side. An important discovery is the polychrome, which enhanced the portal, windows and corners. The results of this survey will be published after processing.

During the archaeological excavations in Tasov, 119 human skeletons buried next to the rotunda and the Early Gothic church of St. Peter were picked up and professionally investigated. Not whole church cemetery has been examined and the picked up skeletal remains represent only a part of the population in this place of burial. In the examined group there were 75 adults and 44 juveniles, 42 skeletons were identified as male, 21 skeletons as female and in 12 gender could not be determined. Average age (life expectancy) of the group was estimated at 27.8 years. Children and juveniles were most commonly in the age group of infans II (7-14 years) and adults were most commonly between 20 and 40 years old. In

the youngest age category (under one year of age) there were two neonates and one suckling infant, two men were older than 60. As for bodily structure, both adult men and women reached mean values, while men's skeletons tended to be more robust and women's more gracile. Stature reached higher values than is usual for medieval population, approaching the values of early medieval populations. In men, body height was about 172 cm and in women about 162 cm.

The health status of the examined group was relatively good. The most frequent was dental caries and tartar. As for injuries, fractures of long bones occurred, also cutting wounds and blunt force traumas. Fracture healing was often accompanied by inflammatory processes, which were also related to den-

tal diseases. Signs of stress factors (lack of food, vitamins and some minerals) were observed on the skeletons in the incidence of dental enamel hypoplasia and *cribra orbitalia*. More developed muscle insertions in some individuals suggested active riding.

Anthropological analysis of skeletal remains from the cemetery around the rotunda and the Early Gothic church in Tasov completes the picture of the physical structure of the population at the turn of the High and Late Middle Ages. The exact temporal position in the 13th and 14th century increases the value of this group, which is not too numerous. From the anthropological point of view, the examined group represents brachycephalic, medium robust, tall population.

AUTOŘI

Profesor PhDr. Josef Unger, CSc.

Josef Unger se narodil 11. září 1944 v Brně. Pracoval jako odborný a vědecký pracovník- archeolog v Regionálním muzeu Mikulov, Archeologickém ústavu AV, Ústavu archeologické památkové péče v Brně. Od r. 1996 trvale působí na Katedře (nyní Ústavu) antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v oboru antropologie se habilitoval v roce 1999 (*Hrad Lelekovice: Sociokulturní antropologická studie*), profesorem antropologie byl jmenován v roce 2004. Přednáší Antropologii pravěku a středověku, Pohřební ritus a Metody antropologie. Ve výzkumné práci se zabývá především sídly a životem šlechty ve středověku, archeologií církevních objektů a antropologií pohřebního ritu. Vedl celou řadu terénních archeologických výzkumů (zaniklé vsi Topolany, Bořanovice, motte na zaniklé vsi Koválov, kostely v Mušově, Hustopečích, Tasově, Brně a na zaniklých vsích Divice, Narvice, Koválov, hrad v Lelekovicích, pohřebiště v Morkůvkách, Divákách a další). Člen redakční rady časopisů *Castellologica bohemia*, *Jižní Morava*, *Pravěk*. Člen správní rady společnosti Archaia, člen výboru Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a Klubu Augusta Sedláčka, pobočka Brno. Spoluvydavatel sborníku *Pravěk a slovanské osídlení Moravy* (1989), *Z pravěku do středověku* (1997) a periodika *Ve službách archeologie*, 1–4 (1998–2002). Přednášel na univerzitách v Bambergu, Banské Bystrici, Bratislavě, Göttingen, Hradci Králové, Nitře, Olomouci, Opavě, Opolí, Poznani a Wroclawi. Publikoval u nás i v zahraničí mnoho vědeckých studií.

Knižní monografie: *Pohořelice-Klásterka: Pravěké sídliště, slovanská osada a zaniklá středověká ves* (1980), *Hrádky a tvrze na Moravě* (spolu s Vladimírem Nekudou, 1981), *Středověké votivní předměty z Mušova* (1984), *Hrady na Pavlovských vrších* (1985), *Archeologické památky na okrese Břeclav* (1988), *Feudální sídlo z 13. století na zaniklé vsi Koválov u Žabčic* (1989), *Koválov: Šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě* (1994), *Život na lelekovickém hradě ve 14. století: Antropologická sociokulturní studie* (1999), *Pálavské kostely* (spolu s Janem Pressem, Alešem Filipem a Karlem Janouškem, 2006); *Archeologie středověku. Odraz života lidí v archeologických pramenech* (2008); *Archeologie církevních památek na Moravě a ve Slezsku* (2008), *Religious Architecture in the Czech Republic in the Light of Geophysical Prospection and Archaeological Excavation* (spolu s Vladimírem Haškem, Oxford 2010), *Člověk ve středověku. Svědectví archeologických pramenů* (2012). Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal 9. svazek *Pohřební ritus a zacházení s těly zemřelých v českých zemích (s analogiemi i jinde v Evropě) v 1. – 16. století* (2002) a 25. svazek *Pohřební ritus 1. až 20. století v Evropě z antropologicko-archeologické perspektivy* (2005).

Kontakt: Prof. PhDr. Josef Unger, CSc., Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Vinařská 5, 603 00 Brno, telefon: 549 497 806, e-mail: unger@sci.muni.cz.

RNDr. Robin Pěnička

Narozen 3. ledna 1984 v Havířově. Český antropolog a odborný pracovník na Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty MU; absolvent magisterského studijního programu Biologie člověka oboru Antropologie na též Ústavu. Diplomová práce: *Pohřební ritus a zacházení s těly zemřelých v protoúnětické kultuře na Moravě* (2008), vedoucí práce: Prof. PhDr. Josef Unger, CSc. V roce 2013 udělen titul RNDr., rigorózní práce: *Kostel sv. Jiří v Tasově. Antropologický výzkum kosterních pozůstatků*. Přednáší dějiny antropologického myšlení a podílí se na výuce předmětů Metody antropologie I, II a Obecná antropologie. Ve výzkumné práci se zaměřuje na kosterní antropologii, antropologii smrti (pohřební ritus a zacházení s těly zemřelých) a na dějiny antropologie.

Vybrané publikace:

Malina, Jaroslav a kolektiv [Robin Pěnička] (2009): *Antropologický slovník (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění) aneb co by mohl o člověku vědět každý člověk*. Brno: CERM, 4738 s. (vybraná hesla ve slovníku)

Pěnička, Robin (2010): Domy mrtvých (pohřební nadzemní stavby na přelomu eneolitu a doby bronzové na Moravě). In: Tichý, Radomír – Štulc, Ondřej, ed. (2010): *Hroby, pohřby a lidské pozůstatky na pravěkých a středověkých sídlištích*. Hradec Králové: Katedra archeologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové, s. 13-20.

Pěnička, Robin (2010): „Šibeniční archeologie“. *Anthropologia Integra* 1, 2, s. 112-113.

Malina, Jaroslav a kolektiv [Robin Pěnička] (2011): *Encyklopedie antropologie*. Brno: Masarykova univerzita. (vybraná hesla v encyklopedii)

Pěnička, Robin (2012): Obyvatelé Tasova ve 13. až 14. století. *Slovenská antropológia* 15, 2, s. 55-57.

Kontakt: RNDr. Robin Pěnička, Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Vinařská 5, 603 00 Brno, e-mail: robin.penicka@email.cz.